З англійської переклав Юрій Лісняк

Ліман Френк Баум

ОЗМА З КРАЇНИ ОЗ

Повість-казка

Передмова

Ця нова книжка про Оз, як і остання, що звалася "Країна Оз", написана тому, що цього захотіли мої друзі – діти. У своїх милих листах вони бажали дізнатися "іще про Дороті", допитувались: "А що сталося з Левом-Боягузом?" або "Що робила Озма потім?" – звичайно, коли вона стала Правителькою Озу. А декотрі навіть підказували мені сюжети, як, наприклад: "Будь ласка, пошліть Дороті ще раз до країни Оз", – або: "А чому ви не зведете Дороті й Озму докупи, щоб вони подружились?" Якби я міг зробити все те, про що просять мої маленькі друзі, мені б довелось написати ще кількадесят книжок, щоб задовольнити їх. І я хотів би це зробити, бо писання цих книжок тішить мене, так само як дітей, кажуть вони, тішить читання їх.

Ну, то ось вам "іще про Дороті", і про наших давніх друзів Страхопуда та Залізного Дроворуба, і про Лева-Боягуза, і про Озму, і про всіх інших, є тут також багато й про нових химерних, незвичайних героїв. Один мій маленький друг, що прочитав цю історію, коли вона була ще не надрукована, сказав мені: "Біліна – справді "озьминська", містере Баум, і Тік-Так, і Голодний Тигр теж".

Якщо така думка слушна і всі діти погодяться, що ця нова історія справді "озьминська", я буду щиро радий, що написав її. І можливо, я ще одержу чимало приємних для мене листів від своїх читачів, у яких вони

розкажуть мені, чи сподобалась їм "Озма з країни Оз". Сподіваюся, що так.

Л. Френк Баум

Макатова, 1907 р.

ДІВЧИНКА В КУРЯЧІЙ КЛІТЦІ

Сильний вітер шарпав поверхню океану, вкриваючи її брижами. Потім він розколихував вершечки тих брижів, і вони ставали хвилями, а вітер розбурхував із тих хвиль буруни. Ті буруни котилися й котилися, страшенно високі, вищі навіть за дахи будинків. Декотрі підбивалися так високо, як вершечки високих дерев, і скидались на гори; а западини між великими бурунами були схожі на глибокі долини.

Все це шалене бурхання й плескання вод у безкрайому океані, яке зчиняв хтозна-нащо й про що бешкетник вітер, скінчилося жахливим штормом, а шторм у океані любить витівати багато химерних штук і завдавати багато шкоди.

Коли знявся вітер, у чистому морі, далеко від суходолу плив корабель. Тільки-но хвилі почали розгулюватись і здійматися чимраз вище, корабель стало кидати вгору й униз, і гойдати – то на один, то на другий бік, і жбурляти ним так, що навіть моряки мусили триматися за линви та поруччя, щоб їх не змело з палуби вітром або не змило в море водою.

А хмари на небі були такі густі, що сонячне світло не могло пробитися крізь них, вдень стало темно, як уночі, і шторм від того був іще жахливіший.

Капітан корабля не боявся, бо це був не перший шторм у його житті, і він завжди виводив свій корабель цілим. Але він знав, що пасажири

будуть у небезпеці, якщо спробують зостатись на палубі, тому він послав їх усіх до кают і наказав лишатися там, поки скінчиться шторм, поводитися мужньо, не лякатись, і тоді все буде добре.

А серед тих пасажирів була одна маленька дівчинка з Канзасу. Звали її Дороті Гейл, і пливла вона зі своїм дядьком Генрі до Австралії, в гості до родичів, яких вона ще ніколи не бачила. Треба вам знати, що дядько Генрі був не зовсім здоровий: він так тяжко працював на своїй фермі в Канзасі, що підірвав здоров'я, став нервовий і часто нездужав.

Тому він лишив тітку Ем удома наглядати за фермою, а сам поїхав до Австралії провідати родичів і відпочити як слід.

Дороті дуже хотіла поїхати з ним, і дядько Генрі подумав, що це буде йому добре товариство в дорозі, вдвох же веселіш їхати, та й погодився узяти її.

А дівчинка вже була досвідченою мандрівницею – адже колись смерч заніс її так далеко від дому, що вона опинилась аж у чудесній країні Оз, де її спіткало багато дуже дивних пригод, поки вона зуміла повернутися додому, до Канзасу. Тому вона не дуже лякалась з усяких пригод, і як почав завивати та свистіти вітер, а хвилі – гойдати та жбурляти корабель, наша маленька пасажирка зовсім не сполошилася.

– Звичайно, нам треба лишатися в каюті, – сказала вона дядечкові Генрі та іншим пасажирам, – і поводитись якомога спокійніше, поки не минеться шторм. Бо капітан каже: як ми будемо на палубі, нас позмиває в море.

Будьте певні, що на таку небезпеку ніхто не хотів наражатися; тому всі пасажири збились у темній каюті, прислухались, як реве буря та риплять щогли й рангоут, і намагались не штовхати одне одного, коли корабель хитало з боку на бік.

Дороті вже майже заснула, коли враз прокинулася, стрепенувшись, і побачила, що дядечка Генрі десь немає. Вона й уявити не могла, куди це він пішов, а що він був не зовсім здоровий, то Дороті почала тривожитись і боятися, чи не надумав він легковажно вийти на палубу. Якщо так, то він буде у великій небезпеці, якщо тільки зараз же не спуститься сюди.

Насправді дядько Генрі пішов і ліг у свою вузеньку корабельну койку, але Дороті цього не знала.

Вона тільки пам'ятала, що тітонька Ем дуже просила її наглядати за дядечком як слід, а тому зразу вирішила вийти на палубу й розшукати його, дарма що буря саме розбуялася ще дужче і корабель жбурляло так, що просто страх. Дівчинка над силу піднялася трапом на палубу, а там вітер так шарпонув її, що мало не здер з неї спідничку. Та Дороті було неначе аж весело боротися зі штормом, і вона, міцно тримаючись за поруччя, пильно вдивлялась у темряву круг себе. І ось їй здалося, наче вона бачить невиразну постать чоловіка, що тримається за щоглу недалеко від неї. То міг бути дядько, і вона як могла голосно покликала:

– Дядечку Генрі! Дядечку Генрі!

Але вітер завивав і свистів так шалено, що вона ледве чула свій голос сама, а той чоловік напевне не чув її, бо й не ворухнувся.

Дороті вирішила, що треба дістатися до нього, тож, вичекавши, коли вітер на мить трохи ослаб, вона кинулась туди, де стояла прикріплена линвами до палуби велика клітка для курей. До клітки вона добігла ціла, але тільки-но вхопилась міцно за планки великого ящика, в якому тримали курей, як вітер, ніби розлютувавшися, що така маленька дівчинка посміла кинути виклик його силі, враз подвоїв свій шал. Заревівши, ніби розлючений велетень, він перервав линви, що ними була закріплена клітка, й підкинув її високо в повітря разом із Дороті, що вчепилася в планки. Покрутивши клітку в повітрі на всі боки, він за мить

пожбурив її далеко в море, де великі хвилі підхопили її й потягли вгору, на запінений гребінь, тоді кинув її вниз, у глибоку вирву, ніби то була просто іграшка для їхньої розваги.

Дороті, звичайно, геть промокла, але не розгубилась і на мить. Вона міцно трималась за грубі планки, а як тільки змогла витерти воду з очей, зразу побачила, що вітер зірвав і віко з клітки.

Бідолашні кури розлетілися на всі боки, і вітер шарпав їх, поки вони не стали схожі на пір'яні мітелки без держачків. Дно клітки було зроблене з товстих дощок, і Дороті побачила, що вона чіпляється за щось схоже на пліт із боками з планок, який легко витримував її вагу. Викашлявши воду й віддихавшись, вона примудрилась перелізти через планки й стати на міцному дерев'яному дні клітки. "О, тепер я маю свій власний корабель", – подумала вона, більше потішена, ніж налякана такою переміною в житті; а коли клітку підняло на гребінь великої хвилі, вона почала жадібно шукати очима навкруги той корабель, із якого її скинуло.

Корабель був уже далеко, дуже далеко. Мабуть, ніхто на ньому ще й не похопився за нею, не знав про її дивну пригоду. Тим часом клітка зсунулась у яму між хвилями, а коли її знову підняло на гребінь, корабель уже здавався іграшковим човником – так далеко він був. Швидко він зовсім зник у темряві, й Дороті зітхнула з жалем, прощаючись із дядечком Генрі, й задумалася: що ж тепер буде з нею?

Отож її метляло водами великого океану, а на плаву підтримувала тільки нікчемна куряча клітка з дощаним дном та боками з планок, крізь які весь час хлюпала вода, щоразу обливаючи Дороті! І їсти не буде чого, коли вона зголоднієє, – а це буде дуже скоро! – і води для пиття нема, і одежі, щоб перевдягтися…

– Ну, скажу я вам! – вигукнула дівчинка зі сміхом. – У добру халепу ти вскочила, Дороті Гейл!

Що правда, то правда! І як ти з неї виплутаєшся – не знаю, не знаю!

Ніби додаючи їй клопоту, насувалася ніч, і сірі хмари над головою робилися чорними, як чорнило.

Але вітер, ніби вдовольнившись нарешті своїми бешкетницькими витівками, перестав хвилювати цей океан і полетів збивати буруни кудись у іншу частину світу, тому хвилі, яких більше ніщо не підхльоскувало, почали влягатись і поводитися скромніше.

Гадаю, Дороті дуже пощастило, що шторм ущух, бо інакше, хоч яка вона була відважна, боюся, що вона загинула б. На її місці багато дітей розревлись би й впали у відчай; та оскільки Дороті вже зазнала багато пригод і вийшла з них жива й ціла, їй і цього разу навіть на думку не спало дуже злякатися.

Вона промокла, їй було дуже незручно, це правда; але після того одного зітхання, про яке я вже сказав, вона змусила себе заспокоїтись і вирішила терпляче ждати своєї долі, хай хоч яка вона буде.

Мало-помалу чорні хмари відлетіли, й над головою відкрилося синє небо, на якому сяяв срібний місяць, а зірочки весело підморгували Дороті, коли вона стежила за ними. Клітку вже не захлюпувало, вона гойдалась на хвилях спокійніше – майже як колиска, тому дно, на якому стояла Дороті, вже не вихлюпувало воду поміж планками. Побачивши це, геть знесилена тривогами кількох останніх годин дівчинка вирішила, що сон найкраще відновить її сили і що це найліпший спосіб перебути час. Дно було мокре, та й сама вона була мокра як хлюща, але, на щастя, сталося все це в теплих краях, і вона зовсім не мерзла.

Отож Дороті сіла в куточку клітки, зіперлася спиною на планки, покивала до привітних зірок, перше ніж заплющити очі, й менш як за півхвилини заснула.

РУДА КУРКА

Дороті розбудив якийсь дивний звук, і вона, розплющивши очі, побачила, що вже білий день і на синьому небі ясно світить сонце. Їй снилося, ніби вона вдома, в Канзасі, й грається в старій оборі біля стайні, а кругом неї телята, свині та кури. І спочатку, поки протирала очі зі сну, вона думала, що й справді сидить там.

– Куд-куд-куд-ку-да! Куд-куд-куд-ку-дах!

О, знов цей дивний звук, що розбудив її. Ну, звісно, це ж курка кудкудакає! Але широко розплющені очі насамперед побачили між планками клітки блакитні води океану, тепер спокійного й тихого, і думки її вернулись до минулої, такої сповненої небезпек ночі. І вона почала пригадувати, що стала здобиччю шторму й пливе по зрадливому невідомому морю.

– Куд-куд-куд-да, куд-куд-куд-дах!

– Що це таке? – вигукнула Дороті, схопившись на ноги.

– Це просто я знесла яйце, от і все, – відповів тихий, але чіткий і виразний голосок, і, озирнувшись, дівчинка побачила Руду Курку, що сиділа в другому кутку клітки.

– Ой-йой-йой! – зойкнула вона зчудовано. – Ти теж весь час була тут?

– Авжеж, – відповіла Курка, помахавши крильми й позіхнувши. – Коли клітку зірвало з корабля, я вчепилась за планку в цьому кутку пазурами й дзьобом, бо знала, що напевне потону, коли впаду в воду. Я й так мало не потонула в усій отій воді, що хлюпала тут на мене. Я ще зроду не бувала така мокра!

– Так, – погодилась Дороті, – я знаю, вночі тут все заливало водою. Ну, а тепер тобі краще?

– Не дуже. Сонце висушило на мені пір'я, а на тобі одяг, і я почуваюся краще, відколи знесла своє вранішнє яйце. Але я б хотіла знати, що буде з нами – чи ми й далі плаватимемо по цьому великому ставку?

– Я б теж хотіла це знати, – сказала Дороті. – Але поясни мені: як це так, що ти вмієш говорити?

Я думала, що кури вміють тільки кудкудакати, сокотіти та квоктати.

– Ну, щодо цього, – відповіла Руда Курка замислено, – то я кудкудакала й сокотіла все своє життя. До цього ранку, скільки себе пам'ятаю, слова не вимовила. Та коли ти хвилину тому спитала: "Що це таке?" – мені здалося найприроднішою у світі річчю відповісти тобі. Я й заговорила – і, здається, говорю далі, як ти і всі люди. Чудне діло, правда?

– Дуже, – погодилась Дороті. – Якби ми були в країні Оз, мені б це не здалося таким чудним, бо в тій чарівній країні багато звірів уміє говорити. Але тут, в океані, ми напевне дуже далеко від Озу.

– А як у мене з граматикою? – спитала Руда Курка трохи занепокоєно. – Я говорю цілком правильно, як ти гадаєш?

– Так, – відповіла Дороті. – Як для початку, ти говориш дуже добре.

– Рада це почути, – приязно провадила Руда Курка далі, – бо як уже починаєш говорити, то краще говорити правильно. Наш півень часто казав мені, що й кудкудакаю, й сокочу я бездоганно; а тепер мені дуже приємно чути, що я й говорю так само бездоганно.

– Щось мені вже їсти захотілося, – зауважила Дороті. – Саме пора снідати, а сніданку нема.

– Можеш узяти моє яйце, – запропонувала Руда Курка. – Мені за нього байдуже.

– І ти не хочеш висидіти курча? – здивовано спитала дівчинка.

– Не хочу. Я висиджую курчат тільки тоді, коли маю гарне м'якеньке гніздо десь у спокійному місці й тринадцятеро яєчок під собою. Бо тринадцять це для курей щасливе число. Тому можеш це яйце з'їсти.

– Та ні, сирого яйця я нізащо не з'їм, тільки варене! – вигукнула Дороті. – Але однаково я тобі дуже вдячна.

– Нема за що дякувати, люба моя, – відповіла Курка спокійно й заходилась чистити на собі пір'я.

Якийсь час Дороті стояла, дивлячись у морську далечінь. Але вона все думала про яйце, і тому врешті спитала:

– А нащо ж ти несеш яйця, коли не хочеш висиджувати курчат?

– Така в мене звичка, – відповіла Руда Курка. – Я завжди пишалася тим, що зношу свіженьке яєчко щоранку, крім тої пори, коли квокчу. Я ж не можу вранці покудкудакати, поки не знесу як слід яєчка, а без кудкудакання я не була б щаслива.

– Дивно, – в задумі промовила дівчинка, – але ж я не курка й від мене не можна чекати, щоб я це зрозуміла.

– Безперечно, люба моя.

Дороті знов замовкла. Правда, з Рудої Курки було сяке-таке товариство, з нею трохи веселіше, і все ж у океані їй було страшенно самотньо.

Трохи згодом курка підлетіла вище й сіла на верхню рейку клітки, тобто трохи вище від голови Дороті, коли та сиділа на дні, як було саме тоді.

– Ой, та ми ж недалечко від берега! – вигукнула Курка.

– Де ж він? Де? – схвильовано закричала Дороті, зірвавшись на ноги.

– А он там, трохи далі, – відповіла Курка, кивнувши головою у певному напрямку. – Здається, нас несе туди, і ще до полудня ми будемо на сухій землі.

– От добре буде! – сказала Дороті й тихенько зітхнула, бо її ноги ще й тепер час від часу заливала хвиля, що хлюпала між планками.

– Авжеж добре, – відповіла її товаришка, – бо нема в світі нікого нещаснішого за мокру курку.

Земля, до якої вони, як здавалося їм, швидко наближалися, бо виднілася з кожною хвилиною виразніше, була напрочуд гарна. Такою бачила її дівчинка в плавучій курячій клітці. Понад самою водою тяглася широка смуга білого піску та ріні, а далі височіло кілька скелястих пагорків, за якими зеленів рядок дерев – певне, там починався ліс. Але не видно було жодної оселі й жодного знаку того, що на цій невідомій землі живуть люди.

– Сподіваюся, ми знайдемо щось попоїсти, – сказала Дороті, нетерпляче дивлячись на берег, до якого їх несло. – Адже пора сніданку давно минула.

– Я теж трошечки зголодніла, – зауважила Руда Курка.

– А чого ти не з'їси свого яйця? – спитала дівчинка. – Тобі ж не треба, як мені, щоб їжа була варена.

– Ти що, маєш мене за канібалку? – обурено вигукнула Курка. – Я наче не сказала й не зробила нічого такого, за що ти могла б мене ображати!

– Вибачте мені, пані… пані… до речі, дозвольте запитати: як вас звуть, добродійко? – спитала дівчинка.

– Мене звуть Біл, – відказала Руда Курка трохи сердито.

– Біл? Так це ж хлоп'яче ім'я.

– А яка різниця?

– Але ж ви… дама, хіба не правда?

– Звичайно. Та коли я тільки вилупилася з яйця, ніхто не міг би сказати, чи з мене виросте курочка, чи півник, і хлопчик, шо жив на фермі, де я народилася, назвав мене Білом, і я стала його улюбленицею, бо в усьому виводку тільки я одна була жовтенька. А коли я виросла й він побачив, що я не кукурікаю й не б'юся, як півники, то вже не схотів міняти моє ім'я, і вся худоба в оборі, та й усі люди в оселі знали мене як Біла. Тому мене завжди звали Білом, і Біл – це моє ім'я.

– Однаково так не годиться, – поважно сказала Дороті, – і я, коли ти не заперечуєш, буду звати тебе Біліною. Розумієш, як додати "іна", ім'я робиться дівчаче.

– Ет, мені однаковісінько, – відказала Руда Курка. – Називай мене як хочеш, аби тільки я знала, що це ім'я – моє.

– От і гаразд, Біліно. А мене звуть Дороті Гейл.

Для друзів я просто Дороті, а для чужих – міс Гейл.

Ти можеш називати мене Дороті, коли хочеш. Ми вже зовсім близенько від берега. Як ти гадаєш, тут глибоко? Я вже можу дійти вбрід?

– Почекай ще кілька хвилин. Сонечко пригріває, квапитись нам нікуди.

– Але ж у мене такі мокрі ноги! – заперечила дівчинка. – Платтячко на мені вже висохло, але я не зможу почувати себе добре, поки в мене мокрі ноги.

Проте вона зачекала, як радила курка, і невдовзі велика дерев'яна клітка м'яко пристала до піщаного берега. Небезпечне плавання скінчилося.

Обом, звісно, неважко було дістатися до берега.

Руда Курка зразу перелетіла на пісок, а Дороті треба було перелізти через високу стінку з планок. Але для сільської дівчинки це не складно, і Дороті, ледве-но опинившись на березі, стягла з ніг мокрі черевички та панчішки й поклала сушитися на нагрітому сонцем піску.

Потім вона сіла й стала дивитись на Біліну, що вже шпорталась гострим дзьобом у піску, розгрібаючи його міцними пазурями.

– Що ти робиш? – спитала Дороті.

– Снідаю, а що ж іще, – відказала Курка, не кидаючи дзьобати.

– Що ти там знаходиш?

– Трохи жирних рудих мурашок, трохи піщаних кузьок, а часом невеличкого краба. Вони такі гарні й такі смачні, повір!

– Яка гидота! – жахнулась Дороті.

– Що гидота? – перепитала Курка, підвівши голову й дивлячись одним блискучим оком на свою товаришку.

– Ну, їсти живі створіння, та ще отих гидких кузьок і мурашок. Як тобі не соромно!

– О ненько! – спантеличено відказала Курка. – Яка ти чудна, Дороті! Все живе куди смачніше й користіше, ніж мертве, а ви, люди, їсте всіляких мертвих тварин.

– Ні! – заперечила Дороті. – Не їмо!

– Їсте, їсте, – наполягала Біліна. – Ви їсте ягнят, овечок, корів, свиней і навіть курей.

– Так ми ж їх варимо! – переможно вигукнула Дороті.

– Яка різниця?

– Дуже велика, – сказала Дороті вже поважніше. – Я не можу пояснити, яка саме, але різниця є.

1 ніколи в світі ми не їмо такої гидоти, як кузьки.

– Зате ви їсте курей, а ті їдять кузьок, – відказала Руда Курка, якось чудно кудкудакнувши. – Отож ви нічим не кращі за нас, курей.

Над цими словами Дороті замислилась. Те, що казала Біліна, було, звісно, правдою, і це майже відбило їй охоту снідати. Ну а Руда Курка й далі щось старанно видзьобувала з піску й була наче цілком задоволена своєю долею.

Врешті біля самої води Біліна встромила дзьоб глибоко в пісок, та враз висмикнула його й здригнулась:

– Ой! – зойкнула вона. – Цього разу я дзьобнула метал і трохи не поламала дзьоба.

– А може, то камінь? – недбало спитала Дороті.

– Дурниця. Хіба я не знаю, де камінь, а де метал? – відказала Курка. – Вони ж зовсім різні на дотик.

– Але ж на цьому дикому безлюдному березі не може бути металу! – наполягала дівчинка. – Де ти дзьобнула? Зараз я розрию там, і ти сама побачиш, що правда моя.

Біліна показала їй те місце, де вона "цюкнула дзьобом", як вона висловилась, і Дороті розгрібала пісок, поки відчула щось тверде. Тоді, застромивши туди руку, витягла той предмет і побачила, що то великий золотий ключ – досить старий, але ще блискучий і цілісінький.

– А що я казала? – вигукнула Курка, переможно кудкудакнувши. – Можу я впізнати метал, коли стукнусь об нього, чи це справді камінь?

– Метал, авжеж метал, – відповіла дівчинка, замислено дивлячись на ту дивну річ, що вона знайшла. – По-моєму, це щире золото, і лежить

воно тут, у піску, дуже давно. Як ти гадаєш, Біліно, звідки він тут узявся? І що, по-твоєму, відмикає цей таємничий ключ?

– Не знаю, – відказала Курка. – Ти ж, мабуть, більше за мене знаєш про ключі та замки.

Дороті оглянулась круг себе. Ніде в тій місцевості не було й знаку оселі, а вона думала, що кожен ключ повинен пасувати до якогось замка, а кожен замок повинен щось замикати. Мабуть, ключа загубив тут хтось такий, хто живе далеко, але чомусь побував на цьому березі.

Міркуючи про ці речі, дівчинка поклала ключ у кишеню, а потім неквапливо наділа панчохи й узула черевики, бо сонце вже висушило їх.

– Мабуть, і я, Біліно, – сказала вона, – пройдуся тут поблизу, може, знайду щось на сніданок.

ЛІТЕРИ НА ПІСКУ

Відійшовши трохи від води, до невеликого гайка, Дороті натрапила на рівну латку білого піску, на якій видніли дивні знаки, неначе хтось писав по піску палицею.

– Що тут написано? – спитала вона в Рудої Курки, що виступала поруч неї з досить-таки гордим виглядом.

– Звідки я знаю? – відказала Курка. – Я не вмію читати.

– Невже?

– Звичайно, не вмію, я ж не ходила до школи.

– Ну, а я ходила, – призналась Дороті. – Але тут літери дуже великі й рідко розкидані, і з них важко скласти слова.

Та вона уважно роздивилась кожну літеру і врешті розібрала, що на піску написано такі слова:

– Це щось дивне, – заявила Курка, коли Дороті прочитала ці слова вголос. – А хто такі Колесуни, як ти гадаєш?

– Мабуть, люди, що їздять на колесах. Вони возять тачки, дитячі коляски або ручні візки, – сказала Дороті.

– А може, це автомобілі, – висловила здогад Руда Курка. – Чого стерегтися тачки чи дитячої коляски? А автомобілі – то небезпечна річ. Декого з моїх приятельок вони задавили.

СТЕРЕЖІТЬСЯ КОЛЕСУНІВ!

– Це не можуть бути автомобілі, – заперечила дівчинка. – Адже тут нова, дика країна, тут нема ні канатних доріг, ні телефонів. Люди їх іще не відкрили, я певна, – якщо взагалі тут є люди. Тому навряд чи тут можуть бути автомобілі, Біліно.

– Може, й так, – погодилася Курка. – А куди ти йдеш?

– Он до отих дерев, може, знайду там якісь плоди або горіхи, – відповіла Дороті. Вона ступала по піску повз один із тих кам'янистих пагорків, що височіли поблизу, і скоро дійшла до гайка.

Спочатку вона була розчарована: в гайку росли самі гранатові дерева, тополі та евкаліпти, ніяких плодів чи горіхів там не було. Та врешті, коли вона вже була майже в розпачі, їй трапилося троє дерев, що мали вдосталь забезпечити її харчами.

Одне дерево було геть усе обвішане картонними коробочками, що росли гронами на всіх гілках; на найбільших, найспіліших коробках видніли акуратні опуклі літери: "Сніданок". Це дерево, як видно, родило цілий рік, бо на деяких гілках ще тільки розпукувались квітки, а на інших зеленіли маленькі коробочки, очевидно, неїстівні, поки не виростуть та не достигнуть.

Замість листя на цьому дереві були паперові серветки, і все воно виглядало дуже втішно для голодної дівчинки.

Але друге дерево, що росло поряд, було ще дивовижніше, бо на ньому росла безліч бляшаночок з обідом, таких повних і важких, що товсті гілки аж вгиналися під їхньою вагою. Одні були маленькі й темно-брунатні, більші мали колір потьмянілої бляхи; а зовсім стиглі – з ясної нової бляхи, що блищала в сонячному промінні, яке падало на неї. Дороті була в захваті, і навіть Руда Курка зізналась, що вона здивована.

Дівчинка зіп'ялась навшпиньки й зірвала одну з найкращих і найбільших коробок зі сніданком, а потім сіла на землю й нетерпляче розкрила її. В коробці вона знайшла акуратно загорнені в білі папірці бутерброд із шинкою, скибку пухкого кексу, маринований огірочок, скибочку сиру і яблуко. У кожної речі був окремий хвостик за який її можна було витягти з коробки. Дороті те здалося таким чудовим, що вона все гарненько поїла.

– Дома я звикла не до такого сніданку, – сказала вона Біліні, що сиділа поряд і з цікавістю дивилась на неї. – Але як зголоднієш, то можна й вечерю з'їсти вранці, не нарікаючи.

– Сподіваюся, що твоя коробка була зовсім достигла, – стурбовано зауважила Руда Курка. – А то від зеленого часто живіт болить.

– Та ні, я певна, що все було спіле, – відказала Дороті, – крім хіба огірочка, але ж огірки, Біліно, і їдять зеленими. А смачнюще все було –

наче на пікніку. Тепер треба зірвати бляшанку з обідом, щоб було що їсти, коли знов зголоднію, а потім ми підемо далі й роздивимось тут усе – може, побачимо, де ми.

– А ти хоч здогадуєшся, що це за країна? – спитала Курка.

– Де там! Та послухай: я певна, що це країна чарівна, бо де іще на деревах ростуть такі речі, як коробки зі сніданком та бляшанки з обідом? Крім того, Біліно, в цивілізованій країні, як-от Канзас, де немає чарів і чародіїв, кури не вміють говорити.

Курка подумала й сказала:

– А може, ми в країні Оз?

– Ні, цього не може бути, – заперечила дівчинка, – бо в країні Оз я була, і вона оточена жахливою пустелею, через яку ніхто не може перейти.

– А як же тоді ти вернулася звідти додому? – спитала Біліна.

– У мене були срібні черевички, що перенесли мене повітрям, – відповіла Дороті, – але я їх загубила.

– Ти ба, – тільки й мовила Курка недовірливо.

– А крім того, в країні Оз ніде нема морського берега, – докінчила дівчинка, – отже, ми в якійсь іншій чарівній країні.

Говорячи все це, вона вибрала блискучу й гарну бляшанку з обідом, яка, наче відерце, мала міцну дужку, й зірвала її з гілки. А потім вийшла із затінку дерев і попростувала до моря. Курка дріботіла за нею.

Вони вже пройшли по піску чимало, коли Біліна раптом перелякано вигукнула:

– Ой, що це?

Дороті швидко озирнулась і побачила, що на стежці, яка вибігає з-між дерев, з'явилось таке химерне створіння, якого вона ще зроду не бачила.

Воно мало подобу людини, тільки рухалось – а власне, котилося – на всіх чотирьох. Руки й ноги в нього були однакової довжини, і тому воно скидалось на звіра з чотирма лапами. Але Дороті побачила, що то зовсім не звір, бо створіння було дуже пишно вбране у барвисті гаптовані шати, а на голові мало солом'яного бриля, хвацько збитого набакир. Та від людей воно відрізнялося тим, що на руках і ногах замість пальців і ступнів мало круглі коліщата і за допомогою тих коліщат котилося по рівній землі дуже швидко. Згодом Дороті дізналася, що ці химерні коліщата були з тієї самої твердої речовини, з якої складаються наші нігті, і що ці химерні створіння такими й народжуються. Та коли наша дівчинка вперше побачила істоту, якій судилося завдати їй багато клопоту, вона подумала, що цей пишно вбраний чоловік їде на роликових ковзанах, прикріплених йому до рук і до ніг.

– Тікаймо! – вереснула Руда Курка, перелякано залопотівши крильми й злетівши в повітря. – Це ж Колесун!

– Колесун? – вигукнула Дороті. – Який Колесун?

– А ти забула, що на піску прочитала: "Стережіться Колесунів?" Тікай, чуєш? Тікай!

Дороті кинулась тікати, а Колесун пронизливо, люто закричав і щодуху погнався за нею.

Оглядаючись через плече, дівчинка побачила, що з лісу викочується ціла вервечка Колесунів – кілька десятків, і всі в розкішних, туго обтягнених убраннях, і всі з лютим, дивним криком швидко котяться за нею.

– Вони нас упіймають! – засапано гукнула дівчинка, що не пускала з рук важкого відерця з обідом. – Я вже не можу бігти, Біліно!

– Дерись на гору – швидше! – сказала Курка, і Дороті побачила біля себе велику купу гострого вугластого каміння, яку вони минули, коли йшли до лісу. Руда Курка саме злетіла на ті каменюки, і Дороті з останніх сил полізла за нею, спотикаючись на крутому нерівному схилі.

І саме вчасно, бо передній Колесуй уже наздоганяв її; та коли дівчинка полізла на каміння, він зупинився під пагорком, аж виючи з люті й розчарування.

Дороті почула, як Руда Курка по-своєму, по-курячому сміється, кудкудакаючи.

– Не поспішай так, люба! – гукала Біліна. – Сюди, на це каміння, вони за нами не покотяться, тут ми в безпеці!

Дороті зразу спинилась і сіла на широкий камінь, бо вже геть засапалась.

А до підніжжя пагорба вже докотилися всі Колесуни, проте було видно, що їхні коліщата не покотяться по нерівному й гострому камінню і вони ніяк не зможуть дістати Дороті й Курку там, куди ті втекли. Але вони весь час кружляли довкола пагорка, так що дівчинка й Біліна були майже бранцями й не могли спуститися вниз, щоб не попастися їм у руки.

Потім ці створіння заходилися погрожувати Дороті передніми колесами, виявилося, що вони вміють і говорити, а не тільки розлючено кричати, бо декотрі з них вигукнули:

– Ми вас іше спопадемо, так і знайте! А коли спопадемо, то роздеремо на маленькі шматочки!

– Чого ви такі лихі на мене? – спитала Дороті. – Я чужинка у вашому краю і нічого поганого вам не зробила.

– Не зробила?! – обурився один – як видно, їхній ватажок. – А хто зривав наші коробки зі сніданком та відерця з обідом? Он же в тебе й досі в руках краще відерце!

– Я зірвала тільки один сніданок і один обід, – відказала вона. – Я була голодна й не знала, що ті дерева ваші.

– Це тебе не виправдовує, – заперечив ватажок, убраний найпишніше. – Закон такий, що хто зірве відерце з обідом без нашого дозволу, той повинен негайно вмерти.

– Не вір йому, – сказала Біліна. – Я певна, що ті дерева не належать цим жахливим створінням.

Вони взагалі лихі й жорстокі, і я гадаю, що вони постарались би вбити тебе, навіть якби ти не зірвала відерця з обідом.

– І я так гадаю, – погодилась Дороті. – Але що нам робити зараз?

– Сидіти тут, – відказала Курка. – Ми в безпеці від Колесунів – принаймні, поки не повмираємо з голоду; а доти може статися ще багато чого.

ТІК-ТАК – МЕХАНІЧНИЙ

Через якусь годину більша частина ватаги Колесунів покотилась назад до лісу, залишивши тільки трьох стерегти пагорок. Ті троє поскручувалися калачиком, як великі собаки, і вдавали, ніби сплять на піску; але цим вони не одурили ні Дороті, ні Біліни, і ті сиділи в безпеці серед каміння, не звертаючи уваги на своїх хитрих ворогів.

Нарешті Курка, підлетівши над пагорком угору, вигукнула:

– Ой, тут є стежка!

Тоді Дороті вмить видерлась туди, де сиділа Біліна, і справді побачила там гладеньку стежку, вирубану між камінням. Стежка обвивала схил від низу й до вершини, подекуди звиваючись між великими каменями, але весь час лишалась некрутою і гладенькою.

Спершу Дороті здивувалась, чому Колесуни не покотилися цією стежкою на пагорб, але, спустившися нею до підніжжя, побачила, що там її початок завалений кількома великими брилами, які перешкоджали стороньому побачити її й, таким чином, не давали колесунам скористатись нею й піднятись на пагорби.

Дороті пішла стежкою вгору і дійшла нею на самий вершечок пагорка, де стояла велика кругла брила, більша від усіх довкола. Стежка кінчалась якраз перед цією брилою, і дівчинка на мить розгубилася: коли так, нащо її взагалі прокладали, ту стежку? Але Курка, яка поважно дибала за нею всюди й тепер сиділа на гострому вершечку каменя за спиною в Дороті, раптом зауважила:

– Це трохи схоже на двері, правда?

– Що схоже на двері? – перепитала дівчинка.

– Та оця тріщина в скелі, прямо перед тобою, – відказала Біліна, чиї круглі очиці були дуже зіркі й неначе бачили все. – Вона проходить з одного боку вгорі, а з другого – внизу, і по верху, і по споді.

– Що проходить?

– Та тріщина ж. Тому я й гадаю, що це двері до скелі, хоча й не бачу завіс.

– Так, справді, – сказала Дороті, тепер нарешті теж помітивши тріщину в скелі. – А оце хіба не дірка для ключа, Біліно? – і вона показала на глибокий круглий отвір з одного боку дверей.

– Звичайно. Якби тільки ми мали ключ, то могли б відімкнути їх і подивитися, що там усередині, – відповіла Руда Курка. – Може, там скарбниця, повна діамантів та рубінів, або купи блискучого золота, або…

– Це мені нагадало про той золотий ключ, що я підняла на березі, – сказала Дороті. – Як ти гадаєш, Біліно, підійде він до цієї дірки?

– Спробуй, то й побачиш, – відказала Курка.

Дороті пошукала в кишені на своєму платтячку й знайшла золотий ключ. А коли вставила його в дірку й повернула, щось різко клацнуло, а потім із суворим рипінням, від якого в дівчинки по спині пробіг мороз, кам'яна плита відхилилась уперед, ніби двері на завісах, і відкрила маленьку темну комірчину в скелі.

– Ненечко! – скрикнула Дороті, сахнувшись назад, скільки давала змогу вузька стежка. Бо в тісній кам'яній комірчині стояла людська постать – чи принаймні щось таке, що в сутіні скидалося на людську постать. Заввишки воно було таке, як сама Дороті, і тулуб у нього був круглий, ніби м'яч, а зроблений із начищеної міді. Голова, руки й ноги теж були мідні й причеплені чи підвішені до тіла досить своєрідно:

суглоби захищали металеві накривки, ніби в обладунках стародавніх рицарів.

Воно стояло нерухомо і тільки блищало, мов щире золото, там, де на нього падало світло.

– Не бійся, – сказала Біліна зі свого сідала. – воно неживе.

– Я бачу, – відказала дівчинка, перевівши дух.

– Воно зроблене з міді, як старий казанок у оборі в нас удома, – провадила Курка, повертаючи голову то в один, то в другий бік, щоб той предмет могли роздивитись обоє її круглих очей.

– Колись, – сказала Дороті, – я знала чоловіка, зробленого з бляхи, дроворуба на ймення Дік Рубач. Але він був живісінький, як і ми, бо народився справжньою людиною й дістав своє бляшане тіло потроху – зразу ногу, тоді палець, потім вухо – бо в нього часто траплялись нещані випадки з сокирою і він рубав сам себе дуже необережно.

– Гм, – чмихнула Курка, ніби не вірила в те, що почула.

– Але цей мідний чоловік, – провадила Дороті, дивлячись на нього зачудовано, – взагалі неживий, і мені цікаво, нащо його зроблено і чому його замкнули в такому чудному місці.

– Це загадка, – зауважила Курка, повернувши голову, щоб поправити дзьобом пір'я на крилах.

Дороті ввійшла до комірчини, щоб обдивитися мідного чоловіка з усіх боків, і раптом побачила картку, що висіла в нього між лопатками на мідному гачку. Вона зняла ту картку з гачка, вернулася на стежку, де було видніше, й сіла на кам'яну брилу прочитати, що там написано.

– Ну, що там? – цікаво спитала Курка.

Дороті прочитала картку вголос, вимовляючи довгі слова не без натуги. І ось що вона вичитала:

"Коваль, Бляхар і К°

Механічна людина патентованої подвійної дії, з надшвидкою реакцією, здатна думати й бездоганно говорити.

Споряджена нашим спеціальним годинниковим механізмом.

Думає, говорить, діє, робить усе, тільки нежива.

Виготовляється виключно на наших заводах у Евні, країна Ев.

Будь-які пошкодження переслідуються законом".

– Ото диво! – сказала Руда Курка. – І ти гадаєш, що все це правда, люба моя?

– Не знаю, – відказала Дороті; вона ще не дочитала. – Слухай далі, Біліно.

"Вказівки для користування:

Для думання: накрутіть годинниковий механізм крізь отвір під лівою пахвою (позначено "№1").

Для говоріння: накрутіть годинниковий механізм крізь отвір під правою пахвою(позначено "№2").

Для ходіння й дій: накрутіть годинниковий механізм крізь отвір посеред спини (позначено "№3").

Примітка: гарантія бездоганної роботи протягом тисячі років".

– Ну, чудово! – вигукнула Руда Курка в подиві. – Якщо мідний чоловік уміє робити хоч половину цього, то він таки дивовижна машина. Але я гадаю, це все шахрайство, як усі патентовані вироби.

– Можна накрутити його, – запропонувала Дороті, – та й побачимо.

– А де ж ключ від механізму? – спитала Біліна.

– Висить на гачку, де була картка.

– Ну, тоді випробуємо його, – запропонувала Курка, – та й побачимо, що він уміє. Гарантія, кажеш, на тисячу років? Але ж ми не знаємо, скільки років він простояв у цій скелі.

Дороті вже зняла ключ із гачка.

– Що накрутити спочатку? – спитала вона, знову прочитавши вказівки на картці.

– Та, мабуть, номер один, – порадила Курка. – Тоді він почне думати, адже так?

– Атож, – погодилась Дороті й накрутила механізм номер один, що під його лівою пахвою.

– Щось нічого не видно, – критично зауважила Курка.

– Певне що ні: він же тільки думає, – сказала Дороті.

– Цікаво, про що ж він думає.

– Зараз накручу його мову, тоді він, може, розповість нам, – сказала дівчинка і накрутила механізм номер два. Механічний Чоловік, ворухнувши тільки губами, промовив:

– Доб-ро-го ран-ку, дів-чин-ко. Доб-ро-го ранку, на-ні Кур-ко.

Голос був трохи хрипкий і рипучий, слова вимовлялись моторошно, без зміни виразу; але й Дороті, й Біліна чудово зрозуміли їх.

– Доброго ранку, пане, – відповіли вони чемно.

– Дя-кую вам за по-ря-ту-нок, – провадив Механічний Чоловік тим самим монотонним голосом, що звучав так, наче в грудях у нього працював ковальський міх. Отак іграшкові ягнята й коти пищать, коли їх надавити.

– Нема за що дякувати, – сказала Дороті. А потім спитала про те, що її найдужче цікавило: – А чого це вас замкнули у такому місці?

– Це дов-га іс-то-рія, – відповів Мідний Чоловік. – Але я роз-по-вім її ко-рот-ко.

Мене ку-пив у фір-ми "Ко-валь, Бля-хар і Комна-нія", що ви-го-то-вила мене, жор-сто-кий Король краї-ни Ев Е-воль-до, який мав звич-ку забивати сво-їх слуг до смер-ті. Та мене він не зміг уби-ти, бо я не-жи-вий, а щоб умер-ти, треба спершу жи-ти. То-му все йо-го бит-тя ме-ні не шкодило, а тіль-ки на-чи-щало моє мід-не ті-ло.

Цей жор-сто-кий Ко-роль мав гар-ну дру-жину і де-ся-тьох пре-гарних ді-ток: п'я-тьох хлоп-чи-ків і п'ять дів-ча-ток, – але в на-паді люті він про-дав їх усіх Ко-ролю Номів, а той сво-їми ча-рами обернув їх у ін-ші по-доби й по-ста-вив у сво-єму підзем-ному на-лаці як при-красу по-коїв.

По-тім Ев-ський Ко-роль пошко-дував за цим жор-стоким учин-ком і нама-гався вер-нути дру-жину й ді-тей від Ном-ського Ко-ро-ля, але мар-но. Тоді він з роз-пачу за-мкнув мене в цій ске-лі, за-кинув ключа в оке-ан, сам стриб-нув услід і вто-пився.

– Яке страхіття! – вигукнула Дороті:

– Атож, – погодився Механічний Чоловік. – Ко-ли я по-бачив, що ме-не ув'яз-нено, я кри-чав "ря-туй-те", по-ки не скін-чився го-лос; а по-тім хо-див по цій ко-мір-чині, по-ки не скін-чилась дія; а потім сто-яв і ду-мав, поки не скін-чилось думання. Далі я вже не пам'я-тав ні-чого, аж поки ви на-кру-тили мене знов.

– Дивовижна історія, – сказала Дороті, – і вона показує, що країна Ев справді чарівна, як я й гадала.

– Зви-чайно, – відповів Мідний Чоловік. – Нав-ряд чи таку доско-налу ма-шину змог-ли б зробити десь не в ча-рів-ній кра-їні.

– В Канзасі я не бачила жодної такої, – сказала Дороті.

– А де ж ви взя-ли клю-ча, щоб відімкнути ці двері? – спитав механічний голос.

– Знайшли на березі: мабуть, його винесло туди хвилями, – відповіла вона. – А зараз, добродію, коли не заперечуєте, я накручу вашу дію.

– Мені буде дуже при-ємно, – відказав Механічний Чоловік.

Дороті накрутила пружину в отворі номер три, і зразу Мідний Чоловік трохи незграбно, смикаючись, вийшов із кам'яної печери, скинув свого мідного капелюха й чемно вклонився, а тоді став перед Дороті навколішки. І промовив:

– Від-тепер я ваш по-кір-ний слу-га. Хоч ви що на-ка-жіть, я все охоче зроб-лю – аби тільки ви мене на-кру-чували.

– А як тебе звати? – спитала Дороті.

– Тік-Так, – відповів він. – Так мене назвав мій пер-ший ха-зяїн, бо го-дин-нико-вий ме-ханізм у мені весь час цокає.

– Я й зараз його чую, – озвалась Руда Курка.

– Я теж, – сказала Дороті. – Але годин ти не вибиваєш? – спитала вона трохи занепокоєно.

– Ні, – відповів Тік-Так. – І бу-диль-ника в мені не-має. Прав-да, я можу голо-сом ска-зати, котра го-дина, а що я ні-коли не сплю, то можу розбу-дити вас уранці о будь-якій го-дині, коли тільки на-ка-жете.

– Дуже мило, – сказала дівчинка, – але я ніколи не хочу вставати вранці.

– Ти можеш спати, поки я не знесу яйця, – озвалась Руда Курка. – А тоді, коли я закудкудакаю, Тік-Так знатиме, шо час будити тебе.

– А ти несешся дуже рано? – спитала Дороті.

– О восьмій годині, – відповіла Біліна. – І, помоєму, на цей час уже всім годиться вставати.

ДОРОТІ ВІДКРИВАЄ ВІДЕРЦЕ З ОБІДОМ

– А тепер, Тік-Так, – сказала Дороті, – перше, що нам треба зробити, – це знайти спосіб утекти з цих скель. Бо внизу чатують Колесуни й погрожують убити нас.

– Ко-ле-су-нів боя-тись не-ма чо-го, – сказав Тік-Так, вимовляючи слова повільніше, ніж звичайно.

– А чому? – спитала вона.

– Бо вони грі… грі… гр-р-р-р…

Він загарчав, чи заклекотів, і враз замовк, махаючи руками, а потім застиг нерухомо, одну руку піднявши вгору, а другу простягши вперед і розчепіривши віялом мідні пальці.

– Ой! – злякано зойкнула Дороті. – Що з ним сталося?

– Мабуть, розкрутилася пружина, – спокійно відказала Курка. – Ти, мабуть, накрутила її не до кінця.

– Я ж не знала, скільки треба накручувати, – виправдалась дівчинка. – Другого разу накручу краще.

Вона зайшла за спину Мідному Чоловікові, щоб зняти ключ із гачка, але ключа там не було.

– Нема! – в розпачі скрикнула Дороті.

– Чого нема? – спитала Біліна.

– Ключа.

– Мабуть, упав, коли він кланявся тобі так низько, – здогадалася Курка. – Подивись, може, знайдеш.

Дороті стала дивитись, Курка теж допомогала, і врешті дівчинка відшукала ключ, що впав у розколину між камінням.

Вона зразу накрутила Тік-Таків голос до кінця.

Це було нелегко, як ви самі можете уявити, коли хоч раз накручували годинника, але перші слова Механічного Чоловіка запевнили Дороті, що тепер його вистачить принаймні на двадцять чотири години.

– Ви на-кру-тили мене дуже мало, – спокійно пояснив він, – а я ще роз-по-вів вам довгу опо-відку про Ко-ро-ля Е-воль-до; тож і не диво, що я зупи-нився.

Потім Дороті накрутила ще механізм дії, і тоді Біліна порадила їй носити ключ від Тік-Такових механізмів у кишеньці, щоб не загубити його знову.

– А тепер, – сказала Дороті, докінчивши всю цю роботу, – скажи, що ти хотів сказати про Колесунів.

– Та їх нема чого боя-тись, – відповів Механічний Чоловік. – Вони тіль-ки при-ки-даються перед людь-ми, буцім такі страш-ні, а на-справ-ді ті Коле-суни зовсім не не-без-печні ні для кого, хто насміє би-тися з ними. Вони можуть про-бува-ти скрив-дити таку малу дів-чин-ку, як ви, бо вда-чу ма-ють беш-кет-ливу. Але якби я мав дрю-ка, вони б кину-лись ті-кати, ледве поба-чив-ши мене.

– А в тебе нема дрюка? – спитала Дороті.

– Нема, – відповів Тік-Так.

– І тут, серед каміння, ти нічого такого не знайдеш, – зауважила Руда Курка.

– То що ж нам робити? – спитала дівчинка.

– Накру-тіть мою ду-маль-ну пру-жину тугі-ше, і я спро-бую приду-мати щось інше, – сказав Тік-Так.

Дороті підкрутила його думальний механізм і, поки він думав, вирішила пообідати. Біліна вже видзьобувала щось із щілинок між камінням, а Дороті сіла й відкрила відерце з обідом.

Там вона знайшла невеличку баночку з дуже смачним лимонадом. Баночка була закрита чашкою: зніми її, налий у неї лимонаду й пий. Іще у відерці були три шматки індичатини, два – холодного язика, трохи салату з омарів, чотири скибки хліба з маслом, невелика бабка, помаранча, дев'ять великих полуниць і трохи горіхів та родзинок. Дивне діло: горіхи в цьому відерці були вже розлущені, отож Дороті не довелось виколупувати зерня.

Вона розіклала всю їжу перед собою на камені й почала їсти, спершу запропонувавши Тік-Такові поділитися з ним обідом, але той відмовився: мовляв, він же тільки машина. Потім вона запросила до обіду й Біліну, але та тільки промимрила щось про "мертву їжу" й сказала, що воліє кузьок та мурашок.

– А сніданкові й обідні дерева справді належать Колесунам? – спитала дівчинка в Тік-Така, пережовуючи їжу.

– Зви-чайно, ні, – відповів той. – Вони на-лежать коро-лівському родові Еву, тільки, зви-чайно, те-пер у Еві нема коро-лів-ського роду, бо Ко-роль Евольдо стриб-нув у море, а його дру-жину й ді-тей Ном-ський Ко-роль пере-тво-рив у якісь прикраси.

Тому, скільки я знаю, те-пер краї-ною Ев ніхто не пра-вить. Може, через це Коле-суни й твер-дять, ніби ті дере-ва їхні, й зрива-ють сніданки та обіди, шоб пої-дати їх самим, але вони нале-жать Королю, і ви знайдете коро-лів-ське "Е" витис-нене на дні кожного ві-дерця.

Дороті перевернула відерце й зразу побачила на денці королівську позначку, як і сказав Тік-Так.

– А крім Колесунів у країні Ев живуть ще якісь люди? – спитала вона.

– Атож. Коле-суни засе-лили тільки неве-ликий клап-тик по цей бік лісу, – відповів Механічний Чоловік. – Але вони зав-жди були бешкет-ливі й на-хабні, і мій колишній хазя-їн, Ко-роль Еволь-до, мав звич-ку, вихо-дячи з палацу, брати з со-бою нагая, щоб угамо-вува-ти їх. Коли мене тільки зробили, Коле-суни пробували напа-дати на мене й буцати голо-вами, але скоро зро-зу-міли, що я зроблений з надто твер-дого мате-рі-алу, і вони не можуть дошку-лити мені.

– Так, ти, видно, дуже тривкий, – сказала Дороті. – А хто тебе зробив?

– Фірма "Ко-валь, Бля-хар і Компа-нія" у місті Евні, де стоїть коро-лів-ський палац, – відповів Тік-Так.

– І багато таких, як ти, вони зробили?

– Ні, я єди-на авто-ма-тична меха-нічна людина, яку вони зро-били, – відказав Тік-Так. – То були диво-вижні вина-хід-ни-ки – ті, хто зро-бив мене, і всі їхні витвори доско-налі.

– Не сумніваюся, – сказала Дороті. – Вони й тепер мешкають у місті Евні?

– Обидва заги-нули, – відказав Механічний Чоловік. – Пан Ко-валь був не тільки вина-хід-ник, а й худож-ник і нама-лював на картині річку так природно, що, коли тягся з пенз-лем через неї, щоб нама-лювати якісь квіт-ки на дру-гому бере-зі, то впав у воду й пото-нув.

– Ох, яка шкода! – вигукнула дівчинка.

– А пан Бля-хар, – провадив Тік-Так, – зробив дра-бину таку високу, що зміг зі-перти верх-ній кінець на мі-сяці, а сам заліз на верх-ній щабель і почав зри-вати з неба ма-ленькі зір-ки, щоб ними прикра-сити ріжки коро-лів-ської корони. Та коли пан Бля-хар потра-пив на мі-сяць, йому там так сподобало-ся, що він вирі-шив жити там весь час, під-тяг за со-бою дра-бину, і більше ми його не бачили.

– Певне, це велика втрата для країни, – сказала Дороті, що вже доїдала бабку.

– Атож, – погодився Тік-Так. – І для мене, бо як я пола-маюсь, то не знаю, хто міг би пола-го-дити мене, такий я склад-ний. Ви не можете й уя-вити, скільки в мені на-пха-но меха-нізмів.

– Я можу уявити, – запевнила Дороті.

– А тепер, – сказав Механічний Чоловік, – я мушу при-пини-ти гово-рити, бо почну знов думати, як нам утек-ти з ці-єї скелі.

1 повернувся боком, щоб йому не заважали думати.

– З усіх, кого я знала, найкраще вмів думати один Страхопуд, – сказала Дороті до Рудої Курки.

– Вигадуєш! – відрубала Біліна.

– Ні, це правда, – наполягала Дороті. – Я спіткала його в країні Оз, і він разом зі мною мандрував до міста Великого Чародія з Озу, щоб добути собі мозок, бо голова його була напхана самою соломою. Але мені здавалося, що й до того, як він одержав мозок, він думав не гірше.

– І ти хочеш, щоб я повірила в усю оту маячню про країну Оз? – спитала Біліна, очевидно, трохи сердита, – чи не через те, що їй траплялось мало кузьок.

– Яку маячню? – перепитала дівчинка, що саме докінчувала горіхи й родзинки.

– Ну, оті неймовірні вигадки, що ти розповідаєш про тварин, які вміють говорити, та про Страхопуда, який уміє думати.

– Вони там є, – запевнила Дороті, – бо я сама їх бачила.

– А я не вірю! – крикнула Курка, мотнувши головою.

– Це тому, що ти нічого не знаєш, – відказала дівчинка, трохи ображена мовою своєї приятельки Біліни.

– У кра-їні Оз, – зауважив Тік-Так, обернувшись до них, – мож-ли-ве все. Бо це чу-дес-на чарів-на країна.

– От бач, Біліно, а я що казала? – вигукнула Дороті. А потім повернулась до Механічного Чоловіка й спитала жадібно: – То ти знаєш країну Оз, Тік-Так?

– Ні, але я чув про неї, – відповів Мідний Чоловік, – бо її відо-крем-лює від нашої країни Ев тільки широка пустеля.

Дороті в захваті сплеснула руками.

– Яка я рада! – вигукнула вона. – Я просто щаслива, що мої давні друзі так недалеко. Той Страхопуд, про якого я тобі казала, Біліно, – Король країни Оз.

– Про-бачте. Він уже не Ко-роль, – озвався Тік-Так.

– Він був Королем тоді, коли я залишала країну Оз, – пояснила Дороті.

– Я знаю, – сказав Тік-Так, – але в кра-їні Оз була ре-во-люція, і Стра-хопуда ски-нула з тро-ну дів-чина-воїн на ім'я Гене-рал Джін-джара. А потім її ски-нула ма-ленька дів-чинка на ім'я Озма, що була за-кон-ною спад-коєм-ницею трону, і тепер вона пра-вить кра-їною під ім'ям Озми з Озу.

– Це для мене новина, – замислено мовила Дороті. – Але, мабуть, багато чого відбулося, відколи я залишила країну Оз. Мені цікаво, що сталося зі Страхопудом, і з Залізним Дроворубом, і з Левом-Боягузом. А ще цікаво, хто така ця дівчина Озма, бо я досі ніколи не чула про неї.

Але Тік-Так на це не відповів. Він знову відвернувся, щоб думати.

Дороті склала рештки їжі у відерце, щоб не змарнувати добрих харчів, а Руда Курка настільки забула про свою гідність, що почала видзьобувати розсипані крихти й ковтати їх досить жадібно, хоча недавно вдавала, ніби гребує тими стравами, що їх воліє їсти Дороті.

Тепер Тік-Так, підійшовши до них, церемонно вклонився.

– Будь-те лас-ка-ві йти за мною, – сказав він, – і я ви-ве-ду вас звід-си до міста Ев-на, де вам буде при-єм-ніше, й обо-роню вас від Коле-сунів.

– Гаразд, – зразу відказала Дороті. – Ми готові.

ГОЛОВИ ПРИНЦЕСИ НУДНУВАТТИ

Вони повільно рушили стежкою між камінням.

Тік-Так попереду, Дороті за ним, а Руда Курка дріботіла ззаду.

В кінці стежки Мідний Чоловік нахилився й легко відвалив убік каміння, що перегороджувало шлях. Потім обернувся до Дороті й сказав:

– Дай-те я по-не-су ваше ві-дер-це.

Вона зразу вклала мідну дужку в його праву руку, і мідні пальці зімкнулись на ній.

Потім маленька процесія вийшла на рівний пісок.

Як тільки троє Колесунів, що стерегли пагорб, побачили їх, вони почали кричати як шалені й швидко покотилися до гурточка, ніби хотіли взяти його в полон чи зупинити. Та коли передній з них наблизився, Тік-Так розмахнувся бляшаним відерцем і вдарив його цією химерною зброєю по голові. Може, удар дошкулив і не дуже, але брязнуло сильно, й Колесун закричав і повалився набік. За хвильку він зіп'явся на колеса й покотився геть якомога швидше, завиваючи зі страху.

– Я вам ка-зав, що вони не страш-ні, – почав Тік-Так, та ще не договорив, як на них налетів ще один Колесун. Брязь! – відерце знову стукнуло його по голові, й бриль відлетів на кілька кроків. Цього вистачило й з другого Колесуна. Він покотився вслід за першим, а третій не чекав, поки його хряснуть відерцем, а помчав щодуху за своїми товаришами.

Руда Курка закудкудакала в захваті, злетіла Тік-Такові на плече й сказала:

– Молодця, мій мідний друже! І розумно придумано! Тепер ми вільні від цих Колесунів.

Та саме в ту мить велика ватага Колесунів викотилася з лісу і, сподіваючись перемогти своєю кількістю, люто кинулась до Тік-Така. Дороті схопила Біліну на руки й міцно держала її, а Механічний Чоловік лівою рукою пригорнув до себе дівчинку, щоб захистити. А Колесуни вже налетіли.

Брязь! Хрясь! Хрясь! Відерце здіймалось і падало в усі боки й робило стільки грому, б'ючи по головах Колесунів, що ті, не так побиті, як перелякані, кинулись тікати геть переполошені. Тобто всі, крім їхнього ватажка. Цей Колесун перечепився через інших і впав горілиць, а Тік-Так, перш ніж той устиг схопитися на колеса, затиснув у своїх мідних пальцях комір пишної куртки й не відпускав.

– На-ка-жи сво-їм лю-дям за-би-ра-тися геть! – звелів Механічний Чоловік.

І Ватажок Колесунів вагався, не віддавав наказу, тоді Тік-Так почав термосити його, як фокстер'єр термосить пацюка, так що в Колесуна аж зуби цокотіли, ніби градинки по шибці. І тоді, тільки-но відсапавшись, Колесун гукнув іншим, щоб котилися геть, а ті негайно послухались.

– А ти, – сказав Тік-Так, – ні-деш із на-ми й ска-жеш мені все, що я хочу зна-ти.

– Ти ще пошкодуєш, що так повівся зі мною! – скиглив Колесун. – Я грізний і лютий!

– Ну, щодо цього, – відказав Тік-Так, – то я тільки ма-шина й не вмію ні шко-ду-вати, ні ра-діти. Але ти по-ми-ля-єшся, коли маєш се-бе за грізного й лю-того.

– А чому? – спитав Колесун.

– Бо ніхто біль-ше так не ду-має. Через свої колеса ти не мо-жеш ніко-го скрив-ди-ти. Бо не маєш кула-ків, не можеш дряп-нути й на-віть за волос-ся скуб-нути. І но-гою коп-нути не мо-жеш. Ти тільки й мо-жеш, що кри-чати та гор-лати, а цим ніко-му не дошку-лиш.

На превеликий подив Дороті, Колесун раптом розплакався.

– Тепер я й весь мій народ навіки пропали! – ридав він. – Бо ти розкрив нашу таємницю. Ми такі безпорадні, що єдиний наш рятунок – лякати людей, прикидаючись дуже лютими та грізними й пишучи на піску: "Стережіться Колесунів!" Досі нам щастило лякати всіх, та тепер, як ти викрив наше безсилля, вороги нападуть на нас і зроблять убогими й нещасними.

– Ні, ні! – вигукнула Дороті, якій стало шкода цього раптом такого пригніченого Колесуна. – Тік-Так не викаже вашої таємниці, і ми з Біліною теж.

Тільки пообіцяй, шо ти більше не лякатимеш дітей, коли вони підійдуть до тебе.

– Не буду! Справді не буду! – пообіцяв Колесун, переставши плакати й трохи звеселившись. – Розумієте, я насправді не лихий, ми тільки мусимо прикидатися грізними, щоб інші не нападали на нас.

– Не зов-сім воно так, – озвався Тік-Так, що вже рушив до стежки, яка вела через ліс, але не відпускав свого бранця, що повільно котився поруч нього. – Ти і твій на-род дуже ка-пос-ні й любите тур-бу-вати тих, котрі бо-яться вас. І ви часто бува-єте на-хабні й свар-ливі. Та як ви спро-бує-те випра-вити ці вади, я ні-кому не скажу, які ви без-по-радні.

– Звичайно, я спробую! – палко вигукнув Колесун. – І дякую вам, пане Тік-Так, за вашу доброту.

– Я тільки ма-шина, – відказав Тік-Так. – Я не можу бути доб-рим, як не можу шко-ду-вати чи радіти. Я можу ро-бити тільки те, на що на-кру-чений.

– А вас накручено на те, щоб зберегти мою таємницю? – неспокійно поцікавився Колесун.

– Так, якщо ти по-во-ди-ти-мешся добре. Але ска-жи мені: хто тепер пра-вить країною Ев? – спитав Механічний Чоловік.

– Правителя у нас нема, – відповів Колесун, – бо всі члени королівської родини в полоні у Номського Короля. Але Принцеса Нуднуватта, небога покійного Короля Евольдо, мешкає в королівському палаці й бере стільки грошей із королівської скарбниці, скільки встигає витратити. Розумієте, Принцеса Нуднуватта, власне, не правителька, бо вона не править; але на сьогодні вона ніби найближча заміна правителя.

– Я її не пам'-я-таю, – сказав Тік-Так. – Яка вона з себе?

– Цього я не можу сказати, – відповів Колесун, – хоча й бачив її разів із двадцять. Бо Принцеса Нуднуватта щоразу, коли я бачу її, інакша, і піддані впізнають її тільки по рубіновому ключі, який вона завжди носить на ланцюжку, причепленому до лівого зап'ястка. Побачивши ключ, ми знаємо, що перед нами Принцеса.

– Дивно, – зчудовано сказала Дороті. – Ти хочеш сказати, що стільки різних принцес – то одна й та сама людина?

– Не зовсім, – відповів Колесун. – Звичайно, Принцеса є тільки одна; але вона з'являється перед нами в багатьох подобах, і всі вони більш-менш гарні.

– Вона, певно, чарівниця! – вигукнула дівчинка.

– Навряд, – заперечив Колесун. – Проте якась таємниця з цим таки пов'язана. Вона дуже марнолюбна й сидить майже весь час у кімнаті, поспіль обвішаній дзеркалами, так що може милуватися собою, куди б не глянула.

На ці слова ніхто не відповів, бо вони саме вийшли з лісу й задивилися на те, що відкрилось перед ними: розкішна долина, вкрита

садами й зеленими ланами, ніби розкиданими по ній чепурненькими оселями, і широкими рівними шляхами, що вели в усі боки.

Посеред цієї розкішної долини, десь так за милю від того місця, де стояли наші друзі, височіли гострі шпилі королівського палацу, що яскраво виблискували на тлі небесної блакиті. Довкола палацу стелились чарівні квітники, пишались трояндові та інші кущі. Видно було кілька іскристих водограїв, гарні доріжки з рядами мармурових статуй побіч них.

Усього цього Дороті, звичайно, не могла розгледіти, поки не підійшли ближче до палацу. І коли вони, проминувши квітники, підступили до великих парадних дверей оселі самого Короля, вона все ще роздивлялася красу довкола. Двері були замкнені, і це їх засмутило. До дверей була прибита табличка:

ГОСПОДАРЯ НЕМАЄ.

ПРОСИМО СТУКАТИ В ТРЕТІ ДВЕРІ ЛІВОГО КРИЛА

– А тепер по-кажи нам, де те ліве кри-ло, – наказав Тік-Так своєму бранцеві.

– Прошу, – відповів той, – це отам за рогом, праворуч.

– Хіба може ліве крило бути праворуч? – спитала Дороті, яка подумала, що Колесун дурить їх.

– Це Принцеса Нуднуватта так наказала: називати праве крило лівим, щоб віднадити набридливих гостей.

Бранець провів їх до того крила, і Механічний Чоловік, якому Колесун уже не був потрібен, відпустив його. Колесун зразу швидко покотився геть і скоро зник з очей.

А Тік-Так відрахував треті двері й гучно постукав у них. Їм відчинила невеличка дівчина в чепчику, прикрашеному барвистими стьожками. Вона шанобливо вклонилась і спитала:

– Чого ви хочете, люди добрі?

– Ви Принцеса Нуднуватта? – спитала Дороті.

– Ні, панночко, я її служниця, – відказала дівчина.

– А можна побачити Принцесу?

– Я доповім їй, що ви прийшли, панночко, і попрошу для вас аудієнції, – відповіла служниця. – Заходьте, будь ласка, й посидьте у вітальні.

Дороті ввійшла, а за нею Механічний Чоловік. Та коли Руда Курка спробувала ввійти за ними, служниця гукнула: "Киш!" – і махнула фартушком на Біліну.

– Сама киш! – відповіла Курка, сердито відсахнувшись і настовбурчивши пір'я. – Ти що, не вмієш поводитись як годиться?

– О, ти вмієш говорити? – здивувалася служниця.

– А ти що, не чуєш? – відрубала Біліна. – Опусти той твій фартух та відступи геть із дверей, щоб я могла ввійти разом із моїми друзями!

– Принцесі це не сподобається, – нерішуче промовила служниця.

– А мені дарма, сподобається їй чи ні, – відказала Біліна і, гучно залопотівши крильми, злетіла прямо до обличчя служниці. Дівчина пригнулась, і курка безпечно долетіла до Дороті.

– Ну, гаразд, – зітхнула дівчина. – Коли ви матимете халепу через оцю вперту Курку, не винуватьте мене. Дратувати Принцесу Нуднуватту не зовсім безпечно.

– Скажіть їй, будь ласка, що ми чекаємо, – з гідністю промовила Дороті. – Біліна моя подруга, вона всюди зі мною.

Без зайвих слів служниця завела їх до розкішно обставленої вітальні, освітленої притіненим райдужним світлом, що падало крізь вікна з кольорового скла.

– Посидьте тут, – сказала вона. – Як вас звуть, кого я маю представити Принцесі?

– Я – Дороті Гейл із Канзасу, – відповіла дівчинка, – а цей добродій – машина на ім'я Тік-Так, а Руда Курка – моя подруга Біліна.

Маленька служниця вклонилась і вийшла. Щоб дістатися до покоїв своєї господині, вона мусила пройти кількома коридорами й піднятися двома мармуровими сходами.

Покій Принцеси Нуднуватти був обвішаний великими дзеркалами, що сягали від підлоги до стелі; стеля теж була дзеркальна, а підлога – зроблена з полірованого срібла, що відбивало будь-який предмет на ньому. Тому, коли Нуднуватта сиділа в кріслі й грала на мандоліні ніжні мелодії, постать її сотні разів відбивалась у стінах, стелі та підлозі, і хоч би куди вельможна дама повернула голову, вона могла бачити власні риси й милуватися ними.

Вона любила це робити і, коли ввійшла служниця, саме казала собі:

– Ця голова з рудуватими кучерями досить симпатична. Треба носити її частіше, ніж останнім часом, хоч вона, може, й не найкраща в моїй колекції.

– До вас гості, Ваша високосте, – доповіла служниця, низько вклонившись.

– А хто це? – спитала Нуднуватта, позіхнувши.

– Дороті Гейл із Канзасу, пан Тік-Так і Біліна, – відповіла служниця.

– Які чудні імена! – промимрила Принцеса, вже трошечки зацікавлена. – А які вони з себе? Дороті Гейл із Канзасу гарненька?

– Можна сказати, що так, – відповіла служниця.

– А пан Тік-Так привабливий? – запитала принцеса.

– Цього я не можу сказати, ваша високосте. Але він дуже блискучий. То ваша високість приймуть їх?

– Та, мабуть, прийму, Нандо. Але мені вже набридло милуватися цією головою; коли моя гостя має претензії на вроду, то я мушу подбати, щоб вона не перевершила мене. Тому я піду до гардеробної й поміняю голову на сімнадцятий номер. Помоєму, це найкраща моя голова. Правда ж?

– Так, ваша голова номер сімнадцять надзвичайно вродлива, – відповіла Нанда, ще раз уклонившись.

Принцеса знову позіхнула. Потім сказала:

– Допоможи мені встати.

Служниця допомогла їй підвестись, хоча Нуднуватта була сильніша; а потім Принцеса повільно пішла по срібній підлозі до гардеробної, за кожним кроком важко спираючись Нанді на руку.

А тепер слід пояснити вам, що принцеса Нуднуватта мала тридцять голів – по одній на кожен день місяця. Але носити вона, звичайно, могла одночасно тільки одну, бо мала тільки одну шию. Ці голови вона тримала у так званій "гардеробній" – чудовій кімнаті, що знаходилась якраз між Нуднуваттиною спочивальнею і дзеркальною вітальнею. Кожна голова лежала в окремій шафці, оббитій ізсередини оксамитом. Шафки стояли вряд попід стінами гардеробної й мали розкішно різьблені дверцята із золотими номерами ззовні й обрамленим самоцвітами дзеркалом усередині.

Коли Принцеса вставала вранці зі свого кришталевого ліжка, вона йшла до гардеробної, відчиняла котрусь із оббитих оксамитом шафок і брала із золотої полиці голову, що лежала там. Потім за допомогою дзеркала на внутрішньому боці дверцят насаджувала голову на шию – рівненько й акуратно, як годиться, – і кликала покоївок, щоб одягли її на день. Вона завжди носила просте біле вбрання, що пасувало до всіх голів. Бо Принцеса, маючи змогу будь-коли, аби тільки вона захотіла, змінити обличчя, не потребувала часто міняти вбрання, як роблять це інші дами, маючи одне й те саме лице.

Звичайно, тридцять голів були дуже різні, жодна не скидалась на іншу, але всі були надзвичайно вродливі. Там були голови із золотим волоссям, каштановим, рудим і чорним, але жодної – сивої.

Ті голови мали очі блакитні, сірі, світло-карі, темно-карі, чорні, але червоних очей не було, і всі були блискучі й привабливі. Носи були грецькі, римські, кирпаті, з горбинкою – всіх типів; губи добірної повноти й форми, а коли голова всміхалась – вони відкривали зуби-перлини. Ямочки були на щоках і підборіддях, де вони найпринадніші, а одна чи дві голови мали на обличчях трошечки ластовиння – для більшого контрасту з чудовим кольором шкіри.

Всі ті оксамитові шафки, що містили такі скарби, відмикались одним ключем – чудернацьким, вирізьбленим із суцільного криваво-червоного

рубіна, і цей ключ був прикріплений до тонкого, але міцного ланцюжка, якого принцеса носила на лівому зап'ястку.

Коли Нанда довела Нуднуватту до шафки номер сімнадцять, Принцеса відімкнула дверцята рубіновим ключем і, віддавши служниці в руки голову номер дев'ять, яку носила того дня, зняла з полиці голову номер сімнадцять і насадила її на шию.

Голова мала чорні кучері, темні очі й гарний перламутрово-білий колір обличчя, і Нуднуватта знала, що буває надзвичайно вродлива, коли носить саме цю голову.

З головою номер сімнадцять був тільки один клопіт: вдача, пов'язана з нею (та вдача ховалася десь під лискучим чорним волоссям), була палка, різка, надзвичайно пихата й часто спонукала Принцесу робити негарні вчинки, за якими вона шкодувала, коли носила інші голови. Але того дня Принцеса про це забула і вийшла зустріти гостей з певністю, що вона приголомшить їх своєю вродою.

Проте вона була дуже розчарована, побачивши, що ці гості – просто маленька дівчинка в картатому платтячку, мідний чоловік, що рухається тільки тоді, коли його накрутити, та Руда Курка, що вдоволено вмостилася в найкращому Нуднуваттиному кошику для рукоділля, де лежало порцелянове яйце, на якому Принцеса штопала панчохи[1].

– О! – вигукнула Нуднуватта, закопиливши носа номер сімнадцять. – А я думала, що це якісь поважні особи завітали…

– Ну, то ви не помилилися, – заявила Дороті. – Я й сама поважна особа, а Біліна, коли знесе яйце, так гордо кудкудаче, як ви ще й не чули. Що ж до Тік-Така, то він…

– Цить! Цить! – наказала Принцеса, сердито блиснувши прекрасними очима. – Як ти смієш докучати мені своїми безглуздими теревенями?

– Та ви самі страховище! – сказала Дороті, не звикла, щоб із нею поводились так нечемно.

Принцеса придивилась до неї пильніше.

– Скажи мені, – спитала вона, – ти королівської крові?

– Я щось краще, добродійко, – відказала Дороті. – Я з Канзасу.

– Пхе! – зневажливо пхекнула Принцеса. – Ти дурне дівчисько, і я не дозволяю тобі докучати мені. Геть звідси, щеня, і турбуй когось іншого!

Дороті так обурилася, що якусь хвилину не могла знайти слів для відповіді. Та вона встала зі стільця й хотіла вже вийти, коли Принцеса, що вивчала очима обличчя дівчинки, зупинила її, сказавши вже лагідніше:

– Підійди ближче.

Дороті послухалась без ніякого страху і зупинилась перед Принцесою, а Нуднуватта все вивчала її обличчя уважно й ретельно.

– А ти досить приваблива, – нарешті сказала вона. – Не те шо вродлива, розумієш, але в тебе свій стиль привабливості, такий, якого нема в жодної з моїх тридцяти голів. Тому я хочу взяти собі твою голову, а тобі віддати за неї номер двадцять шість.

– Нічого не вийде! – вигукнула Дороті.

– Марна річ відмовлятись, – провадила Принцеса, – бо твоя голова потрібна мені для колекції, а в країні Ев моя воля – закон. Я ніколи не дорожила номером двадцять шостим, і ти побачиш, що та голова вже

трохи приношена. Крім того, для всякої практичної потреби вона годиться так самісінько, як і та, котру ти оце носиш.

– Я нічого не знаю про ваш номер двадцять шостий і не хочу знати, – рішуче сказала Дороті. – Я не звикла брати всякі покидьки і волію мати свою власну голову.

– Ти відмовляєшся? – вигукнула Принцеса насупившись.

– Авжеж відмовляюсь, – відказала Дороті.

– Ну, тоді, – сказала Нуднуватта, – я посаджу тебе до в'язниці, поки ти не надумаєш скоритися мені. Нандо, – вона обернулась до служниці, – поклич моє військо.

Нанда подзвонила у срібний дзвіночок, і зразу до кімнати ввійшов високий, товстий Полковник у яскраво-червоному мундирі, а за ним десятеро худих вояків. Вояки були сумні й збентежені і відсалютували Принцесі вкрай невесело.

– Заберіть це дівчисько до Північної вежі й замкніть її там! – вигукнула Принцеса, показуючи на Дороті.

– Слухаюсь! – відповів товстий червоний Полковник і схопив Дороті за руку. Але в ту саму хвилину Тік-Так підняв своє відерце й так торохнув ним Полковника по голові, що здоровило-офіцер раптом сів на підлогу, аж гупнуло, і закліпав очима приголомшено й здивовано.

– Рятуйте! – закричав він, і худі вояки підбігли рятувати свого командира.

Кілька хвилин тривала велика колотнеча, і Тік-Так повалив сімох вояків, що розсипались по килиму в усі боки, та враз його механізм зупинився, і він застиг нерухомо з піднятим для нового удару відерцем.

– Дійо-ва пру-жина розкру-тилась! – гукнув він Дороті. – Накру-тіть мене мер-щій!

Вона спробувала зробити це, але здоровило-Полковник уже підвівся; він міцно схопив дівчинку, і вона не змогла вирватись.

– Кепсько, – мовив Механічний Чоловік. – Я мав би ру-хатись іще при-най-мні шість годин, але, мабуть, довга до-ро-га та бійка з Коле-сунами вичерпали мене швидше, ніж зви-чайно.

– Що ж, нічого не вдієш, – зітхнула Дороті.

– То поміняєшся зі мною головами? – спитала Принцеса.

– Нізащо! – вигукнула Дороті.

– Тоді до в'язниці її! – наказала Нуднуватта своїм воякам, і вони повели Дороті до високої вежі в північному кінці палацу й посадили її там, замкнувши на міцний замок.

Потім вояки спробували підняти Тік-Така, але той виявився таким важким, що вони не змогли й ворухнути його. І покинули стояти посеред кімнати.

– Люди думатимуть, що в мене нова статуя, – сказала Нуднуватта, – і він нітрохи не заважатиме, тільки хай Нанда його начищає.

– А що зробимо з Куркою? – спитав Полковник, який щойно побачив Біліну в кошику для рукоділля.

– Віднесіть у курник, – відповіла Принцеса. – Колись скажу, щоб засмажили мені на сніданок.

– Вона, мабуть, дуже тверда, ваша високосте, – з сумнівом сказала Нанда.

– Це підлий наклеп! – вигукнула Біліна, відчайдушно вириваючись із Полковникових рук. – Але та порода курей, із якої я походжу, кажуть, отруйна для Принцес.

– Ну, тоді, – виправилась Нуднуватта, – не треба смажити курки, хай несе яйця. А коли не виконуватиме свого обов'язку, я накажу втопити її в кориті, з якого поять коней.

ОЗМА З ОЗУ ПРИХОДИТЬ НА ПОРЯТУНОК

Нанда принесла Дороті хліба й води на вечерю, і дівчинка проспала ніч на твердій кам'яній лаві з єдиною подушкою, застеленій шовковим укривальцем.

Уранці вона вихилилась із вікна своєї в'язниці, щоб роздивитися, чи не можна якось утекти.

Кімната була не дуже високо, як порівнювати з нашими сучасними хмарочосами, але досить високо над деревами й селянськими садибами, що видно було весь край довкола.

На сході виднів ліс, за ним піщаний берег і океан. Над водою навіть темніла якась цятка, про яку Дороті подумала, що то, мабуть, куряча клітка, в якій вона прибула до цієї дивної країни.

Потім вона подивилась на північ і побачила глибоку, але вузьку долину між двома скелястими горами, а третя гора замикала долину в далекому кінці.

На заході родюча країна Ев раптом кінчалася недалеко від палацу, й дівчинка побачила піщану пустелю, що тяглася, скільки сягало око. "Це

ж і є та пустеля, – подумала вона, – що тільки й відмежовує її від чудесної країни Оз", а потім сумно згадала, як їй казали, ніби ніхто, крім неї, ще не зміг перетнути тієї небезпечної пустелі. Колись смерч переніс її через ту пустелю, а чарівні срібні черевички вернули назад. Та тепер їй не могли допомогти ні смерч, ні срібні черевички, і становище її було невеселе. Бо вона стала бранкою сердитої Принцеси, яка наполягала, щоб вона поміняла свою голову на іншу, до якої вона не звикла і яка могла зовсім не сподобатися їй.

Так, Дороті, видно, не могла чекати допомоги від своїх давніх друзів із країни Оз. Вона в задумі дивилася крізь вузьке віконце. У пустелі не ворушилося ніщо живе.

Ні, стривай! Щось там таки ворушилося – щось таке, чого її очі зразу не помітили. Воно скидалося то на хмарку, то на срібну цяточку, то на клубок райдужних барв, що швидко котився до неї. "І що воно таке?" – задумалась Дороті.

Поступово, але досить швидко те видиво наблизилось уже так, що можна було його розглядіти.

По пустелі розкочувався широкий зелений килим, а по тому килиму рухався такий дивний гурт, що дівчинка з подиву широко розплющила очі.

Попереду їхала розкішна золота колісниця, яку тягли великий Лев і здоровезний Тигр, що бігли плече в плече, ніби гарно дібрана пара породистих коней. А в колісниці стояла вродлива дівчина в шатах зі срібного серпанку, а на її ніжній голівці сяяла корона з діамантів. В одній руці вона тримала атласні стрічки, що ними, як віжками, правила своїм дивовижним запрягом, а в другій – жезл зі слонової кості, що розділявся на кінці на двоє ріжків, і на кінцях тих ріжків блищали викладені з діамантів літери "О" і "З".

Дівчина була не старша й не вища зростом за Дороті, й бранка у вежі вмить здогадалася, що гарненька візнича в колісниці, напевне, та сама Озма з Озу, про яку зовсім недавно розповів їй Тік-Так.

Одразу за колісницею Дороті побачила свого давнього друга Страхопуда, що їхав верхи на дерев'яній Кобилиці для пиляння дров, і та Кобилиця гарцювала під ним так природно, ніби справдешній живий кінь.

А за ним – Нік Рубач, Залізний Дроворуб, у своєму схожому на димар ковпаку, хвацько збитому на ліве вухо, з блискучою сокирою на правому плечі, й усе його тіло так виблискувало, як колись давно, коли вона вперше зустрілася з ним.

Залізний Дроворуб ішов пішки, на чолі загону з двадцяти семи вояків, серед яких були худі й гладкі, низенькі й високі, але всі двадцять семеро мали на собі гарні мундири різних фасонів і кольорів, і не було там двох хоч чимось схожих між собою.

Позаду вояків зелений килим сам собою скочувався в сувій, так що весь час на ньому лишалось досить місця, по якому можна було йти всьому гуртові, щоб ноги не торкалися смертоносних для всього живого пісків пустелі.

Дороті зразу здогадалася, що вона бачить Чарівний Килим, і серце її забилося з радості й надії, бо вона збагнула, що скоро її порятують і вона зможе привітати своїх любих, коханих друзів із Озу – Страхопуда, Залізного Дроворуба й Лева-Боягуза.

Так, дівчинка відчула себе вже порятованою, як тільки впізнала, хто йде по килиму, бо вона добре знала відвагу й вірність своїх давніх товаришів, тож і вирішила, що й усі інші, які прийшли зі своєї чудесної країни, виявляться добрими і надійними приятелями.

Як тільки вони минули останній клаптик пустелі й увесь гурт, від прекрасної тендітної Озми до останнього вояка, ступив на зелені луки країни Ев, Чарівний Килим скотився сам у сувій і зник з очей.

Тоді візнича на колісниці повернула Лева й Тигра на широкий шлях, який вів до палацу, решта всі повернули за нею, а Дороті все дивилася з віконця вежі схвильовано й нетерпляче.

Ось вони вже зупинились перед самими дверима палацу, Страхопуд сплигнув зі свого дерев'яного коня, щоб підійти ближче й прочитати прибиту до дверей табличку.

Дороті, що була якраз над ним, уже не могла змовчати.

– Я тут! – гукнула вона скільки сили. – Я, Дороті!

– Яка Дороті? – спитав Страхопуд і так задер голову, щоб глянути вгору, що аж не втримався на ногах і гепнувся на спину.

– Дороті Гейл, яка ж іще. Твоя приятелька з Канзасу, – відповіла вона.

– А, здорова була, Дороті! – сказав Страхопуд. – Що це ти там робиш?

– Нічого! – гукнула вона у відповідь. – Бо тут нема чого робити. Рятуй мене, друже, рятуй мене!

– Ти, здається, в безпеці, – відказав Страхопуд.

– Але ж я ув'язнена. Мене замкнули, і я не можу вийти, – поскаржилась вона.

– Та це нічого, – відказав Страхопуд. – Могло бути гірше, люба моя Дороті. Подумай сама. Зате ти не можеш потонути, не можеш упасти з яблуні, на тебе не може наїхати Колесун. Багато хто мав би за щастя сидіти там, де ти.

– А я не маю, – відказала дівчина. – І хочу спуститися вниз негайно, побачити тебе, й Залізного Дроворуба, й Лева-Боягуза.

– Дуже добре, – погодився Страхопуд, кивнувши головою. – Буде так, як ти кажеш. А хто тебе замкнув.

– Принцеса Нуднуватта, справжнє страховище, – відповіла Дороті.

На ті слова Озма, що уважно слухала всю розмову, гукнула до Дороті зі своєї колісниці.

– А чому Принцеса замкнула тебе, люба моя?

– Тому, що я не хотіла віддати їй свою голову для колекції, – пояснила Дороті, – а замість неї взяти стару, вже зношену.

– Я не дивуюсь тобі! – зразу вигукнула Озма. – Ось я зараз побачу Принцесу й накажу їй, щоб випустила тебе.

– Ой, дуже-дуже дякую вам! – закричала Дороті: вона, тільки-но почувши милий голосок юної Правительки Озу, ту ж мить зрозуміла, що дуже полюбить її.

Тоді Озма підігнала колісницю до третіх дверей правого крила, і Залізний Дроворуб сміливо постукав у них.

Як тільки служниця відчинила двері, Озма, несучи в руці свій жезл зі слонової кості, ступила в передпокій і зразу рушила до вітальні, а за нею

все її товариство, крім Лева й Тигра. А двадцять семеро вояків наробили такого гамору й брязкоту, що маленька служниця Нанда заверещала й кинулась бігом до господині, а Принцеса Нуднуватта, вельми розгнівана цим вторгненням до її палацу, вибігла з вітальні, не підтримувана ніким.

У вітальні вона спинилась перед тендітною юною дівчинкою з Озу й закричала на неї:

– Як ти посміла ввійти до мого палацу без запрошення? Вийди негайно звідси, а то я закую тебе й твоїх людей у кайдани й кину в найтемнішу темницю!

– Ох і грізна дама! – тихенько промурмотів Страхопуд.

– Здається, трохи нервова, – докинув Залізний Дроворуб.

Та Озма тільки всміхнулась до сердитої Принцеси.

– Сядьте, будь ласка, – спокійно мовила вона. – Я проїхала довгий шлях, щоб побачити вас, тому ви повинні вислухати те, що я маю сказати.

– Повинна? – вереснула Принцеса, а її гарні очі спалахнули люттю: вона ще носила голову номер сімнадцять. – Повинна? Це я повинна?

– Атож, – сказала Озма. – Я Правителька країни Оз і маю досить могутності, щоб знищити все ваше королівство, коли забажаю. Але я прибула не для того, щоб робити шкоду, а тільки щоб визволити королівську родину країни Ев із лабет Короля Номів, бо до мене дійшла звістка, що він тримає Королеву та її дітей у полоні.

Почувши ці слова, Нуднуватта враз заспокоїлась.

– Я буду рада, якщо ви визволите мою тітку і її десятьох царствених дітей, – палко сказала вона. – Бо як їх повернуть до справжньої подоби й стану, вони зможуть самі правити Евським королівством і звільнити мене від цілої купи турбот та клопоту. Бо тепер не менше як десять хвилин щодня я мушу присвячувати державним справам, а я рада була б весь свій час витрачати на милування своїми прекрасними головами.

– Тоді ми зараз поговоримо про це, – сказала Озма, – і спробуємо визволити вашу тітку і братів та сестер. Але спочатку ви повинні випустити на волю іншу бранку – ту дівчинку, що ви замкнули у вежі.

– Звичайно, – з готовністю сказала Нуднуватта, – я зовсім забула про неї. Це ж було вчора, а хіба від Принцеси можна сподіватися, щоб вона сьогодні пам'ятала про те, що зробила вчора? Ходімо зі мною, і я негайно випущу її.

Озма пішла за нею, і вони ступили на сходи, що вели нагору, до кімнати у вежі.

Коли вони вийшли, Озмині супутники лишились у вітальні, і Страхопуд зіперся на якусь мідну статую. Раптом та статуя промовила йому прямо у вухо різким, металічним голосом:

– Будь ласка, не стій на моїй нозі. Подряпаєш начищену поверхню.

– Ой, вибач! – похопився Страхопуд і квапливо відступив. – Ти живий?

– Ні, – відказав Тік-Так. – Я тіль-ки ма-ши-на.

Але я можу дума-ти, гово-рити й дія-ти, коли мене як слід на-кру-чено. А те-пер моя на-крут-ка скінчи-лась, а ключ у До-ро-ті.

– Не турбуйся, – заспокоїв його Страхопуд. – Дороті скоро буде на волі, прийде й накрутить тебе. Але це, мабуть, велике нещастя – не бути живим. Мені шкода тебе.

– Чому? – спитав Тік-Так.

– Бо ти не маєш мозку, як я, – пояснив Страхопуд.

– Та ні, маю, – запевнив Тік-Так. – Я обладна-ний Полі-пше-ним Комбі-нова-ним Ста-левим Моз-ком фір-ми "Ко-валь, Бля-хар і Компанія". Це ним я думаю. А яким моз-ком об-ладнаний ти?

– Я не знаю, – відповів Страхопуд. – Мені дав його Великий Чародій з Озу, і я не міг роздивитися мозок, перше ніж він уклав його в мене. Але працює мозок чудово, і моя свідомість дуже діяльна. А ти маєш свідомість?

– Ні, – відказав Тік-Так.

– І серця, мабуть, теж не маєш? – утрутився Залізний Дроворуб, що зацікавлено слухав їхню розмову.

– Не маю, – підтвердив Тік-Так.

– Тоді, – провадив Залізний Дроворуб, – мушу з жалем сказати, що ти багато нижчого гатунку, аніж мій друг Страхопуд і я. Бо ми обидва живі, і він має мозок, який не треба накручувати, а я маю чудове серце, що весь час б'ється в моїх грудях.

– По-здо-ров-ляю вас, – сказав Тік-Так. – Я не винен, що я ниж-чого ґа-тунку, ніж ви, бо я ж тільки ма-ши-на. Коли мене на-кру-тять, я вико-ную свій обо-в'я-зок, роб-лячи те, для чого при-зна-чені мої меха-нізми. Ви й гадки не маєте, який я напха-ний меха-ніз-мами.

– Я здогадуюсь, – відказав Страхопуд, з цікавістю дивлячись на Механічного Чоловіка. – Колись я розберу й подивлюсь, як тебе зроблено.

– Не роби цього, про-шу тебе, – сказав Тік-Так. – Бо ти не зумі-єш скла-сти мене, і я вже не буду корис-ним.

– О! То ти корисний? – здивувався Страхопуд.

– Дуже, – запевнив Тік-Так.

– Ну, тоді я взагалі не заглядатиму до тебе всередину, – ласкаво пообіцяв Страхопуд. – Бо механік з мене нікудишній, і я можу щось там напсувати.

– Дякую, – сказав Тік-Так.

Ту хвилину до кімнати ввійшла Озма, ведучи за руку Дороті, а за нею Принцеса Нуднуватта.

ГОЛОДНИЙ ТИГР

Дороті зразу кинулась обнімати Страхопуда, чиє намальоване обличчя засяяло, коли він пригорнув її до своїх напханих соломою грудей. Потім її обняв Залізний Дроворуб – дуже обережно, бо він знав, що його бляшані руки можуть завдати дівчинці болю, коли він притискатиме її надто сильно.

Привітавшись із друзями, Дороті витягла з кишені ключ від Тік-Така й накрутила дійову пружину, так що він зміг уклонитись як годиться, коли його знайомили з рештою. А Дороті тим часом розповіла, який корисний був їй Тік-Так. Тоді Страхопуд і Залізний Дроворуб іще раз потисли Механічному Чоловікові руку й подякували йому за те, що він захищав їхню приятельку.

Потім Дороті спитала:

– А де Біліна?

– Не знаю, – відказав Страхопуд. – А хто це – Біліна?

– Руда Курка, ще одна моя приятелька, – занепокоєно відповіла дівчинка. – Що ж із нею сталося?

– Вона в курнику на задвір'ї, – сказала Принцеса. – Моя вітальня не для курей.

Не чекаючи дальших пояснень, Дороті побігла визволяти Біліну і зразу за дверима налетіла на Лева-Боягуза, ще впряженого в колісницю поряд із великим Тигром. У Лева-Боягуза між вухами красувався великий бант із блакитної стрічки, пов'язаний на довгій гриві, а в Тигра був червоний бант на хвості, перед його волохатим кінчиком.

Дороті вмить радісно обняла Лева.

– Я така рада, що знов бачу тебе! – вигукнула вона.

– Я теж радий, що бачу тебе, Дороті, – сказав Лев. – Ми з тобою побували в гарних пригодах, правда ж?

– Атож, – відказала вона. – Як ти живеш?

– Я такий самий боягуз, як і був, – лагідним голосом відповів звір. – Будь-яка дрібничка лякає мене, і моє серце починає калатати. Але дозволь познайомити тебе з моїм новим другом, Голодним Тигром.

– О! Ти голодний? – спитала Дороті, повернувшись до другого звіра, який саме смачно позіхав, відкривши два ряди жахливих зубів і пащу, таку велику, що будь-кого налякала б.

– Страшенно голодний, – відповів Тигр, люто клацнувши зубами.

– То чом ти не з'їси чогось? – запитала вона.

– Марна річ, – сумно сказав Тигр. – Я вже пробував, та однаково знову роблюсь голодний.

– Ну то й я ж так само, – сказала Дороті. – Але я знов їм.

– Так ти ж їси всяку всячину, а тому воно не вадить, – відказав Тигр. – Ну, а я лютий звір, і мені хочеться їсти всякі бідолашні живі створіннячка, від ховрашка до повненького немовляти.

– Яке страхіття! – вигукнула Дороті.

– Отож-бо, – сказав Голодний Тигр, облизуючись довгим червоним язиком. – Повненькі немовлятка! Як смачно звучить! Але я зроду жодного не з'їв, бо сумління підказує мені, що так робити негарно. Якби я не мав сумління, то, мабуть, їв би немовлят, а потім знову робився голодний, і вийшло б, що я занапащаю немовлят без пуття. Ні!

Голодним я народився і голодним помру. Зате не матиму на сумлінні жорстоких учинків, за якими шкодував би.

– По-моєму, ти дуже добрий Тигр, – сказала Дороті, погладивши величезну голову звіра.

– Оце вже ти помиляєшся, – відказав той. – Я, може, добрий звір, але тигр із мене поганий, просто ганьба. Адже така в тигрів природа – бути

жорстокими й лютими, і я, відмовляючись їсти невинні живі створіння, роблю так, як досі ще не робив жоден добрий тигр. Ось чому я покинув ліс і пристав до мого друга Лева-Боягуза.

– Але ж Лев насправді не боягуз, – заперечила Дороті. – Я бачила, як він поводився дуже хоробро.

– Помиляєшся, люба моя, – поважно мовив Лев. – Іншим я, може, інколи й здавався хоробрим, але ніколи ще не натрапляв на таку небезпеку, якої б не злякався.

– Я теж, – щиро призналась Дороті. – Але я мушу йти визволяти Біліну, а потім знову прийду до вас.

Вона побігла круг палацу на задвір'я і скоро розшукала курник, бо почула гучне кудкудакання і взагалі такий галас, який зчиняють наполохані кури.

Видно, в курнику щось було не в порядку, тож Дороті зазирнула у щілину між планками дверей і побачила купку курей та півнів, що забилися в один куток і дивились на щось таке, що нагадувало кулястий вихор з пір'я. Воно металось по курнику туди й сюди, і спершу Дороті не могла роздивитися, що то таке, а від курячого крику аж у вухах лящало.

Та раптом той клубок пір'я перестав вирувати, і тоді, на свій подив, дівчинка побачила Біліну, що нахилилась над Зозулястим Півнем, який лежав долі. Хвилинку обоє лишались нерухомі, а тоді Руда Курка стріпнула крилами, щоб уляглося пір'я, й рушила до дверей із виразом гордого виклику та з переможним сокорінням, а Зозулястий Півень пошкутильгав до решти курей, тягнучи розтріпане пір'я по пилюці.

– Що це, Біліно? – вигукнула Дороті вражено. – Ти що, билася?

– А ти як думала! – відказала Біліна. – Ти думала, що я дозволю отому зозулястому поганцеві панувати наді мною, вдавати з себе правителя всього курника? Ні, я ще годна дзьобатись і дряпатись!

І звуть мене Біл!

– Не Біл, а Біліна, – докірливо поправила Дороті. – І не говори так вульгарно, це не годиться. Йди сюди, Біліно, я тебе випущу, бо сюди прибула Озма з Озу й визволила нас.

Руда Курка підійшла до дверей, Дороті відсунула засув, прочинила двері й випустила її, а решта курей мовчки дивилися на них зі свого кутка, не важачись підійти ближче.

Дівчинка взяла свою подругу на руки й вигукнула:

– Ой, Біліно! Який у тебе жахливий вигляд!

Пір'я повискубуване, одне око трохи не видзьобане, з гребінця тече кров!

– Це пусте, – відказала Біліна. – Ти подивись на Зозулястого Півня. Хіба я не дала йому лупня?

Дороті похитала головою.

– Ну куди це годиться? – сказала вона, несучи Біліну до палацу. – Хіба ж личить тобі знатися з тими простими курми? Вони враз зіпсують твої добрі манери, і тебе вже не будуть поважати!

– Я не набивалася знатись із ними, – відрубала Біліна. – В усьому винна ота норовлива стара Принцеса. Але я виросла у Сполучених Штатах і поки ще можу підняти лапу задля своєї оборони, отож не

дозволю якійсь курячій злидоті з країни Ев наскакувати на мене та величатися переді мною.

– Ну гаразд, Біліно, – примирливо мовила Дороті, – годі вже про це говорити.

Вони вже підходили до Лева-Боягуза та Голодного Тигра, і Дороті познайомила Руду Курку з обома.

– Я радий познайомитися з будь-ким із друзів Дороті, – чемно сказав Лев. – Як судити з вашого теперішнього вигляду, ви не боягузка. А от я боягуз.

– Від вашого теперішнього вигляду у мене слина тече, – докинув Тигр, жадібно дивлячись на Біліну. – Ох, певно, і смачна ж ви були б, якби я тільки міг схрупати вас. Але не турбуйтесь. Ви б угамували мій апетит тільки на мить, а тому справа не варта заходу.

– Дякую, – сказала Курка, вмощуючись на руках у Дороті.

– Крім того, це була б несправедливість, – провадив Тигр, не зводячи очей з Біліни й клацаючи зубами.

– Певне що так, – квапливо вигукнула Дороті. – Біліна моя подруга, і ти ні в якому разі не повинен її їсти.

– Спробую запам'ятати, – пообіцяв Тигр, – хоча я буваю трохи забудькуватий.

Потім Дороті занесла свою улюбленицю до палацової вітальні, де Тік-Так, якого Озма запросила сісти, вже сидів між Страхопудом і Залізним Дроворубом. Навпроти них сиділи сама Озма та Принцеса Нуднуватта, а поряд із ними стояв вільний стілець для Дороті.

Довкола цього поважного товариства вишикувалось військо Озу, і Дороті, глянувши на гарні мундири двадцяти семи вояків, сказала:

– Таж тут, здається, самі офіцери!

– Так, усі крім одного, – відповів Залізний Дроворуб. – У моєму війську вісім генералів, шість полковників, сім майорів і п'ятеро капітанів, а крім того – один рядовий, щоб вони мали ким командувати. Я підвищив би йому чин, бо я гадаю, що рядових узагалі не повинно бути. Я помітив також, що офіцери звичайно б'ються краще й більш надійні, ніж звичайні вояки. Крім того, в офіцерів величніший вигляд, і це додає гідності нашому війську.

– Твоя правда, звичайно, – сказала Дороті, сівши поруч Озми.

– А тепер, – оголосила дівчинка – Правителька Озу, – ми серйозно порадимось, як нам краще визволити королівську родину цієї чарівної країни Ев із тривалого ув'язнення.

КОРОЛІВСЬКА РОДИНА КРАЇНИ ЕВ

Залізний Дроворуб виступив на нараді перший.

– До нашої шляхетної й вельможної Правительки Озми з Озу, – сказав він, – дійшла звістка про те, що дружина й десятеро дітей – п'ять синів і п'ять дочок – колишнього Евського Короля, на ім'я Евольдо, взяті в неволю Королем Номів і перебувають як бранці в його підземному палаці. 1 що тепер у Еві нема нікого досить могутнього, щоб визволити їх. Звичайно, наша Озма захотіла вжити заходів, щоб визволити нещасних бранців, але вона довго не могла знайти способу, як перетнути велику пустелю між двома країнами. Врешті вона подалась до дружньої чародійки з нашої країни, на ім'я Глінда Добра, і та, почувши, в чому річ, зразу подарувала Озмі Чарівний Килим, який міг весь час розкочуватись і вистилати для нас вигідну стежку через

пустелю. Тільки-но одержавши килим, наша милостива Правителька наказала мені зібрати військо, що я й зробив.

У цих хоробрих вояках ви бачите цвіт найкращого воїнства країни Оз, і коли нам доведеться воювати з Королем Номів, кожен офіцер, як і рядовий, битиметься не на життя, а на смерть.

Тоді заговорив Тік-Так. Він спитав:

– А чому це ви маєте битися з Ко-ролем Но-мів? – Адже той ні-чого пога-ного не зро-бив.

– Як не зробив? – вигукнула Дороті. – А це хіба не погане – кинути до в'язниці Королеву й десятьох її дітей?

– Таж їх про-дав Ко-ролю Но-мів сам Ко-роль Е-воль-до, – пояснив Тік-Так. – Це Ев-ський Король зро-бив по-гано і, коли зро-зу-мів це, то кинув-ся в море й уто-пився.

– Це для мене новина, – замислено мовила Озма. – Я гадала, шо тут винен тільки Король Номів.

Та хай там як, а випустити в'язнів йому доведеться.

– Мій дядько Евольдо був дуже лихий чоловік, – озвалась Принцеса Нуднуватта. – Якби він утопився, поки ще не продав своєї родини, ніхто б не журився. Але він продав її могутньому Королю Номів за довге життя, а потім сам знищив те життя, стрибнувши в море.

– Отже, – зробила висновок Озма, – довгого життя він не одержав, і Король Номів повинен випустити в'язнів. А де їх тримають?

– Напевне ніхто не знає, – відповіла Принцеса. – Бо Король, якого звуть Скелат зі Скель, має розкішний палац під великою горою, що стоїть на північ від нашого Королівства, і він обернув Королеву та її дітей у прикраси для своїх покоїв.

– Цікаво, а хто такий цей Король Номів? – спитала Дороті.

– Я тобі поясню, – відповіла Озма. – Його називають Правителем Підземного Світу, і він володіє скелями та всім, що є у скелях. Його підданці – тисячі Номів, або Гномів, – химерних на вигляд, але могутніх духів, що працюють коло печей та горен свого Короля і виробляють золото, срібло та інші метали й ховають їх у розколинах скель так, що ті, хто живе на поверхні землі, можуть знайти їх тільки з великими труднощами. Роблять вони також діаманти, рубіни та смарагди й ховають їх у землі; тому Королівство Номів неймовірно багате, і всі коштовні камені, срібло та золото, які ми маємо, – це те, що ми добуваємо з землі та скель, де заховав їх Король Номів.

– Розумію, – поважно кивнула головою Дороті.

– Через те що ми часто крademо його скарби, – провадила Озма, – Правитель Підземного Світу не любить тих, хто живе на поверхні землі, й ніколи не з'являється серед нас. Якщо ми хочемо побачити Короля Скелата зі Скель, то доведеться пробиратись до його власної країни, і цей замір може бути дуже небезпечним.

– Але заради нещасних в'язнів нам доведеться піти, – сказала Дороті.

– Ми це зробимо, – озвався Страхопуд, – хоча воно вимагає від мене дуже великої відваги. Адже доведеться наближатись до печей Короля Номів, а я напханий соломою, і одна іскорка може мене зовсім знищити.

– Ті печі можуть розтопити й мою бляху, – сказав Залізний Дроворуб, – але я піду.

– Я не виношу спеки, – зауважила Принцеса Нудноватта, ліниво позіхнувши, – тому лишуся вдома. Але я бажаю вам успіху, бо тяжко втомилася, правлячи цим дурним королівством, і потребую більше вільного часу, щоб милуватися своїми прекрасними головами.

– Ви нам не потрібні, – сказала Озма. – Бо якщо з допомогою своїх відважних споборників я не зможу досягти цієї мети, то для вас вирушати зі мною зовсім марно.

– Щира правда, – зітхнула Принцеса. – Отож, з вашого дозволу, я вже піду до своєї гардеробної.

Я ношу цю голову вже досить довго й хочу перемінити її на іншу.

Коли вона вийшла (можете бути певні, що ніхто за нею не пошкодував), Озма спитала Тік-Така:

– А ти пристаєш до нас?

– Я раб дів-чини До-ро-ті, що визво-ли-ла мене з тюр-ми, – відповів Механічний Чоловік. – Куди вона піде, туди й я.

– А я, звичайно, піду зі своїми друзями, – сказала Дороті. – Я б нізащо не відмовилась від такої пригоди. І ти підеш, Біліно.

– Атож, – безтурботно відказала Біліна. Вона саме пригладжувала пір'ячко на спині й не дуже слухала.

– Вона любить спеку, – зауважив Страхопуд. – Коли її добре підсмажити, тоді вона найкраща.

– Коли так, – докінчила Озма, – то ми вирушимо до Королівства Номів завтра на світанку. А тим часом треба відпочити й приготуватись у дорогу.

Хоча Принцеса Нуднуватта більш не з'явилась до гостей, палацові слуги подбали про чужинців з Озу й зробили все, шо в їхній змозі, щоб гостина була приємна. Для гостей знайшлося достатньо вільних кімнат, а хоробре військо з двадцятьох сімох вояків було забезпечене всім і щедро почастоване.

Лева-Боягуза і Голодного Тигра випрягли з колісниці й дозволили їм гасати по всьому палацу, де вони поперелякували всіх служників, хоча нікого не скривдили. Дороті якось застала маленьку служницю Нанду скорченою в кутку від нестямного жаху, а перед нею стояв Голодний Тигр.

– Ох і смачнющий же у вас вигляд, – казав звір. – Може, ви ласкаво дозволите мені з'їсти вас?

– Ні, ні, ні! – закричала служниця.

– Ну, тоді, – сказав Тигр, страхітливо позіхаючи, – будьте ласкаві добути мені фунтів тридцять вирізки і відро вареної картоплі на гарнір, а на десерт – двоє відер морозива.

– Я… я постараюся! – гукнула Нанда й прожогом кинулась тікати.

– Невже ти такий ото голодний? – здивовано спитала Дороті.

– Ти навряд чи годна уявити всю силу мого апетиту, – сумно відповів Тигр. – Мені здається, наче він заповнює все моє тіло, від рота до кінчика хвоста. Я певен, що апетит цей не на мій зріст, що він надто великий для мого тіла. Колись, як здибаю десь зубного лікаря з кліщами, попрошу його, щоб вирвав.

– Що вирвав? Зуба? – спитала Дороті.

– Та ні, апетит, – відповів Голодний Тигр.

Решту дня дівчинка провела в розмові зі Страхопудом та Залізним Дроворубом: вони розповіли їй про все, що сталося в країні Оз, відколи Дороті покинула її. Дуже її цікавила історія Озми, яку ще немовлям украла одна стара лиха відьма й обернула на хлопчика. Озма сама не знала, що колись була дівчинкою, поки одна добра чарівниця не вернула їй справжньої подоби. А потім виявилося, що вона єдина дитина колишнього правителя Озу, і їй доручили зайняти його місце. Проте Озма зазнала ще багато пригод, поки нарешті вернула собі батьківський трон, і в тих пригодах її супроводили один Гарбузоголовий Чоловік, вельми уславлений і освічений Жук-Хитун і чудесна Кобилиця для розпилювання дров, яку можна було оживити чарівним порошком.

Страхопуд і Залізний Дроворуб теж допомагали їй; проте Лев-Боягуз, що правив великим лісом під титулом Царя Звірів, не знав нічого про Озму, поки вона не стала Правителькою Озу. Тоді він вирядився до Смарагдового міста побачити її, а почувши, що Озма збирається до країни Ев визволяти королівську родину, попросився, щоб узяла його з собою, і привів іще й свого друга – Голодного Тигра.

Почувши цю розповідь, Дороті змалювала їм свої власні пригоди, а потім пішла зі своїми друзями провідати Кобилицю, яку Озма наказала підкувати золотими підковами, щоб її копита не зношувались.

Коли вони підійшли, Кобилиця нерухомо стояла біля садової брами, та коли Дороті познайомили з нею, вона чемно кивнула головою, кліпнула очима, що були просто сучками на дереві, й помахала хвостом-гіллякою.

– Як це дивно, що ти жива! – вигукнула Дорогі.

– Цілком згодна, – відказала Кобилиця грубим, але не неприємним голосом. – Таке створіння, як я, не повинне бути живим, це всі знають. Але так подіяв чарівний порошок, і я тут не винна.

– Певне що ні, – погодилась Дороті. – До того ж від тебе ще й користь: адже я бачила, як Страхопуд їхав верхи на тобі.

– Аякже, я корисна! – підтвердила Кобилиця. – До того ж я ніколи не втомлююсь, паша мені не потрібна і догляд теж.

– А ти розумна? – спитала дівчинка.

– Не дуже, – відповіла Кобилиця. – Адже це була б дурниця – марнувати розум на звичайну Кобилицю для пиляння дров, коли він потрібен стільком професорам. Але я тямлю доволі, щоб слухатись своїх господарів, розумію слова "вйо" і "тпру". З мене цього досить.

Ту ніч Дороті проспала в гарненькій спаленьці цоряд із тією, яку займала Озма з Озу, а Біліна сиділа на бильці в ногах ліжка, сховавши голову під крило, й спала в тій позі так міцно, як і Дороті на м'яких подушках.

Та вдосвіта всі попрокидалися, заворушилися, і невдовзі наші мандрівники вже похапцем снідали у великій їдальні королівського палацу. Озма сиділа на чолі довгого столу, на підвищенні, Дороті – праворуч від неї, а Страхопуд – ліворуч. Страхопуд, звичайно, не їв, але Озма посадила його біля себе, щоб під час сніданку питати в нього порад щодо дальшої дороги.

Далі за столом сиділо двадцять сім озьких вояків, а в другому кінці їдальні Лев і Тигр їли з казана, поставленого долі, тимчасом як Біліна пурхала навкруги, підбираючи крихти.

Сніданок тривав недовго, а потім Лева й Тигра впрягли в колісницю, і загін був уже готовий вирушити до палацу Номського Короля. © http://kompas.co.ua

Попереду їхала Озма; Дороті сиділа в золотій колісниці поряд неї й міцно тримала Біліну на руках.

Далі їхав Страхопуд верхи на Кобилиці, а Залізний Дроворуб і Тік-Так крокували пліч-о-пліч за ним.

Далі гупало чобітьми військо, браве й привабливе для очей у своїх розкішних мундирах. Генерали командували полковниками, полковники командували майорами, майори командували капітанами, а капітани командували рядовим, що крокував із гордим виглядом, бо потрібно було стільки офіцерів, аби віддавати йому накази.

Отак пишне військо залишило палац і рушило шляхом саме на світанку, а поки зійшло сонце, вони вже пройшли далеченько в напрямку долини, що вела у володіння Короля Номів.

ВЕЛЕТЕНЬ З МОЛОТОМ

Якийсь час дорога бігла через дуже гарний край селянських садиб, а потім повз гай, що так і манив на пікнік. Але військо йшло не зупиняючись, аж поки Біліна раптом владно гукнула:

– Стривайте! Стривайте!

Озма зупинила колісницю так раптово, що Страхопудова Кобилиця трохи не налетіла на неї, а лави війська змішалися, поки зуміли спинитись. Руда Курка зразу виборсалася з Доротиних рук і перелетіла в кущі над шляхом.

– У чому річ? – стурбовано запитав Залізний Дроворуб.

– Просто Біліна хоче знести яйце, – пояснила Дороті.

– Знести яйце? – перепитав Залізний Дроворуб здивовано.

– Так. Вона щоранку в цю пору зносить яєчко, і яєчко свіжісіньке, – сказала дівчинка.

– То невже твоя стара дурна Курка гадає, що весь наш загін, який прямує у важливій справі, зупинятиметься щоразу, як їй заманеться знести яйце? – поважно спитав Залізний Дроворуб.

– А що ж ми можемо зробити? – відказала дівчинка. – Такий у Біліни звичай, і вона не здатна від нього відвикнути.

– Тоді хай поквапиться! – нетерпляче сказав Залізний Дроворуб.

– Ні, ні! – вигукнув Страхопуд. – Коли вона квапитиметься, то може знести яєчню замість яйця!

– Дурниці, – відказала Дороті. – Але Біліна не гаятиметься, я знаю.

Отож вони стояли й чекали, хоча всі були неспокійні: їм не терпілося йти далі. Та ось Руда Курка вибігла з кущів із криком.

– Куд-куд-куд-куда! Куд-куд-куд-кудах!

– Що це вона робить – оспівує своє яйце? – спитав Страхопуд.

– Вперед – руш! – гукнув Залізний Дроворуб, махнувши сокирою, і військо рушило в ту мить, коли Дороті схопила Біліну на руки.

– А що, ніхто не піде забрати моє яйце? – вигукнула Курка вкрай схвильовано.

– Я заберу, – сказав Страхопуд, і за його наказом Кобилиця помчала до кущів. Там солом'яний чоловік зразу знайшов яйце й поклав у кишеню курточки. Загін, що рухався швидко, вже встиг відійти далеко, але Кобилиця скоро наздогнала його, і невдовзі Страхопуд уже гарцював на своєму постійному місці за Озминою колісницею.

– А що ж мені зробити з цим яйцем? – спитав він Дороті.

– Не знаю, – відповіла дівчинка. – Може, Голодному Тигрові воно придасться.

– Мені його на один кутній зуб не стане, – озвався Тигр. – Це якби повний кошик крутих яєць, то, може, я трохи вгамував би свій апетит, а одне яйце ні на що не годиться, це я добре знаю.

– Атож, навіть на бабку одного яйця мало, – замислено сказав Страхопуд. – Хай Залізний Дроворуб несе його разом із сокирою, може, курча висидить; та, врешті, я можу й собі його на спомин лишити.

Так яйце лишилось у нього в кишені.

Вони вже ввійшли між дві високі гори обабіч долини, які Дороті бачила ще з вікна у вежі. В дальшому кінці височіла третя гора, що замикала долину й була північним кордоном країни Ев. Якраз під цією горою нібито містився палац Короля Номів, але до тієї гори вони дійшли ще не скоро.

Стежка стала кам'янистою, й колеса колісниці важко проходили по ній, а врешті на ній з'явилось таке глибоке й широке провалля, що годі було перестрибнути його. Тоді Озма витягла з кишені невеличкий квадратик зеленої тканини й кинула його додолу. Він зразу обернувся в Чарівний Килим і розкотився на таку довжину, що весь загін міг зійти на нього. Колісниця рушила вперед, і зелений килим розкочувався перед

нею, перекривши провалля врівень з його краями, тож усі пройшли безпечно.

– Це було неважко, – сказав Страхопуд. – Цікаво, що ж далі.

Незабаром він це побачив, бо узбіччя гори зступилися так близько, що між ними лишилась тільки вузька стежка, якою Озма та її загін могли пройти лише вервечкою по одному.

Та ось вони почули негучне, глухе "гуп! – гуп! – гуп!", що відлунювало по всій долині й гучнішало з їх наближенням. Потім, повернувши за високу скелю, вони побачили перед собою велетенську постать, що здіймалась над стежкою на добрих тридцять стіп. То була постать велетня, зробленого з чавунних плит; він розставив ноги обабіч стежки і вимахував із-за правого плеча величезним залізним молотом, раз по раз гупаючи ним об землю. Цими лункими ударами й пояснювалось оте "гуп! – гуп! – гуп!", що вони чули, бо молот був куди більший за барило, і там, де він ударяв по стежці між кам'яними узбіччями двох гір, він заповнював увесь простір, по якому мали пройти наші мандрівники.

Звичайно, вони зразу спинились на безпечній відстані від жахливого залізного молота. Чарівний Килим не міг їм тут допомогти, бо він міг захистити тільки від будь-яких небезпек зісподу, з-під ніг, але не від тих небезпек, що з'являлися згори, з повітря.

– Ой! – Лев-Боягуз аж здригнувся. – Мене жахливо нервує цей молот, що гупає так близько від моєї голови. Один удар розплескав би мене на килимок до дверей.

– Цей за-ліз-ний ве-ле-тень слав-ний хлоп-чина, – озвався Тік-Так. – Пра-цює, як го-дин-ник.

Його зро-била для Ко-ро-ля Номів фір-ма "Коваль, Бля-хар і Ком-панія", так само як і мене, і його обо-в'я-зок не про-пус-кати людей до під-земного пала-цу. Хіба це не ше-девр?

– А може він думати й говорити, як ти? – спитала Озма, зачудовано дивлячись на велетня.

– Ні, – відповів Механічний Чоловік. – Його зроб-лено, тіль-ки щоб ге-пати по доро-зі, і в ньому нема ду-маль-ного чи гово-риль-ного ме-ха-нізму. Але гупає він, по-мо-є-му, дуже доб-ре.

– Аж занадто добре, – зауважив Страхопуд. – Він не пускає нас далі. І нема способу зупинити його механізм?

– Це може зро-бити тільки Ном-ський Ко-роль, бо він має клю-ча, – відповів Тік-Так.

– Тоді що ж нам робити? – занепокоєно спитала Дороті.

– Дайте мені п'ять хвилин, я подумаю, – сказав Страхопуд. Відійшовши назад, він звів намальоване обличчя до скель і почав думати.

Тим часом велетень так само здіймав свій молот угору й гатив по стежці страхітливими ударами, що відлунювали в горах, як вибухи гармати. Та щоразу, коли молот піднімався, наставала мить, коли дорога під страховищем лишалась вільною, і, мабуть, Страхопуд помітив це, бо, вернувшись до всіх він сказав:

– Зрештою, справа дуже проста. Нам треба тільки по одному пробігати на той бік під молотом, коли він підіймається.

– І пробігати дуже швидко, щоб не потрапити під удар, – зауважив Залізний Дроворуб, похитавши головою. – Але, здається, іншої ради нема. Хто спробує перший?

Якусь хвильку всі нерішуче перезиралися. Потім Лев-Боягуз, що тремтів, як осиковий листок, сказав:

– Я в загоні йшов попереду – я маю й тут іти перший. Але я страшенно боюся цього величезного молота!

– А що буде зі мною? – спитала Озма. – Ти, може, й пробіжиш під молотом, але колісницю він напевне розтрощить.

– Колісницю доведеться покинути, – сказав Страхопуд. – Але ви, дівчата, можете проїхати верхи на Леві й на Тигрі.

Так і вирішили, й Озма, як тільки Лева відпрягли, зразу сіла на звіра й сказала, що вона готова.

– Держіться за гриву, – порадила Дороті. – Я сама колись їхала на ньому й трималась отак.

Озма вчепилась у гриву, Лев припав до стежки й пильно стежив очима за розмахами молота, поки вловив ту мить, коли він тільки починає підніматись.

І ось – іще ніхто й подумати не встиг, що він готовий, – Лев несподівано стрибнув прямо між ноги залізного велетня, і перше ніж молот ударив об землю, Лев і Озма були вже в безпеці по той бік.

Другим стрибнув Тигр. Дороті сіла на нього, й руками обхопила його смугасту шию, бо він не мав гриви, за яку можна вчепитись. Тигр теж плигнув прямо й несхибно, як стріла з лука, і Дороті ще не стямилась, як уже стояла в безпеці поруч Озми.

Далі кинувся Страхопуд на Кобилиці й проскочив на волосинку від страшного молота, що вже падав згори.

Тік-Так підійшов упритул до того місця, де молот ударяв об землю, і як тільки він піднявся для наступного^ удару, спокійно ступив уперед і встиг пройти. Його прикладом скористався Залізний Дроворуб і теж безпечно пройшов під велетенським молотом. Та коли настала черга двадцяти шести офіцерів і рядового, в них затрусились жижки, і вони не могли ступити й кроку.

– В бою ми напрочуд відважні, – сказав один з генералів, – і вороги жахаються нас. Але війна – одна річ, а це – інша. Коли ж ідеться про те, що тебе гепнуть по голові залізною довбнею й розплетуть на коржик, ми, звичайно, заперечуємо.

– А ви бігцем, – порадив Страхопуд.

– У нас так трусяться жижки, що ми не можемо бігти, – відповів один з капітанів. – Якщо ми спробуємо, то напевне всі будемо розтовчені на порох.

– Гаразд, гаразд, – зітхнув Лев-Боягуз. – Я бачу, друже Тигре, що нам доведеться знову зазнати великої небезпеки, рятуючи це хоробре військо.

Ходімо, зробимо що можемо.

Озма й Дороті вже злізли з їхніх спин, і Лев та Тигр стрибнули під жахливим молотом назад, а вернулись із двома генералами, що вчепилися їм за шиї. Цей зухвалий стрибок туди й назад вони повторювали ще дванадцять разів, поки всі генерали й офіцери були пронесені між велетневими ногами й безпечно приземлились на другому боці. За цей час звірі дуже стомились і хекали так, що з їхніх пащ звисали язики.

– А що ж буде з рядовим? – спитала Озма.

– Та лишіть його стерегти колісницю, – порадив Лев. – Я виморивсь і вже не проскочу під молотом.

Офіцери зразу запротестували: їм потрібен рядовий, бо інакше ніким буде командувати. Але ні Лев, ні Тигр не стрибнули по нього, й Страхопуд послав Кобилицю.

Чи то дерев'яна коняка була необережна, чи то вона не розрахувала як слід, коли молот падатиме, але страшна зброя гахнула її прямо по голові й гупнула нею об землю так, що рядовий підлетів високо в повітря й упав на одну з велетневих чавунних рук. Там він розпачливо учепився в неї й разом з рукою підносився й опадав за кожним ударом.

Страхопуд кинувся рятувати свою Кобилицю, і йому теж розтовкло молотом ліву ногу, перше ніж він устиг витягти в безпечне місце Кобилицю.

Роздивившись, вони побачили, що Кобилиця геть приголомшена ударом: хоча молот і не зміг розбити вузлуватого, сучкуватого оцупка, з якого було зроблено Кобилицину голову, та обоє вух відламались, і вона мусила лишатися глухою, поки їй не зроблять нові вуха. Ліве коліно теж тріснуло – довелося зв'язати його мотузком.

Біліна пролетіла під молотом, і тепер лишилось визволити тільки рядового, що гуцикав на велетневін руці високо в повітрі.

Страхопуд ліг плазом на землю й гукнув воякові, щоб той стрибав на нього: адже він м'який, бо напханий соломою. Рядовий справді вичекав, поки рука опуститься найнижче, і зумів стрибнути так, що приземлився прямо на Страхопуда. При цьому він не зламав собі жодної кістки, а Страхопуд запевнив, що навіть не відчув нічого.

На той час Залізний Дроворуб уже приробив Кобилиці нові вуха, і весь загін рушив далі, зоставивши велетня позаду далі трамбувати землю.

КОРОЛЬ НОМІВ

Що далі вони посувались до гори, яка стояла на кордоні Королівства Ев і загороджувала їм дорогу, то темніша й похмурніша робилась та дорога, бо високі шпилі обабіч неї затуляли її від сонця. Було там і дуже тихо, бо ліс лишився далеко позаду, кругом самі голі скелі, й не співали пташки, не цокотіли вивірки.

Озма й Дороті були трохи пригнічені цією тишею, всі інші теж були мовчазні й поважні, крім самої лише Кобилиці: та, везучи на собі Страхопуда, мугикала химерну пісеньку з таким приспівом:

Дубовий кінь в дубовий ліс

Дубову голову поніс.

Коб не дубова голова,

Ще більші вмів би він дива.

Але ніхто її не слухав, бо вони вже підходили до володінь Короля Номів, і його розкішний підземний палац був, напевне, десь недалеко.

Раптом вони почули глузливий сміх і ту ж мить зупинилися. Та їм однаково довелось би за хвилину зупинятись, бо дальшу дорогу перегороджувала величезна гора, а стежка добігала до прямовисної кам'яної стіни й там кінчалась.

– Хто це реготав? – спитала Озма.

Відповіді не було, але в присмерку вони бачили якісь дивні постаті, що сновигали на тому камені.

Ті створіння самі були дуже схожі на камінь – того самого кольору й такі вугласті та тріщинуваті, наче їх відкололи від узбіччя гори. Вони тулились до крутої скелі, дивлячись на наших друзів, і сновигали вгору-вниз, туди-сюди без будь-якого ладу, що аж в очах мигтіло. Здавалося, що їм не треба стояти. на чомусь ногами: вони липли до поверхні скелі, як муха до шибки, й ні на мить не зупинялись.

– Не зва-жайте на них, – сказав Тік-Так, коли Дороті сахнулась назад. – Це тіль-ки Но-ми. Чи Гно-ми.

– А хто такі Номи? – спитала дівчинка трохи злякано.

– Це гір-ські духи, во-ни слу-жать Ко-ро-лю Но-мів, – відповів Механічний Чоловік. – Але вони нам не зроб-лять ні-чого по-га-ного. Вам тре-ба по-кли-кати Ко-роля, бо без нього ви ні-коли не знай-де-те входу до на-лацу.

– Покличте ви, – сказала Дороті Озмі.

Саме тоді Номи зареготали знову, і той регіт був такий нелюдський та моторошний, що двадцять шестеро офіцерів скомандували рядовому "налівокругом!" – і кинулись тікати скільки духу.

Залізний Дроворуб зразу побіг за своїм військом, гукаючи: "Стій!" – а коли вони зупинилися, спитав:

– Куди це ви?

– Я… я згадав, що забув свою щіточку для зубів, – відказав один з генералів, тремтячи зі страху. – От ми й вертаємось по неї.

– Як же ви пройдете? – здивувався Залізний Дроворуб. – Адже велетень з молотом повбиває вас!

– Ой! А я й забув про велетня, – сказав Генерал, побліднувши.

– Ви, здається, багато чого забули, – зауважив Залізний Дроворуб. – Сподіваюся, ви не забудете, що ви хоробрі люди.

– Нізащо! – вигукнув Генерал, ударивши себе в гаптовані золотом груди.

– Нізащо! – вигукнули всі інші офіцери, обурено б'ючи себе в груди.

– Щодо мене, – лагідно мовив рядовий, – то я мушу слухатися своїх командирів: як накажуть тікати, я тікаю, накажуть битися – б'юся.

– Слушно, – відказав Залізний Дроворуб. – А тепер вертайтеся всі до Озми й слухайтесь її наказів. Та якщо ви знов кинетесь тікати, я переконаю її, щоб вона розжалувала всіх двадцятьох шістьох до рядових, а рядового зробила вашим генералом.

Ця жахлива погроза так їх налякала, що вони зразу вернулися туди, де стояла поряд із Левом-Боягузом Озма.

Тоді Озма гучно закричала:

– Я велю, щоб Король Номів з'явився перед нами!

Відповіді не було – тільки метушливі Номи на стіні знову глузливо засміялись.

– Вам не слід ве-літи Ко-ролю Номів, – сказав Тік-Так, – бо ви не пра-вите ним, як своїм на-родом.

Тоді Озма покликала знову:

– Я вимагаю, щоб Король Номів з'явився перед нами.

Знову їй відповів тільки глузливий сміх, а примарні Номи й далі сновигали по кам'яній стіні.

– Спро-буй-те по-про-сити, – сказав Тік-Так Озмі. – Коли він не з'я-вив-ся на вашу ви-могу, то, може, вислу-хає ваше про-хання.

Озма гордо оглянулась навколо.

– Ви хочете, щоб ваша Правителька просила цього злого Короля Номів? – спитала вона. – Невже Озма з Озу принизиться перед цим створінням, що живе в підземному королівстві?

– Ні! – гучно закричали всі, а Страхопуд іще додав:

– Якщо він не з'явиться, ми відкопаємо його з його ж печери, мов лисицю, й покараємо за впертість. Але наша люба Правителька повинна завжди зберігати свою гідність, як я зберігаю свою.

– А я не боюсь попросити його, – озвалася Дороті. – Я ж тільки маленька дівчинка з Канзасу, а в нас удома стільки гідності, що ми не знаємо, куди її дівати. Я сама покличу Короля Номів.

– Поклич, – сказав Голодний Тигр. – А коли він зробить із тебе котлету, я залюбки з'їм тебе завтра на снідання.

Дороті ступила вперед і мовила:

– Будьте ласкаві, пане Королю Номів, вийдіть зустріньтеся з нами.

Номи знов засміялись, але з-під гори почувся негучний рик, і їх усіх наче вітром змело.

Потім у скелі відчинилися двері й чийсь голос сказав:

– Увійдіть!

– А це не пастка? – спитав Залізний Дроворуб.

– Дарма, – відказала Озма. – Ми прийшли сюди врятувати сердешну Евську Королеву та її десятьох дітей, і доведеться ризикувати ради цього.

– Ко-роль Номів чес-ний і доб-рий, – утрутився Тік-Так. – Може-те йому віри-ти, він не вчинить не по прав-ді.

Озма пішла попереду, рука в руку з Дороті вони минули кам'яну арку дверей і вступили в довгий прохід, освітлений вправленими в стіни самоцвітами, а за тими самоцвітами горіли світильники.

Ніхто їх не супроводив, не показував їм дороги, але все товариство само просувалося тим ходом, поки вийшло в круглу, з високим склепінням, розкішно прибрану печеру.

Посеред тієї зали стояв витесаний із суцільного каменя грубий трон, поспіль усипаний великими рубінами, діамантами й смарагдами. А на тому троні сидів Король Номів.

Цей могутній Владар Підземного Світу був маленький товстенький чоловічок у сіро-бурих шатах достоту під колір каменю, з якого був витесаний його трон. Кущуватий чуб і пишна борода мали той самий колір, обличчя теж. Корони на голові Король не мав, і єдиною оздобою на ньому був пояс із рясними самоцвітами, що оперізував його пухкий стан. Саме обличчя здавалося лагідним і добродушним, і коли Озма та

Дороті стали перед ним з усіма своїми супутниками, що вишикувались за рангом позаду, його веселі очі звернулись на них.

– Та він же достоту як Дід Мороз – тільки колір не той! – шепнула Дороті до своєї сусідки, та Король Номів почув ці слова й голосно засміявся.

Червоні в нього щоки, й коли він засміється.

Живіт його кругленький, немов драглі, трясеться,

– приємним голосом проказав віршика Владар. І всі вони побачили, що він, сміючись, трясеться, наче драглі.

Озмі й Дороті зразу полегшало на серці, коли вони побачили, що Король Номів такий веселун, а ще за хвильку він махнув правою рукою, й обидві дівчинки побачили біля себе по м'якому стільцю.

– Сідайте, любі мої, – сказав Король, – і розкажіть, чому ви прийшли так іздалеку побачитися зі мною. І що я можу зробити, щоб ви були щасливі?

Поки вони сідали, Король Номів узяв у руку люльку, витяг з кишені червону жарину, поклав її в чашечку люльки й почав пахкати хмарками диму, що завивались у кільця над його головою. Дороті подумала, що від цього маленький Владар став іще дужче скидатися на Діда Мороза, але Озма вже заговорила, і всі уважно прислухались до її слів.

– Ваша величносте, – сказала вона, – я Правителька країни Оз і прийшла просити вас, щоб ви відпустили добру Евську Королеву та її десятьох дітей, яких ви зачарували й тримаєте як бранців.

– Ні, ні, тут ви помиляєтеся, – відповів Король. – Вони не бранці мої, а раби, куплені в Евського Короля.

– Але ж це негоже, – сказала Озма.

– Згідно з Евськими законами Король не може вчинити негоже, – відказав Владар, проводжаючи поглядом димове кільце, щойно видмухнуте з рота. – А тому він мав цілковите право продати свою родину мені навзамін за довге життя.

– Так ви ж ошукали його, – втрутилася Дороті. – Бо Король країни Ев не мав довгого життя. Він стрибнув у море й утопився.

– А це не моя провина, – сказав Король Номів, схрестивши ноги й задоволено всміхаючись. – Я дав йому довге життя, як і слід було, але він сам його знищив.

– То яке ж це довге життя? – спитала Дороті.

– А ось уяви собі, моя люба, – відказав Король, – що я проміняв тобі гарну ляльку за твій кучерик, а ти, одержавши ляльку, взяла й розбила її на шматочки, знищила. Ти можеш сказати, що я не давав тобі гарної ляльки?

– Не можу, – відповіла Дороті.

– А могла б ти, коли чесно, просити, щоб я вернув тобі кучерик тільки тому, що ти розбила ляльку?

– Не могла б, – знову відповіла Дороті.

– Певне що ні, – погодився Король. – Отож і я не віддам Королеви та її дітей тільки тому, що Король Еву знищив своє довге життя, стрибнувши в море. Вони належать мені, і я лишу їх собі.

– Але ж ви ставитесь до них жорстоко, – сказала Озма, дуже засмучена відмовою.

– Чому це? – спитав Король.

– Бо зробили їх рабами, – пояснила вона.

– Жорстокість, – відказав Владар, пускаючи з рота пасма диму й дивлячись, як вони пливуть у повітрі, – це річ, із якою я не можу миритись. Тому я, бачачи, що Королева та її діти тендітні й зніжені, не примусив їх тяжко працювати, як працюють раби, а обернув її на різні оздоби й розмістив по багатьох покоях мого палацу. І вони, замість надсаджуватись на роботі, лише прикрашають собою мій палац, тому я гадаю, що поставився до них дуже ласкаво.

– Але ж яка жахлива їхня доля! – поважно вигукнула Озма. – А Королівству Ев дуже потрібна королівська родина, бо ним нема кому правити.

Якщо ви їх відпустите на волю й вернете їм давню подобу, я дам вам за кожну прикрасу десять.

Король Номів споважнів.

– А як я не погоджуся? – спитав він.

– Тоді, – рішуче мовила Озма, – я зі своїми друзями й військом завоюю ваше Королівство й примушу вас виконати моє бажання.

Король Номів зареготав – сміявся, поки не почав задихатись; а задихався, поки не почав кашляти; а кашляв, поки його обличчя не стало з сіро-бурого яскраво-червоним. А потім утер очі хусточкою кольору скелі й знову споважнів.

– Ви й гарненька, і сміливa, люба моя, – мовив він до Озми. – Але ви погано розумієте, за яке тяжке діло взялися. Ходімо зі мною на хвилинку.

Він підвівся, взяв Озму за руку й повів її до маленьких бічних дверей. Відчинив їх, і вони вийшли на балкон, з якого відкривався дивовижний краєвид Підземного Світу.

Під горою на багато миль тяглась велетенська печера, і, куди не глянь, яскраво горіли печі та ковальські горна, а Номи-Майстри кували коштовні метали або шліфували іскристі самоцвіти. В усіх стінах печери, скільки сягало Озмине око, тяглися рядами тисячі золотих і срібних дверей, врізаних у суцільний камінь.

Поки дівчинка з Озу зачудовано дивилась на це видовище, Король Номів пронизливо свиснув, і зразу всі золоті та срібні двері повідчинялися. З кожних дверей виступили щільні лави Номів-Вояків. Їх було так багато, що вони скоро заповнили все незміренне підземелля й змусили ретельних майстрів покинути роботу.

Хоча все це незліченне військо складалося з сіро-бурих номів, присадкуватих і товстих, вони мали на собі оздоблені самоцвітами блискучі панцери з полірованої криці. Над чолом кожен мав яскравий електричний світильник, а в руках вони мали гострі списи, мечі та бойові сокири з міцної бронзи.

Очевидно було, що вони добре вимуштрувані, бо стояли рівними шерегами, ряд за рядом, зброю тримали прямо й так, як треба, ніби чекаючи лиш наказу спрямувати її на ворогів.

– Це тільки невелика частина мого війська, – сказав Король Номів. – Жоден правитель на землі ще не важився воювати зі мною і жоден ніколи не наважиться, бо я занадто могутній.

Він знову свиснув, і зразу весь військовий парад всотався в золоті та срібні двері й зник з очей, а майстри знов узялись до роботи коло печей.

Потім сумна й розгублена Озма вернулась до своїх друзів, а Король Номів спокійно всівся на своєму кам'яному троні.

– Дурні б ми були, якби почали битися, – сказала дівчинка Залізному Дроворубові. – Бо наших двадцятьох сімох сміливців знищили б умить. А тепер я не знаю, що й діяти.

– Спитайте Короля, де в нього кухня, – порадив Тигр. – Бо я голодний, як собака.

– Я можу стрибнути на Короля й роздерти його на шматки, – запропонував Лев-Боягуз.

– Спробуй, – сказав Владар, припалюючи люльку другою жариною, яку вийняв з кишені.

Лев припав до землі й спробував стрибнути на Короля Номів, але тільки трішечки підскочив у повітря й упав на те саме місце, неспроможний наблизитись до трону хоч на палець.

– Мені здається, – зауважив Страхопуд у задумі, – що найкраще буде улестити його величність, щоб випустив своїх рабів, коли вже він такий великий чародій, що з ним годі боротися.

– Оце найрозумніші слова з усіх, що я чув від вас, – сказав Король. – Це безумство – погрожувати мені, але я такий м'якосердий, що не можу встояти, коли мене вмовляють або влещують.

Якщо ви справді хочете досягти чогось своїм прибуттям, люба моя Озмо, вам доведеться власкавити мене.

– От і добре, – мовила Озма вже веселіше. – Будьмо друзями й поговорімо по-дружньому.

– Атож, – погодився Король з веселими іскринками в очах.

– Мені дуже хотілося б, – провадила вона, – визволити Королеву країни Ев та її дітей, що тепер служать прикрасами в палаці Вашої величності, й вернути їх їхньому народові. Скажіть мені, як це можна зробити.

Король на хвильку замислився, потім спитав:

– А ви згодні самі чимось ризикнути, щоб визволити цих людей?

– Так, згодна! – палко вигукнула Озма.

– Тоді, – сказав Король, – я пропоную вам таке: ви самі, без нічиєї допомоги, обійдете весь мій палац і пильно роздивитесь усе, що є в покоях.

Тоді я дозволю вам доторкнутися до дев'ятьох різних предметів, вимовляючи в ту мить слово "Ев", і коли один з них, чи й не один, виявиться перетвореною в прикрасу Королевою країни Ев або котримсь із її дітей, той предмет негайно набуде своєї давньої подоби й зможе без жодних перешкод покинути мій палац і Королівство у вашому товаристві. Таким чином ви можете визволити всіх одинадцятьох; та коли ви не вгадаєте всіх предметів і котрісь із рабів лишаться прикрасами, тоді кожен з ваших друзів і помічників теж зможе по черзі ввійти до палацу з тим самим привілеєм, який я надаю вам.

– О, дякую вам! Дякую вам за вашу доброту! – палко сказала Озма.

– Я тільки ставлю одну умову, – додав Король Номів з іскринкою в очах.

– Яку ж це? – спитала вона.

– Коли жоден із предметів, до яких ви доторкнетеся, не виявиться перетвореним членом королівської родини Еву, тоді ви не тільки не визволите їх, а й самі будете зачарована й перетворена в якусь прикрасу. Так буде справедливо; оце й є той ризик, на який ви погодились.

ОДИНАДЦЯТЬ СПРОБ

Вислухавши цю умову, поставлену Королем Номів, Озма вмовкла й замислилась, а всі її друзі пригнічено дивилися на неї.

– Не робіть цього! – вигукнула Дороті. – Коли не вгадаєте, то самі станете рабинею.

– Але ж я можу вгадувати одинадцять разів, – відказала Озма. – Я напевне вгадаю хоч один предмет із одинадцятьох, а коли вгадаю, то визволю когось одного з королівського роду й буду в безпеці сама, потім може спробувати решта вас, і скоро ми визволимо всіх поневолених.

– А що як схибимо? – спитав Страхопуд. – Гарненька вийде прикраса з мене, правда?

– Ми повинні не схибити! – відважно гукнула Озма. – Ми приїхали з такої далечі, щоб визволити цих бідолах, і якщо відступимо тепер, це буде слабкість і боягузтво. Тому я приймаю умову Короля Номів і зразу ж іду до королівського палацу.

– Ну, то ходімо, люба моя, – сказав Король, злазячи з трону не без труднощів, бо він був гладкий. – Я покажу вам дорогу.

Він підійшов до стіни печери й помахав рукою.

Зразу ж у стіні з'явивсь отвір, крізь який сміливо пройшла Озма, на прощання всміхнувшися друзям.

Вона опинилась у розкішній залі, прекраснішій і розкішнішій за все, що вона бачила в житті. Стеля складалася з великих арок, що здіймались високо над головою, а всі стіни й підлога були з полірованого мармуру, вишукано підфарбованого в різні кольори. Підлогу встеляли товсті оксамитові килими, важкі шовкові завіси закривали арки, що вели до інших покоїв палацу. Меблі були зроблені з рідкісного, вкритого різьбленням старовинного дерева й обтягнені гладеньким атласом; весь палац був освітлений таємничим рожевим сяйвом, що лилося не з якихось певних місць, але заливало кожну кімнату м'яким і приємним світлом.

Озма переходила з покою в покій у захваті від того, що бачила. Вона була сама: Король Номів, впустивши її, лишився біля входу, вхід зачинився, і в усіх розкішних покоях, здавалося, не було більше нікого.

На камінах, на численних полицях, поличках і консолях, на столах громадились усілякі прикраси, зроблені, як видно, з усіляких металів, зі скла, з порцеляни, мармуру та іншого каменю. Там були вази, статуетки людей і тварин, карбовані тарелі й чаші, мозаїки з самоцвітів і ще багато дечого. На стінах висіли картини, – одне слово, підземний палац був простотаки музеєм рідкісних, курйозних і коштовних речей.

Спочатку швиденько оглянувши покої, Озма почала замислюватись: котрі ж із усіх численних прикрас, що там були, – обернені Евська Королева та її діти. Ніщо їй цього не підказувало, бо в жодному предметі не видно було й іскорки життя. Отже, вона мусила вгадувати наосліп: і дівчинка вперше зрозуміла, яке небезпечне її завдання і як легко вона може втратити власну волю, намагаючись визволити інших з неволі в Короля Номів. Не дивно, що хитрий Владар так добродушно сміявся зі своїх гостей: він знав, як легко можна спіймати їх у пастку.

Та Озма, раз наважившись на це діло, не покине його. Вона подивилась на срібний свічник із десятьма раменами й подумала: "Оце, можливо, Евська Королева зі своїми десятьма дітьми". Тому вона доторкнулася до свічника й вимовила "Ев", як сказав їй робити Король Номів. Але свічник лишився такий, як і був. Тоді вона перейшла до іншого покою й доторкнулась до порцелянового ягнятка, подумавши, що це, може, одне з дітей, яких вона шукала. Та знову марно. Три спроби; чотири спроби; п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять і десять спроб вона зробила, і жодна з них не була успішна!

Дівчинка легенько затремліла й поблідла навіть у рожевому світлі, бо їй лишилась одна спроба, і від тієї спроби залежала її власна доля!

Вона вирішила не поспішати й ще раз обійшла всі покої, поважно дивлячись на всі оздоби й намагаючись вирішити, до котрої із них доторкнутись.

Нарешті вона в розпачі наважилась довіритися випадкові. Стала на порозі одного покою, міцно заплющила очі й, відкинувши важку штору, наосліп ступила далі, простягши перед собою праву руку.

Повільно-повільно просувалась вона вперед, поки її рука доторкнулась до якогось предмета на круглому столику. Вона не знала, що то таке, але тихо вимовила: "Ев".

І в ту мить у покоях не стало нічого живого. А Король Номів набув нову оздобу. Бо на краю столика тепер сидів гарненький коник-стрибунець, неначе вирізьблений із суцільного смарагда. То було все, що лишилось від Озми з Озу.

У тронній залі Король Номів раптом звів очі й усміхнувся.

– Хто далі? – промовив він своїм приємним голосом.

Дороті, Страхопуд і Залізний Дроворуб, що сиділи й мовчали в тривозі, вражено здригнулись і втупили очі одне в одного.

– Принцесі не вдалося? – спитав Тік-Так.

– Як видно, – бадьоро відповів невеличкий Владар. – Але це не означає, що й нікому з вас не вдасться. Другий має право на дванадцять спроб, бо тепер тут є дванадцятеро людей, обернених у прикраси. Ну, ну! Хто з вас піде другим?

– Я, – сказала Дороті.

– Ні, – заперечив Залізний Дроворуб. – Я командувач Озминого війська, і це мій привілей – піти за нею й спробувати її врятувати.

– Ну, йди ти, – сказав Страхопуд. – Але будь обережний, старий друже.

– Буду обережний, – пообіцяв Залізний Дроворуб і рушив за Королем Номів до входу в палац.

І ось скеля зімкнулась за ним.

КОРОЛЬ НОМІВ СМІЄТЬСЯ

За мить Король вернуся на свій трон і знову розкурив люльку, а решта маленького гуртка пригодників повсідалась і стала чекати. Їх надто вразила невдача їхньої юної Правительки й те, що вона стала тепер оздобою в палаці Короля Номів – жахливому, моторошному місці попри всю його пишноту. Без своєї юної проводирки вони не знали, шо їм робити далі, і кожне, аж до тремтячого рядового, вже боялося, що скоро стане марною прикрасою, а не корисною істотою.

Раптом Король Номів засміявся:

– Ха-ха-ха! Хе-хе-хе! Хо-хо-хо!

– Що сталося? – спитав Страхопуд.

– О, ваш друг, Залізний Дроворуб, став найкумеднішою річчю, яку лишень можна собі уявити! – відповів Король, утираючи сльози сміху. – Ніхто б не повірив, що з нього може вийти така кумедна оздоба. Хто далі?

Усі перезирнулися, похолонувши. Один із Генералів скорботно заридав.

– Чого це ви плачете? – спитав Страхопуд, обурившись, що той виявив таку слабкість.

– Він заборгував мені платню за шість тижнів, – відповів Генерал, – як же мені не плакати за ним!

– То йдіть і розшукайте його, – порадив Страхопуд.

– Я? – вигукнув переляканий Генерал.

– Атож! Це ваш обов'язок – іти слідом за вашим командувачем. Гайда!

– Я не піду, – сказав Генерал. – Я б, звичайно, хотів, але не піду – і квит.

Страхопуд запитливо глянув на Короля Номів.

– Дарма, – сказав веселий Владар. – Коли він не хоче піти до палацу й угадувати відмінених, я його вкину в котрусь зі своїх вогненних печей.

– Я піду! Аякже, я піду! – вмить заволав Генерал. – Де тут вхід? Де він? Впустіть мене швидше!

Король Номів провів його до палацу й вернувся чекати, що ж з того вийде. Що там робив Генерал, не знає ніхто, але невдовзі Король викликав наступну жертву, і спробувати щастя припало одному з Полковників.

Отак, один за одним, усі двадцять шість офіцерів увійшли до палацу, спробували вгадувати відмінених і самі стали оздобами.

Тим часом Король наказав дати перекусити тим, що чекали, і до зали ввійшов грубо обтесаний Ном, несучи в руках тацю. Цей Ном був трохи не такий, як ті, що вже бачила Дороті, бо він мав на шиї важкого золотого ланцюга, який засвідчував, що це Головний Лакей Короля Номів, і поводився вельми поважно, бо навіть порадив Його Величності не їсти багато печива на ніч, а то він захворіє.

Та Дороті була дуже голодна й не боялась захворіти, тому вона з'їла кілька солодких коржиків, що здались їй дуже смачними, й випила чашку чудової кави, зробленої з дуже запашної глини, підсмаженої в печах і тонко розмолотої. Кава була дуже поживна й зовсім не глиняста.

З усієї компанії, що вирушила в цю дорогу, лишилися тільки канзаська дівчинка та її порадники й помічники – Страхопуд, Тік-Так і Рядовий.

Звичайно, були ще Лев-Боягуз та Голодний Тигр, але вони, теж з'ївши трохи печива, лягли спати під однією стіною печери, а під другою стояла Кобилиця, нерухома й безмовна, ніби просто дерев'яна річ.

Біліна спокійно ходила навколо й видзьобувала крихти з печива, які попадали додолу, а потім почала шукати темного місця, де б заснути: адже було вже пізно.

Врешті Курка надибала місцинку під кам'яним троном Короля й залізла туди, ніким не помічена.

Вона чула, як гомонять кругом неї, але під троном було майже темно, і скоро вона міцно заснула.

– Наступний! – гукнув Король, і Рядовий, чия черга була ввійти до страшного палацу, потиснув руки Дороті й Страхопудові, сумно попрощався з ними й увійшов у кам'яну арку.

Ті, що лишились у залі, чекали довго, бо Рядовий не квапився перетворитись на оздобу й робив свої спроби дуже повільно. Король Номів – він, видно, завдяки якійсь чарівній силі знав про все, що відбувається в прекрасних покоях його палацу, – врешті знетерпелився й заявив, що він не сидітиме довше.

– Я люблю оздоби, – сказав він, – але можу почекати до завтра, щоб добути їх іще; тому, як тільки цей дурний Рядовий буде перетворений на оздобу, ми всі підемо спати, а роботу свою докінчимо вранці.

– А що, вже так пізно? – спитала Дороті.

– Та вже за північ, – відповів Король, – і це, як на мене, досить пізно. В моєму Королівстві нема ні дня, ні ночі, бо воно лежить під землею, де не світить сонце. Але нам треба спати, так само як і тим, що живуть нагорі, і я збираюсь бути в ліжку вже за п'ять хвилин.

Справді, саме за такий час Рядовий зробив свою останню спробу. Звичайно, всі спроби були невдалі, і він одразу ж став прикрасою.

Король, дуже задоволений, плеснув у долоні, викликаючи Головного Лакея.

– Покажи цим гостям які-небудь спальні, – наказав він, – та хутчій, бо я й сам страшенно хочу спати.

– І треба ото вам засиджуватись так пізно! – пробурчав Лакей. – А завтра будете злий, як зінське щеня.

Його величність не відповів на цю зауважу, і Головний Лакей повів Дороті іншими дверима в довгий коридор, куди виходило кілька простих, але вигідних спалень. Дівчинка помістилась у першій спальні, Страхопуд і Тік-Так – у другій, хоча вони ніколи не спали, а Лев і Тигр – у третій. Кобилиця подибала за Лакеєм до четвертої й простояла нерухомо посеред неї до ранку. Для Страхопуда, Тік-Така й Кобилиці ніч узагалі була нудною порою, але вони з досвіду привчилися проводити ту пору терпляче й спокійно, бо всі їхні друзі, зроблені з живої плоті, мусили спати й не любили, коли їх турбують.

Коли Головний Лакей лишив їх самих, Страхопуд сумно зауважив:

– Я тяжко журюся за своїм давнім товаришем, Залізним Дроворубом. Ми разом зазнали багато небезпечних пригод і з усіх вийшли цілими, і ось тепер мені так боляче знати, що він став якоюсь прикрасою й пропав для мене навіки.

– Він зав-жди був окра-сою това-рис-тва, – сказав Тік-Так.

– Це правда, але Король Номів сміється з нього й називає його найкумеднішою прикрасою в усьому палаці. А цей сміх уразив би гордість мого бідолашного друга, – невесело провадив Страхопуд.

– Ми й самі зав-тра ста-немо досить без-глуздими при-кра-сами, – сказав Механічний Чоловік своїм монотонним голосом.

Ту мить до кімнати вбігла Дороті, страшенно схвильована, й вигукнула:

– А де Біліна? Ви не бачили Біліни? Вона тут?

– Ні, – відповів Страхопуд.

– То що ж з нею сталося? – спитала дівчинка.

– А я думав, що вона з тобою, – сказав Страхопуд. – Але я щось не пам'ятаю, чи бачив Руду Курку відтоді, як вона видзьобувала крихти печива.

– Мабуть, ми лишили її в тій залі, де стоїть трон Короля, – вирішила Дороті й зразу побігла коридором до дверей, якими вони ввійшли сюди. Але двері були щільно зачинені й замкнені з другого боку, а важка кам'яна плита була така товста, що крізь неї не проходив жоден звук. І Дороті довелося вернутись до своєї спальні.

Лев-Боягуз просунув голову до неї й почав утішати дівчинку.

– Наша Руда Курка сама зуміє подбати про себе, – сказав він. – Не турбуйся за неї, краще спробуй поспати, скільки зможеш. День був довгий і важкий, треба відпочити.

– Мабуть, завтра відпочину досхочу, коли стану прикрасою, – сонно промовила Дороті. Проте лягла на канапу і, попри всі гризоти, скоро опинилась у країні снів.

ДОРОТІ СИЛКУЄТЬСЯ БУТИ МУЖНЬОЮ

Тим часом Головний Лакей вернувся до тронної зали й сказав Королю:

– Ну й дурень же ви, що марнуєте стільки часу на цих людей.

– Що? – вигукнув Його Величність так розгнівано, що аж розбудив Біліну, яка спала під його троном. – Як ти смієш називати мене дурнем?

– Бо я люблю правду, – відказав Лакей. – Ну чом ви не зачарували їх усіх зразу, замість дозволити їм заходити по одному до палацу та вгадувати, котрі прикраси – Евська Королева та її діти?

– Та так цікавіше, йолопе! – відказав Король. – Я вже ось стільки часу чудово розважаюся цим!

– А що, як котресь із них справді вгадає? – не здавався Лакей. – Тоді ви позбудетесь і старих прикрас, і цих нових теж.

– Та не може того бути, щоб вони вгадали! – відказав Король сміючись. – Як вони можуть знати, що Евська Королева та її діти обернені в прикраси кольору царственого пурпуру?

– Але ж у палаці, крім них, більш немає пурпурових прикрас, – сказав Лакей.

– Зате є багато інших кольорів, і пурпурові розставлені по всіх покоях, крім того вони всі різні за подобою і величиною. Будь певен, Лакею, їм ніколи не спаде на думку вибирати пурпурові прикраси.

Біліна, що сиділа під троном, уважно слухала всю цю розмову й тепер тихенько засокотіла сама до себе, почувши, як Король розкриває свою таємницю.

– Однаково по-дурному ви ризикуєте, – бурчав і далі Лакей. – А ще дурніше те, що ви всіх людей з Озу обернули в зелені оздоби.

– Це я зробив тому, що вони прийшли зі Смарагдового міста, – пояснив Король. – Крім того, в моїй збірці зовсім немає зелених прикрас.

По-моєму, серед інших вони будуть дуже гарні. Хіба ні?

Лакей сердито рохнув.

– Робіть як знаєте, коли вже ви Король. Та як накличете біди своєю нерозважністю, згадайте, шо я вас попереджав. Якби я носив отой чарівний пояс, що дає вам силу обертати одні речі в інші і взагалі наділяє вас такою могутністю, то напевне був би куди розумнішим і кращим Королем, ніж ви.

– Годі! Надокучили мені твої теревені, – знов розсердився Король. – Думаєш, як ти мій Головний Лакей, то можеш сварити мене, скільки тобі заманеться? Хай-но ще раз ти поведешся так нахабно, я тоді пошлю тебе працювати біля печей, а на твоє місце візьму іншого Нома. А тепер іди за мною до моєї спальні, бо я хочу спати. Та гляди, щоб мене розбудили завтра раненько. Я хочу потішитись, обертаючи решту цих людей в оздоби.

– А який колір ви обрали для дівчинки з Канзасу? – спитав Лакей.

– Та, мабуть, сірий, – відповів Його Величність.

– А для Страхопуда й Механічного Чоловіка?

– О, ті хай будуть із суцільного золота, бо насправді вони такі бридкі...

Потім голоси затихли, і Біліна зрозуміла, що Король і Лакей вийшли з зали. Вона поправила кілька пір'їнок у хвості, а потім знову сховала голову під крило й заснула.

Вранці Дороті, Левові й Тигрові принесли снідання до спалень, а потім вони вийшли до Короля в тронну залу. Тигр прикро нарікав, що він напівживий з голоду, і просив, щоб його пустили до палацу й обернули там на прикрасу, тоді він більше не мучитиметься від голоду.

– А хіба тобі не дали поснідати? – спитав Король.

– Та дали трошки, – відказав звір, – але що таке "трошки" для Голодного Тигра?

– Він з'їв сімнадцять мисок вівсяної каші, повний таріль смажених сосисок, одинадцять хлібин і двадцять один пиріг з родзинками, – сказав Лакей.

– То чого ти ще хочеш? – спитав Король.

– Товстеньке немовлятко. Я хочу товстеньке немовлятко, – відповів Голодний Тигр. – Гарненьке, товстеньке, пухкеньке, соковите, ніжне, жирне немовлятко. Але, звичайно, якби мені його дали, моє сумління не дозволило б мені з'їсти його. Тому я волію стати оздобою і забути про свій голод.

– Це неможлива річ! – сказав Король. – Я не хочу пускати в свій палац ніяких незграбних звірів, щоб вони там поперекидали та побили всі мої гарненькі цяцечки. Коли всі ваші друзі будуть зачаровані, ви зможете вернутись у горішній світ і робити своє діло.

– Ну, щодо діла, то в нас його не буде, коли наші друзі пропадуть, – сказав Лев. – Отож нас не дуже турбує, що станеться з нами.

Дороті попросила, щоб її впустили до палацу першою, але Тік-Так рішуче твердив, що він повинен зустрітися з небезпекою раніше за свою господиню. Страхопуд згодився з ним, і Король Номів відчинив двері для Механічного Чоловіка, і той, важко гупаючи, рушив назустріч своїй долі.

А потім Його Величність вернувся на свій трон і почав пахкати люлькою так задоволено, що над головою в нього утворилася хмарка диму.

Трохи згодом він сказав:

– Шкода, що вас зосталося так мало. Дуже скоро моя розвага скінчиться, і тоді мені лишиться тільки милуватись новими оздобами.

– А мені здається, – озвалась Дороті, – що ви не такий чесний, як запевняєте.

– Чому ж це? – спитав Король.

– Бо ви намовили нас, що вгадати, в які прикраси обернуто людей з Еву, буде легко.

– А воно й є легко, – заперечив Владар, – для мастаків угадувати. Але, виходить, твої друзі не мастаки до цього.

– А що робить тепер Тік-Так? – стривожено спитала дівчинка.

– Нічого, – відповів Король, насупившись. – Він стоїть нерухомо посеред кімнати.

– А! Мабуть, у нього скінчилась накрутка, – сказала Дороті. – Я вранці забула його накрутити.

Скільки спроб він уже зробив?

– Усі, на скільки мав право, крім однієї, – відповів Король. – Може, ти ввійдеш і накрутиш його, а потім зостанешся там і сама почнеш угадувати?

– Гаразд, – погодилась Дороті.

– Адже тепер моя черга, – сказав Страхопуд.

– Невже ти хочеш піти й зоставити мене саму? – спитала дівчинка. – А крім того, якщо я піду зараз і накручу Тік-Така, він зможе зробити свою останню спробу.

– Ну, гаразд, – зітхнувши, поступився Страхопуд. – Біжи, маленька Дороті, і нехай тобі пощастить!

І ось Дороті, намагаючись не піддаватися страхам, пройшла дверима в пишні покої палацу. Тиша, що панувала там, спочатку пригнітила її, так що дівчинці аж дух перехопило, вона притисла руку до серця й дивилась на все довкола зачудованими очима.

Так, палац був прекрасний, але в кожному куточку чаїлись і чигали чари, а вона ще не звикла до чаклунства цих чарівних країн, такого несхожого на спокійний і розважливий побут її рідного краю.

Вона повільно пройшла кілька кімнат і врешті натрапила на Тік-Така, що стояв нерухомо. В ту хвилину їй здалося, що вона справді знайшла в цьому таємничому палаці друга, тому вона поквапилася накрутити механічному чоловікові пружини дії, мовлення й думання.

– Дякую, До-ро-ті, – такі були його перші слова. – Ме-ні ли-ши-ла-ся ще одна спро-ба.

– Будь же обережний, Тік-Таку! – вигукнула вона. – Гаразд?

– Гаразд. Але Ко-роль Номів три-має нас у руках, він на-ста-вив на нас пастку. Боюся, що ми всі про-на-ли, – відповів Тік-Так.

– Я теж боюсь цього, – сумно сказала Дороті.

– Якби "Ко-валь, Бля-хар і Ком-на-нія" вста-вили в мене вгаду-вальний меха-нізм, – провадив Тік-Так, – я б, може, побо-ровся з Ко-ролем Номів.

Але мої дум-ки про-сті й не-муд-рі, і з них тут мало кори-сті.

– Постарайся, як можеш, – підбадьорливо мовила Дороті, – а коли не вийде, то я стоятиму й дивитимусь, у що ти обернешся.

Тоді Тік-Так торкнувся до жовтої скляної вази з намальованими на ній стокротками і вимовив слово "Ев".

За одну мить Механічний Чоловік зник, і хоч дівчинка хутенько глянула в усі боки, вона не могла сказати, котра з багатьох прикрас у кімнаті щойно була її відданим другом і слугою.

І їй нічого більше не лишалось, як узятись за безнадійне завдання, поставлене перед нею: робити спроби й стерпіти все, що з цього вийде. "Навряд чи це дуже боляче, – подумала вона, – бо я не чула, щоб хто з них кричав – навіть бідолахи офіцери. Ох-ох-ох! Чи то ж дядечко Генрі й тітуся Ем дізнаються колись, що я стала прикрасою в палаці Короля Номів і муситиму довіку стояти на одному місці й милувати око, – опріч тих хвилин, коли мене переставлятимуть чи витиратимуть з мене пилюку. Не гадала я, що так воно вийде, але, мабуть, нічого вже не вдієш!"

Вона ще раз обійшла всі покої, пильно роздивилася всі предмети, що там були; але їх було так багато, вони збивали з пуття, і вона вирішила, як і Озма, що однаково це буде здогад навмання і що в неї дуже мало шансів угадати.

Вона несміливо торкнула алебастрову чашу й промовила: "Ев". "Що ж, одна невдача, – подумала. – Але звідки ж мені знати, котра річ заворожена, а котра ні".

Далі вона торкнула пурпурову статуетку, що зображувала кошеня, і як тільки вимовила: "Ев", – кошеня зникло, натомість перед нею з'явився гарненький білявий хлопчик. Ту ж мить десь віддалеки задзеленчав дзвінок, а коли Дороті сахнулась назад – трохи з подиву, а трохи з радості, – хлопчик вигукнув:

– Де я? І хто ти така? І що сталося зі мною?

– Оце то так! – вигукнула й Дороті. – Значить, я впоралася!

– З чим? – спитав хлопчик.

– Урятувала себе від долі мертвої цяцьки, – відповіла дівчина, засміявшись, – а тебе від того, щоб ти довіку лишався пурпуровим кошеням.

– Пурпуровим кошеням? – перепитав хлопчик. – Таких кошенят нема!

– Я знаю, – відповіла вона. – Але щойно одне було. Ти не пам'ятаєш, як стояв у куточку над каміном?

– Звичайно, не пам'ятаю. Я Принц Евський, і звати мене Еврінг, – гордо повідомив хлопчик. – Але Король, мій батько, продав мене, мою матір і всіх моїх братів та сестер жорстокому Королю Номів, а після цього я вже не пам'ятаю нічого.

– Пурпурове кошеня, звісно, не може нічого пам'ятати, Еврінгу, – сказала Дороті. – Але тепер ти знову став самим собою, а я ще спробую врятувати когось із твоїх братів та сестер, а може, й вашу матусю. Ходімо зі мною.

Вона вхопила хлопця за руку й почала нетерпляче переходити з кімнати в кімнату, намагаючись вирішити, котрий предмет вибрати далі. Третя спроба не вдалася, четверта й п'ята теж.

Малий Еврінг не міг зрозуміти, що вона робить, але слухняно дріботів поруч неї, бо ця нова товаришка йому сподобалась.

Дальші зусилля Дороті були невдалі, проте, коли минуло перше розчарування, дівчинку сповнила радість і вдячність від думки, що все ж таки вона спромоглася врятувати хоч одного з королівської родини Еву й зможе повернути юного принца його зажуреній країні. Тепер вона могла безпечно вернутися до грізного Короля Номів, ведучи з собою здобич у подобі білявого хлопця.

І вона подалась назад, розшукала вихід з палацу, а коли підступила до нього, важкі кам'яні двері самі відчинились, пропускаючи Дороті та Еврінга під аркою до тронної зали.

БІЛІНА ЛЯКАЄ КОРОЛЯ НОМІВ

Коли Дороті ввійшла до палацу вгадувати зачарованих, а Страхопуд зостався з Королем Номів, обидва кілька хвилин сиділи мовчки. Потім Владар задоволено вигукнув:

– Просто чудо!

– Хто чудо? – спитав Страхопуд.

– Механічний Чоловік. Тепер його більш не треба накручувати, бо він став дуже гарною оздобою.

Дуже гарною.

– А як же Дороті? – спитав Страхопуд.

– О, вона почне вгадувати – дуже скоро, – весело відповів Король. – А тоді опиниться в моїй колекції, й настане твоя черга.

Добрягу Страхопуда тяжко гнітила думка, що його юній приятельці судилась доля Принцеси Озми та решти їхніх товаришів, та саме як він сидів у похмурій задумі, раптом залунав пронизливий голос:

– Куд-куд-куд-куда! Куд-куд-куд-кудах!

Король Номів мало не схопився з трону, так злякався.

– Що це таке? – закричав він.

– Та це Біліна, – пояснив Страхопуд.

– Чого це ти такий гамір зчинила? – сердито загорлав Король, коли Руда Курка вийшла з-під трону й гордо пройшлася по залі.

– А що, хіба не маю права кудкудакати? – відрубала Біліна. – Адже я щойно знесла яйце!

– Що? Знесла яйце? У моїй тронній залі! Як ти посміла таке зробити? – розлючено спитав Король.

– А я несу яйця там, де опинилась, – відказала Курка, нашорошивши пір'я і стріпнувшись.

– Грім тебе побий! Ти хіба не знаєш, що яйця – отрута? – репетував Король, а його сіро-бурі очі аж на лоба лізли з жаху.

– Отрута? Ви що! – обурилась Біліна. – Щоб ви знали, всі мої яйця свіжі, найвищої якості, з гарантією! Отрута! Таке скажете!

– Ти не розумієш, – роздратовано відказав маленький Владар. – Яйця належать до зовнішнього світу – до земної поверхні, звідки ти прийшла.

А тут, у моєму Підземному Королівстві, вони – страшна отрута, як я вже сказав, і ми, Номи, не можемо терпіти їх тут!

– Ну, оце одне вам доведеться стерпіти, – сказала Біліна. – Бо я вже знесла його.

– Де? – спитав Король.

– Під вашим троном, – відповіла Курка.

Король підскочив на три стопи вгору – так квапився втекти з трону.

– Забери його! Забери негайно! – закричав він.

– Не можу, – відказала Біліна. – Я не маю рук.

– Я візьму яйце, – сказав Страхопуд. – Я збираю колекцію Білініних яєць. Ось одне вже лежить у кишені, те, що вона знесла вчора.

Почувши це, Владар квапливо відбіг далі від Страхопуда, а той уже сягнув рукою під трон по яйце, але Курка раптом гукнула:

– Стій!

– Що таке? – спитав Страхопуд.

– Не бери яйця, поки Король не дозволить мені ввійти до палацу й угадувати зачарованих, як робили інші, – сказала Біліна.

– Пхе! – пхекнув Король. – Ти ж тільки Курка.

Як ти можеш розгадати мої чари?

– Спробувати можна, – сказала Біліна. – А коли схиблю, ви матимете ще одну оздобу.

– Гарна оздоба з тебе вийде, нема що казати, – пробурчав Король. – Та хай буде по-твоєму. Це буде тобі добра кара за те, що посміла знести яйце при мені. Після того, як Страхопуд буде зачарований, можеш увійти до палацу. Але як ти показуватимеш на предмети?

– Лазурями, – відповіла Курка. – А слово "Ев" я можу вимовити не гірше за будь-кого. Отже, я маю право вгадувати моїх зачарованих друзів і визволяти їх, коли вгадаю.

– Гаразд, – погодився Король. – Обіцяю тобі.

– Тепер можеш забрати яйце, – сказала Біліна Страхопудові.

Той нахилився, заліз рукою під трон, знайшов там яйце й поклав його в другу кишеню на куртці, боячись, що Б одній кишені яйця можуть розтовктись одне об одне.

І саме в ту мить над троном задзеленчав дзвоник.

Король знову злякано підскочив.

– Ну що ж, – із жалем мовив він. – Дівчинка таки зуміла.

– Що зуміла? – спитав Страхопуд.

– Зуміла вгадати одного зачарованого й розбити одне з моїх найхитріших заклять. Кепські справи, бодай йому! Ніколи не сподівався такого.

– Це означає, що вона повернеться до нас жива й ціла? – спитав Страхопуд, зморщивши своє намальоване обличчя в широку радісну усмішку.

– Звичайно, – відказав Король, сердито ходячи по залі сюди й туди. – Я завжди дотримую своїх обіцянок, хоч би які нерозумні вони були. Зате я зроблю прикрасу з Рудої Курки, навзамін тієї, що втратив.

– Може, зробите, а може, й ні, – спокійно просокотіла Біліна. – Ось візьму та й вгадаю когось.

– Угадаєш? – кинув Король. – Як ти можеш угадати там, де не вгадали розумніші за тебе, дурна птахо?

Біліна не стала й відповідати на це запитання, а за мить двері розчинились і ввійшла Дороті, ведучи за руку юного принца.

Страхопуд зустрів дівчинку міцними обіймами.

В захваті він радий був обняти й Еврінга. Та юний принц був сором'язливий і відсахнувся від розмальованого Страхопуда, бо не знав його чудової натури.

Але друзям лишилось небагато часу на розмову, бо вже Страхопудові треба було входити до палацу.

Успіх Дороті дуже підбадьорив його, і обоє сподівалися, що він спроможеться вгадати хоч раз.

Проте він виявився так само нещасливим, як і всі, опріч Дороті, і хоча подовгу вибирав кожен предмет, ні разу бідолашному Страхопудові не пощастило вибрати правильно.

Таким чином він став портфелем із суцільного золота, і прекрасний, але жахливий палац наготувався прийняти нового гостя.

– Все, кінець, – сказав Король, задоволено зітхнувши, – і вистава була дуже цікава, як не рахувати того, що дівчинка з Канзасу один раз угадала. Я став багатший на чимало гарних оздоб.

– А тепер моя черга! – рішуче нагадала Курка.

– О, я й забув про тебе, – сказав Король. – Та можеш не йти, коли не хочеш. Я буду великодушний і відпущу тебе.

– Е, ні, – відказала Курка. – Я наполягаю, щоб ви мене впустили, як обіцяли.

– Ну то йди, дурна птахо! – пробурчав Король і ще раз відкрив отвір, що вів до палацу.

– Не йди, Біліно, – поважно сказала Дороті. – Вгадувати ті прикраси нелегко, і тільки щастя допомогло мені, що я сама не стала однією з них.

Лишайся зі мною, ми разом вернемось до країни Ев. Я певна, що цей юний принц дасть нам притулок.

– Авжеж дам, – з великою гідністю запевнив Еврінг.

– Не турбуйся, люба, – відказала Біліна, чи то заквоктавши, чи то засміявшись. – Нехай я не людина, але й не дурепа ж. Ну, я пішла. Не прощаюсь, бо я вернусь. Не журися, скоро побачимось.

Потім Біліна кілька разів голосно квокнула, від чого маленький товстун Король знервувавсь, здавалося, ще дужче, і пройшла отвором у стіні до зачарованого палацу.

– Сподіваюся, що більш я цієї Курки не побачу, – оголосив Владар, знову сівши на трон і втираючи піт на лобі сіро-бурою хусточкою. – Кури взагалі досить надокучливі, та коли вміють говорити, тоді вони – просто страхіття.

– Біліна моя подруга, – спокійно відказала Дороті. – Може, вона не завжди така вже чемна, але я певна, що на думці в неї тільки добре.

ПУРПУРОВЕ, ЗЕЛЕНЕ Й ЗОЛОТЕ

Руда Курка, високо піднімаючи лапки, з безмежно поважним виглядом неквапно йшла по розкішних оксамитових килимах пишного палацу, гострими очицями пильно придивляючись до всього, що траплялось дорогою.

Біліна мала право на таку поважність: вона єдина знала таємницю Короля Номів, як розрізняти предмети, обернені з людей, і ті, котрі ніколи не були живими. Вона була цілком певна, що все вгадає правильно, та перш ніж почати вгадувати, їй цікаво було побачити всю пишноту підземного палацу – можливо, одного з найбагатших і найпрекрасніших у всіх чарівних краях.

Ідучи покоями, вона рахувала пурпурові оздоби, і хоч декотрі були маленькі й заховані в несподіваних місцях, Біліна вишукала їх усі, всі десять, розкиданих по різних покоях. Зелених предметів вона не рахувала, бо думала, що розшукає їх усі, коли настане час.

Урешті, оглянувши весь палац і натішившись його розкішшю, Руда Курка вернулась до одного покою, де завважила великий пурпуровий стільчик під ноги.

Вона поставила на нього лапку й вимовила: "Ев", – і зразу стільчик зник, а перед Куркою з'явилася вродлива дама, висока, струнка, прегарно вбрана.

На мить дамині очі зробились аж круглі з подиву, бо вона не пам'ятала про своє перетворення на стільчик і не могла уявити, хто вернув її до життя.

– Доброго ранку, пані, – своїм різким голосом сказала Біліна. – У вас чудовий вигляд, як на ваші літа.

– Хто це говорить? – спитала Королева Країни Ев, гордо випроставшись.

– Та це я. Мене звуть Біл, як по-справжньому, – відповіла Курка, злетівши на спинку стільця, – хоча Дороті приточила мені "іну" й називає мене Біліною. Але не в імені річ. Я врятувала вас від Короля Номів, і більш ви не рабиня.

– Тоді я щиро дякую вам за таку ласку, – сказала Королева з грацiйним реверансом. – Але де ж мої діти? Скажіть мені, прошу вас, де мої діти? – і сплеснула руками благально, в тривозі.

– Не турбуйтесь, – відказала Біліна, склюнувши кузочку, що повзла по спинці стільця. – Саме в цю мить вони не пустують і ніщо їм не загрожує, бо вони не можуть навіть ворухнутись.

– Що ви хочете сказати, добра незнайомко? – спитала Королева, намагаючись погамувати тривогу.

– Вони зачаровані, – відповіла Біліна, – так само, як були ви, – всі, тобто крім того хлопця, що його вихопила Дороті. Тому можна гадати, що вони якийсь час були чемними хлопчиками й дівчатками, бо просто не могли інакше.

– Ой, бідні мої серденяточка! – вигукнула Королева, скрушно застогнавши.

– Та чого там бідні, – заперечила Курка. – Ви не журіться за них, пані, бо я скоро зроблю так, що вони повернуться до вас і знов почнуть робити вам клопіт, як то буває. Ходімо, будьте ласкаві, і я покажу вам, які вони тепер гарненькі.

Вона злетіла зі свого сідала й пройшла до дальшого покою, а Королева за нею. Коли вона минала низенький столик, їй упав у око маленький зелений польовий коник, і Біліна зразу вхопила його своїм гострим дзьобом. Адже коники – улюблена страва курей, а ловити їх треба швидко, бо вони можуть стрибнути й утекти. Це б легко могло бути кінцем для Озми з Озу, якби вона була справжнім коником, а не смарагдовим. Та Біліна відчула, що коник твердий і неживий, і, здогадавшися, що він не годиться для їжі, не ковтнула його, а пустила з дзьоба.

– Як це я не зміркувала, – просокотіла вона сама до себе, – що де немає трави, там не може бути трав'яних коників. Це, можливо, щось обернене Королем на коника.

А за хвильку вона підійшла до однієї з пурпурових прикрас і під цікавим поглядом Королеви розбила чари Короля Номів. Перед ними постала гарненька дівчинка, чиї золоті кучері хмаркою падали їй на плечі.

– Еванка! – вигукнула Королева. – Рідненька моя Еванка! – і, вхопивши дівчинку в обійми, обцілувала їй усе личко.

– От і гаразд, – задоволено мовила Біліна. – Ну, пане Королю Номів, мастачка я вгадувати? Чи, може, ні?

Потім вона відчарувала ще одну дівчину, яку Королева назвала Еврозою, а потім хлопця на ім'я Евардо, старшого за свого брата Еврінга. Одне слово, Руда Курка довгенько змушувала добру Королеву скрикувати та обнімати дітей, аж поки п'ять принцес і четверо принців, усі дуже схожі одне на одного, тільки зростом різні, рядочком стали біля своєї щасливої матусі.

Принцес звали Еванна, Евроза, Евелла, Евірена й Еведна, а Принців – Евроб, Евінгтон, Евардо й Евроланд. Із них Евардо був найстарший і, коли вернеться додому, мав успадкувати батьків трон і стати Королем Країни Ев. Він був поважний і спокійний юнак, що напевне правитиме своїм народом мудро й справедливо.

А Біліна, вернувши всю королівську родину Країни Ев до їхньої справжньої подоби, почала вишукувати зелені прикраси, в які було обернено людей із Країни Оз. Познаходити їх було неважко, і невдовзі всі двадцять шість офіцерів, та й рядовий, зібрались довкола Рудої Курки, радісно дякуючи її за порятунок.

Тридцять семеро живих людей у покоях палацу дуже добре знали, що своєю волею вони завдячують кмітливості Рудої Курки, і щиро-щирісінько вихваляли її за те, що вона визволила їх від чарів Короля Номів.

– А тепер, – сказала Біліна, – я повинна знайти Озму. Вона, безперечно, десь тут і, звичайно, вона зелена, як усе, що з Озу. Отож дивіться всюди, дурні вояки, й допомагайте мені шукати.

Та вони довго не могли знайти нічого зеленого.

Проте Королева, ще раз перецілувавши своїх дев'ятьох дітей, знайшла тепер час зацікавитися тим, що робиться навколо, і сказала курці:

– А може, дорогенька моя, те, що ви шукаєте, – коник?

– Та звичайно ж коник! – вигукнула Біліна. – Ні, далебі, я така дурепа, як і оці браві вояки.

Зачекайте, я вернусь і знайду його.

Вона побігла до кімнати, де бачила трав'яного коника, і за хвильку Озма з Озу, така ж гарна й тендітна, як і була, ввійшла й підступила до Евської Королеви.

Вони привіталися так, як вітаються царствені особи.

– Але де ж мої друзі – Страхопуд і Залізний Дроворуб? – спитала Озма.

– Зараз я їх розшукаю, – відказала Біліна. – Страхопуд – із суцільного золота, Тік-Так – теж.

Я тільки не знаю точно, що стало із Залізного Дроворуба, бо Король Номів сказав просто, що його обернено в щось дуже кумедне.

Озма завзято допомагала Курці в її розшуках, і скоро Страхопуд та Механічний Чоловік, які були оздобами з блискучого золота, знайшлись і вернулись у свою звичайну подобу. Та хоч скільки вони шукали, а ніде не знайшли кумедної оздоби, яка б могла бути оберненим Залізним Дроворубом.

– Тут можна зробити тільки одне, – сказала нарешті Озма. – Вернутись до Короля Номів і примусити його сказати, в що обернено нашого друга.

– А як не скаже? – засумнівалась Біліна.

– Повинен сказати, – твердо мовила Озма. – Король не повівся з нами чесно, бо під личиною справедливості й добродушності він заманив нас усіх у пастку, і ми були б зачаровані навіки, якби наша мудра й кмітлива приятелька, Руда Курка, не знайшла способу врятувати нас.

– Король – негідник, – сказав Страхопуд.

– Його сміх гірший, ніж у іншої людини лайка, – озвався, здригнувшися, рядовий.

– Я га-дав, що він чес-ний, але я по-ми-лився, – зауважив Тік-Так. – Мої дум-ки зви-чайно пра-виль-ні, але з вини "Ко-валя, Бля-ха-ря й Ком-панії" вони ча-сом зби-ва-ють-ся на хиб-ні стеж-ки або не діють як тре-ба.

– Та ні, "Коваль, Бляхар і Компанія" зробили тебе добряче, – сказала Озма. – Гадаю, їх не слід ганити за те, що ти вийшов не зовсім досконалий.

– Дякую, – мовив Тік-Так.

– Ну, то ходімо назад до Короля Номів, – сказала Біліна своїм різким голоском. – Послухаємо, що він скаже.

І вони рушили до входу: Озма попереду, а за нею Королева зі своїм почтом із юних Принців та Принцес. Далі йшов Тік-Так, за ним – Страхопуд із Біліною, що сиділа на його напханому соломою плечі.

Двадцять шість Офіцерів і Рядовий замикали шеренгу.

Коли вони дійшли до передпокою, двері перед ними розчинились, але всі вони зупинились і втупили очі в склеписту печеру з виразом подиву й досади на обличчях. Бо в залі було повно закутих у панцери воїнів Короля Номів, що стояли вишикувані лавами. Електричні світильники над їхніми лобами яскраво світили, бойові сокири були підняті, наче для удару по ворогові, та воїни лишались нерухомі, наче статуї, чекаючи наказу.

А посеред того грізного війська сидів на своєму кам'яному троні маленький Король. Але він не усміхався й не сміявся. Ні, його обличчя було перекривлене від люті, аж страх дивитись.

СТРАХОПУД ВИГРАЄ БІЙ

Коли Біліна ввійшла до палацу, Дороті й Еврінг сіли дожидати її успіху чи невдачі, а Король Номів усівся на троні й якусь часину курив свою люльку в веселому, вдоволеному настрої.

І враз задзленечав дзвінок над троном, який озивався щоразу, коли бували розвіяні чари. Король сердито тіпнувся й вигукнув:

– Трам-тарарам.

Коли дзвінок задзеленчав удруге, Король злісно вигукнув: "Анциболото!" – а за третім дзвінком заверещав розлючено: "Рондодендрондо!" – це, очевидно, якесь страхітливе слово, бо ми навіть не знаємо, що воно означає.

Відтоді дзвінок дзеленчав раз за разом, але король уже так запінився з люті, що не міг вимовити й слова, а сплигнув із трону й почав гасати по залі, наче шалений, нагадуючи Дороті іграшку-фуркалку.

Дівчинку, навпаки, кожен дзвінок спочатку сповнював радістю, бо ж він повідомляв, що Біліні вдалось обернути якусь оздобу на живу людину. Крім того, Дороті була зчудована Білініним успіхом, бо вона й уявити не могла, як це Руда Курка спромоглась так точно вибирати потрібні предмети з усієї неоглядної безлічі речей, якими були захаращені всі покої палацу. Та коли вона нарахувала десять сигналів, а дзвінок іще не вмовк, вона зрозуміла, що до своєї природної подоби вертається не тільки королівська родина країни Ев, а й Озма та її супутники, і охопила така радість її, що вона тільки весело сміялась, дивлячись на злісні вибрики Короля.

Можливо, маленький Владар і не міг би розлютитися ще дужче, проте сміх дівчинки довів його майже до нестями, і він заревів на неї, мов дикий звір.

А потім, збагнувши, що зараз будуть розвіяні всі його чари, а жертви всі до одної дістануть волю, він раптом підбіг до маленьких дверей, що вели на балкон, і пронизливо свиснув, викликаючи своє військо.

І зразу те незліченне військо вилилося із золотих та срібних дверей і помарширувало вгору крученими сходами, до тронної зали, під проводом суворого Нома, що був його командувачем. Майже заповнивши залу, вони вишикувалися в тій великій печері, а потім застигли, чекаючи наказів.

Дороті притислась до стіни, коли ввійшли воїни, й стояла там, тримаючи за руку малого принца Еврінга, а величезний Лев припав до підлоги біля неї з одного боку й страхітний Тигр – із другого.

– Хапайте дівчисько! – загорлав Король на Командувача війська, і гурт вояків слухняно кинувся вперед. Та й Лев, і Тигр загарчали так люто й вискалили міцні гострі зуби так грізно, що вояки злякано сахнулись назад.

– Не зважайте на них! – крикнув Король Номів. – Вони не можуть вистрибнути з того місця, де стоять!

– Але ж вони можуть укусити того, хто спробує торкнутись до дівчини, – відказав Командир.

– Я їм не дозволю! – запевнив Король. – Я ще раз зачарую їх, і вони не зможуть розціпити щелепи.

Він зійшов із трону, щоб накласти на звірів свої чари, але саме в ту мить Кобилиця підбігла до нього ззаду й щосили хвицнула гладкого владаря обома дерев'яними задніми ногами.

– Ой! Вбивають! Зрада! – зарепетував Король, якого жбурнуло на гурт вояків і добряче потовкло. – Хто це зробив?

– Я, – злісно проіржала Кобилиця. – Ви краще не чіпайте Дороті, а то ще раз хвицну!

– Це ми ще побачимо, – відказав Король, помахав рукою на Кобилицю й вимовив чарівне слово. – Ага! Зараз побачимо, як ти рухатимешся, дерев'яна розкаряко!

Та, незважаючи на всі чари, Кобилиця рухалась; і рухалась вона до Короля так швидко, що він не встиг відскочити. Гуп! – гупнули об його круглий тулуб дерев'яні копита, Король злетів у повітря й упав на голову своєму Воєначальникові, а звідти плазом хряпнувся додолу.

– Овва! – сказав Король сторопіло, сидячи на підлозі. – Цікаво, чого це мій чарівний пояс не подіяв?

– Бо ця почвара дерев'яна, – нагадав Воєначальник. – А ваші чари на дерево не діють, ви ж самі знаєте.

– А, я про це й забув, – сказав Король, підвівся й пошкутильгав до трону. – Ну дарма, не чіпайте дівчиська. Воно від нас не втече.

Воїни, досить-таки збиті з плигу цією пригодою, знов вишикувались, а Кобилиця прогарцювала через залу до Дороті й зайняла позицію біля Голодного Тигра.

В ту мить двері, що вели до палацу, відчинились, і перед очима всіх з'явились люди з Еву й люди з Озу. Вони сторопіло зупинилися, побачивши воїнів та розгніваного Короля Номів, що сидів посеред них.

– Здавайтеся! – гучним голосом закричав Король. – Ви мої бранці.

– Оввa! – відрубала Курка зі Страхопудового плеча. – Ви ж обіцяли мені, що випустите мене й моїх друзів без перешкод, коли я вгадаю їх. А ви завжди дотримуєте обіцянок.

– Я сказав, що випущу вас без перешкод із палацу, – відказав Король. – І таки випустив, але не зі своїх володінь. Ви мої бранці, і я вкину вас усіх у свою підземну в'язницю, де горять вулканічні вогні й повсюди тече розтоплена лава, а повітря гарячіше за синій вогонь.

– Ну, коли так, то мені кінець, – скрушно мовив Страхопуд. – Один малесенький вогник – байдуже, синій чи зелений, – і з мене лишиться жменька попелу.

– То ви здаєтеся? – спитав Король.

Біліна шепнула щось на вухо Страхопудові, і той усміхнувся й засунув руки в кишені на курточці.

– Ні! – хоробро відповіла Озма Королю. А потім звернулась до свого війська: – Вперед, мої браві вояки, і бийтесь за свою Правительку й за себе до смерті!

– Пробачте мені, ясновельможна Озмо, – відказав один з Генералів, – але я відчув, що й сам, і всі мої брати-офіцери хворі на серце, і найменше хвилювання може вбити нас. А в бою ми легко можемо схвилюватись. Чи не краще для нас уникнути цієї грізної небезпеки?

– Вояки не повинні хворіти на серце, – сказала Озма.

– Гадаю, що рядові вояки й не хворіють, – пояснив інший Генерал, глибокодумно підкручуючи вуса. – Коли Ваша ясновельможність бажає, ми накажемо нашому рядовому атакувати отих вояків.

– Накажіть, – погодилась Озма.

– Вперед! – в один голос закричали всі Генерали.

– Вперед! – заволали Полковники.

– Вперед! – загорлали Майори.

– Вперед! – скомандували Капітани.

Тоді Рядовий нахилив списа й кинувсь, як шалений, на ворога.

Командир Номів був такий ошелешений цією несподіваною атакою, що забув скомандувати своїм воїнам відбити її, і десятеро Номів у першій шерезі, які стояли навпроти списа Рядового, попадали додолу, наче іграшкові солдатики. Спис не міг пробити сталевих панцерів, тому вояки поспиналися знов на ноги, але Рядовий тим часом повалив другу шерегу.

Тоді Командир Номів рубонув по спису Рядового бойовою сокирою, перебив ратище й вибив його з рук, і Рядовий не міг більше битися.

А Король Номів устав з трону й протиснувся крізь своїх воїнів наперед, аби бачити, що там діється. Та коли він з'явився перед Озмою і її друзями, Страхопуд, ніби розбуджений до дії відвагою Рядового, вихопив з правої кишені одне з Білініних яєць і пожбурив ним прямо в голову маленького Владаря.

Яйце влучило тому в ліве око, розбилось і залило обличчя, чуприну та бороду своїм липким вмістом.

– Рятуйте! Рятуйте! – верещав Король, згрібаючи пальцями з обличчя білок і жовток.

– Яйце! Яйце! Тікай, хто хоче жити! – заволав Командир Номів сповненим жаху голосом.

Ох і тікали ж вони! Намагаючись уникнути смертельної отрути з жахливого яйця, Воїни-Номи збивали один одного з ніг, перечіпались, падали, і ті, котрим не щастило пропхатись на кручені сходи, падали з балкона у велику печеру внизу, валячи додолу тих, котрі стояли вишикувані там.

Король іще стояв і кричав "рятуйте", а в його тронній залі вже не лишилося жодного Воїна, і перше ніж Владар спромігся протерти від жовтка ліве око, Страхопуд уліпив друге яйце йому в праве, зовсім засліпивши його. Король не міг тікати, бо не бачив, куди бігти, а тому стояв на місці й кричав, і репетував, і верещав у ганебному переляку.

Поки все це діялося, Біліна перелетіла до Дороті, сіла Левові на спину й квапливо зашепотіла дівчинці на вухо.

– Зніми з нього пояс! Зніми з Короля Номів пояс із самоцвітами! Він розщібається ззаду. Швидше, Дороті, швидше!

ДОЛЯ ЗАЛІЗНОГО ДРОВОРУБА

Дороті послухалась. Вона зразу підбігла ззаду до Короля Номів, що все намагався стерти яйце з очей, умить розщібнула на ньому розкішний пояс, усипаний самоцвітами, й вернулася з поясом у руці на своє місце між Тигром і Левом, а там, не знаючи, де подіти той пояс, защібнула його на своєму тонкому стані.

І тут якраз Головний Лакей вбіг із мискою води та губкою й заходився змивати яйце з обличчя свого пана. Врятовані стояли й дивились; і коли за кілька хвилин до Короля вернувся зір, він насамперед втупив злісний погляд у Страхопуда й вигукнув:

– Ну, ти мені за це заплатиш, напханий сіном бовдуре! Ти хіба не знаєш, що яйця – отрута для номів?

– Та я вже бачу, – відказав Страхопуд, – що вони вам не корисні, хоча й не розумію, чому.

– Яйця були свіжісінькі, з гарантією, – докинула Курка. – Ви б мали радіти, що дістали їх.

– Я оберну вас усіх на скорпіонів! – гнівно закричав Король і почав махати руками та муркотіти чарівні слова.

Але ніхто в скорпіона не обернувся, і Король зупинився й здивовано втупився в них.

– У чому річ? – спитав він.

– Та на вас же нема вашого чародійного пояса, – підказав Головний Лакей, уважно оглянувши короля. – Де він? Що ви з ним зробили?

Король Номів лапнув себе за стан, і його сіро-буре обличчя побіліло, як крейда.

– Нема! – розгублено вигукнув він. – Нема, і я пропав!

Тоді Дороті виступила наперед і сказала:

– Правителько Озмо і ви, Королево країни Ев, запрошую вас до країни живих. Біліна врятувала вас від вашої біди, а тепер ми покинемо це жахливе місце й вернемось до Еву якомога скоріше.

Поки дівчинка говорила, всі роздивилися, що чарівний пояс на ній, і її друзі радісно загукали, а поперед усіх – Страхопуд та Рядовий. Але Король Номів не приєднався до того хору. Він доплентав до свого трону, як побитий пес, і сів там, гірко оплакуючи свою поразку.

– Але ми ще не знайшли мого відданого помічника, Залізного Дроворуба, – сказала Озма Дороті, – а без нього я не хочу йти звідси.

– Я теж, – зразу відказала Дороті. – Хіба його не було в палаці?

– Він має бути десь тут, – озвалась Біліна, – але я не знала, як його розшукати, а тому й не змогла відчарувати.

– Ходімо назад до покоїв, – сказала Дороті. – Цей чародійний пояс напевне допоможе нам знайти нашого любого друга.

Вона вернулася до палацу, двері до якого ще стояли навстіж, і за нею пішли всі, крім Короля Номів, Королеви країни Ев та принца Еврінга. Матуся взяла малого принца на коліна й пестила та цілувала його з палкою любов'ю – адже то був її меншенький.

Але всі інші пішли з Дороті, і коли дівчинка вийшла на середину першої кімнати, вона помахала рукою, як те робив Король, і наказала Залізному Дроворубові, хоч би в якій подобі він був, вернутись у свій давній образ. Та ця спроба не мала успіху, і Дороті перейшла до другої кімнати й зробила там те саме. І так вони обійшли всі покої палацу. Але

Залізний Дроворуб не з'явився перед ними, а вони не могли розгадати, на котру саме з тисяч оздоб обернено їхнього друга.

Невеселі вернулись вони до тронної зали, де Король, побачивши, що їх спіткала невдача, глузливо сказав Дороті:

– Ти не вмієш користуватися моїм поясом, тому він тобі ні до чого. Верни його мені, і я випущу тебе на волю – тебе й усіх тих, хто прийшов із тобою.

Але королівська родина Еву – мої раби, і вони лишаться тут.

– Не віддам я пояса, – відказала Дороті.

– А як же ти вийдеш звідси без моєї згоди? – спитав Король.

– Дуже просто, – відповіла дівчинка. – Тим самим шляхом, яким увійшли сюди, і вийдемо звідси.

– Ах, так? – глузливо мовив Король. – Ану, де ті двері, що ними ви ввійшли?

Усі оглянулись кругом, але не могли знайти того місця, бо двері давно зачинились. Але Дороті не дала збити себе з пантелику. Вона помахала рукою на стіну печери, начебто суцільну, і промовила:

– Наказую дверям: відчиніться!

Наказ був негайно виконаний – з'явився отвір, і прохід уже був перед ними.

Король здивувався, всі інші страшенно зраділи.

– Коли пояс кориться тобі, чому ми не змогли розшукати Залізного Дроворуба? – спитала Озма.

– Уявити не можу, – сказала Дороті.

– Слухай-но, дівчинко, – раптом із запалом запропонував Король, – віддай мені пояс, і я скажу тобі, в яку подобу обернено Залізного Дроворуба.

Тоді ти легко знайдеш його.

Дороті завагалась, та Біліна гукнула:

– І не подумай! Якщо Король Номів знов заволодіє поясом, він візьме всіх нас у полон, бо ми будемо в його владі. Тільки маючи пояс, ти, Дороті, зможеш безпечно вибратися з цього місця.

– Гадаю, що це правда, – озвався Страхопуд. – Але я маю іншу думку, завдяки моєму чудовому мозкові. Нехай Дороті оберне Короля на гусяче яйце, якщо він не погодиться піти до палацу й винести нам ту оздобу, в яку заклято нашого друга Ніка Рубача, Залізного Дроворуба.

– Гусяче яйце! – жахнувся Король. – Яке страхіття!

– Ну, так ви будете гусячим яйцем, якщо тільки не підете й не принесете ту прикрасу, що потрібна нам! – радісно квокнувши, сказала Біліна.

– Ви самі бачили, що Дороті таки вміє користуватися чародійним поясом, – додав Страхопуд.

Король Номів обміркував усе і врешті погодився, бо не хотів бути гусячим яйцем. Він зайшов до налацу по прикрасу, на яку був обернений

Залізний Дроворуб, а вони всі з нетерпінням чекали його повернення, бо їм дуже хотілося швидше покинути цю підземну печеру й знову побачити сонячне світло.

Та коли Король Номів вернувся, він не виніс нічого й мав на обличчі спантеличений і наляканий вираз.

– Пропав! – сказав він. – Залізного Дроворуба в палаці немає.

– Ви певні? – суворо спитала Озма.

– Цілком певен, – відповів Король тремтячи, – бо я пам'ятаю, на шо обернув його і де він стояв.

Але там його нема. Тільки, будь ласка, не обертайте мене на гусяче яйце, бо я зробив, що лишень міг.

Усі якусь хвильку мовчали, а потім Дороті сказала:

– Не варто іще раз карати Короля Номів. Боюся, що нам доведеться піти звідси без нашого друга.

– Коли його тут нема, ми не можемо його визволити, – сумно погодився Страхопуд. – Бідолаха Нік!

– А мені він винен платню за шість тижнів! – сказав один з Генералів, утираючи сльози рукавом гаптованого золотом мундира.

Сумні-сумні, вирішили вони вернутись у горішній світ без свого колишнього товариша, і Озма наказала йти.

Військо перше вийшло в коридор, потім – королівська родина Озу, а позаду – Дороті, Озма, Страхопуд, Біліна й Тік-Так.

Короля Номів вони покинули на троні, сердито насупленого, і навіть не подумали про небезпеку, та раптом Озма чогось оглянулась назад і побачила, що за ними біжить великий гурт воїнів із мечами, списами й сокирами напоготові, щоб повбивати втікачів, як тільки наздоженуть їх.

Очевидно, Король Номів зробив останню спробу затримати їх, але марно, бо Дороті, побачивши небезпеку, зупинилась, помахала рукою й прошепотіла наказ чародійному поясові.

І вмить передні воїни обернулись на яйця, які розкотилися по підлозі печери в такій кількості, що задні не могли йти далі, не наступаючи на них. Та коли воїни тільки побачили яйця, в них пропала будь-яка охота рухатись далі, вони повернулись й кинулися, мов шалені, тікати в печеру, а здоганяти втікачів відмовились.

Наші друзі вже без ніяких перешкод дійшли до кінця коридору й опинились надворі, на похмурій стежці між двома високими горами. Але шлях до Еву лежав перед ними вільний, і вони щиро надіялися, що більше не побачать Короля Номів та його жахливого палацу.

Загін вели Озма верхи на Леві-Боягузі й Королева країни Ев – на Тигрі. Королевині діти йшли поруч неї, рука в руці. Дороті їхала на Кобилиці, а Страхопуд ішов і командував військом замість відсутнього Залізного Дроворуба.

Помалу дорога почала світлішати: між гори пробивалося більше сонця. І невдовзі вони почули гупання велетневого молота по землі.

– Як же ми оминемо цього страхітного залізного чоловіка? – спитала Королева, що боялась за своїх дітей. Але Дороті владнала все з допомогою чародійного пояса.

Велетень застиг нерухомо з піднятим угору молотом, і весь загін безпечно пройшов поміж його чавунними ногами.

КОРОЛЬ КРАЇНИ ЕВ

Коли на узбіччі й траплялися тепер метушливі сіро-бурі Номи, вони шанобливо мовчали, і нашим мандрівникам не докучав, як перше, їхній нахабний сміх. Номам таки не було з чого сміятись, адже їхній Король зазнав поразки.

За велетнем вони знайшли золоту Озмину колісницю, що стояла так, як вони її покинули. Лева й Тигра запрягли в ту розкішну колісницю, і в ній вистачило місця і для Озми, і для Королеви та шістьох дітей.

Малий Еврінг захотів їхати з Дороті верхи на Кобилиці, що мала довгу спину. Принц уже оговтався від своєї сором'язливості й щиро прихилився до дівчинки, що врятувала його, тому вони стали щирими друзями і, їдучи, весело розмовляли. Біліна теж сиділа на дерев'яній голові, яка, здавалось, і не помічала курчиної ваги, а хлопчик не міг надивуватися, що Курка вміє говорити, та ще й так доладно.

Коли під'їхали до провалля, Озмин Чарівний Килим безпечно переніс їх усіх через нього, і ось уже над дорогою почали траплятись дерева, на яких співали пташки, і вітрець доносив з евських ланів та луків пахощі квітів та свіжоскошеної трави, а сонце світило, зігріваючи їх і виганяючи з них холод та вогкість підземного королівства Номів.

– Я був би цілком задоволений, – мовив Страхопуд до Тік-Така, – якби тільки Залізний Дроворуб був із нами. А так у мене серце крається, що ми покинули його там.

– Еге, він був слав-ний хлоп-чина, – погодився Тік-Так, – хоча й не з дуже трив-кого ма-те-ріалу.

– Та ні, бляха – чудовий матеріал, – поквапився сказати Страхопуд, – а коли з сердешним Ніком Рубачем що й траплялося, то його легко було

запаяти. Крім того, його не треба було накручувати, і він не виходив з ладу.

– Мені ін-коли хо-четь-ся, – сказав Тік-так, – щоб я був на-пха-ний со-ло-мою, як ти. Мід-ним бути важ-ко.

– Я не маю причин нарікати на свою долю, – відказав Страхопуд. – Час від часу трохи свіжої соломи – і я знов наче новенький. Але я ніколи не буду таким блискучим джентльменом, як мій бідолашний покійний друг – Залізний Дроворуб.

Можете бути певні, що Королева країни Ев і її діти були в захваті від того, що знову бачать свій рідний край, а коли на обрії з'явилися вежі Евського палацу, вони мимохіть радісно закричали. Малий Еврінг, що їхав на спині в Кобилиці поперед Дороті, так зрадів, що дістав з кишеньки кумедного бляшаного свистка й пронизливо засюрчав у нього, так що Кобилиця злякалася, стрибнула й зіп'ялася дибки.

– Що це? – спитала Біліна, змушена залопотіти крильми, аби втриматись на голові в схарапудженої Кобилиці.

– Це мій свисток, – відказав Принц Еврінг, простягти Курці долоню, на якій лежав свисток.

Свисток був зроблений із бляхи у вигляді маленької свинки й помальований зеленим. Свистіти треба було у свинчин хвостик.

– Де ти взяв його? – спитала Руда Курка, уважно розглядаючи іграшку блискучими очицями.

– В палаці Короля Номів, поки Дороті вгадувала – взяв і поклав у кишеньку, – відповів маленький Принц.

Біліна засміялась, чи то химерно засокотіла – це їй правило замість сміху.

– Нічого дивного, що я не могла знайти Залізного Дроворуба, – сказала вона. – І що чародійний пояс не зміг його відчарувати, і що Король його не знайшов!

– Що ти хочеш сказати? – спитала Дороті.

– Таж він весь час був у Принца в кишені! – вигукнула Біліна, знов засокотівши.

– Я тільки свисток узяв! – образився малий Еврінг.

– Ну, то дивись на мене! – відказала Курка, простягла лапку, торкнула нею свисток і вимовила: "Ев".

Свись!

– Доброго ранку, – привітався Залізний Дроворуб, скинувши свій схожий на димар ковпак і вклоняючись Дороті й Принцові. – Я, напевне, заснув уперше відтоді, як став залізним, бо не пам'ятаю, як ми покинули Підземне Королівство.

– Ти був зачарований, – пояснила дівчинка, з радощів обнявши свого давнього друга й міцно пригортаючи його. – Та все вже гаразд.

– Де мій свисток?! – запхинькав малий Принц.

– Тихо! – вгамувала його Біліна. – Свистка вже нема, приїдемо додому – там буде тобі новий свисток.

Страхопуд просто кинувся на груди давньому товаришеві, так зрадів і здивувався, що побачив його знову, а Тік-Так потиснув руку Залізному Дроворубові так щиро, що пом'яв кілька пальців. Потім вони підійшли до Озми, яка теж привітала залізного чоловіка, а військо, загледівши його, почало кричати: "Слава!" – і всі були раді й щасливі.

Бо Залізного Дроворуба дуже любили всі, хто знав його, і раптове повернення після того, як вони гадали, що розлучилися з ним навіки, справді було приємною несподіванкою.

Невдовзі весь загін під'їхав до королівського палацу, де вже зібралась велика юрба вітати свою Королеву та її десятьох дітей. Багато було крику, вигуків "слава!", люди кидали квіти їм під ноги і на кожному обличчі була щаслива усмішка.

Принцесу Нуднуватту вони знайшли в її дзеркальній залі, де вона милувалась однією з найвродливіших своїх голів – тією, що мала пишне каштанове волосся, мрійні світло-карі очі та гарний, наче вирізьблений з горіхового дерева, ніс.

Вона була дуже рада, що її звільнять від обов'язків перед народом Еву, і Королева лишила за нею всі її покої та гардеробну з головами навічно.

Потім Королева вивела найстаршого сина на балкон, під яким зібрався натовп підданців, і сказала їм:

– Ось ваш майбутній Правитель, Король Евардо П'ятнадцятий. Йому п'ятнадцять років, він має п'ятнадцять срібних пряжок на камзолі й буде п'ятнадцятим Евардо на троні країни Ев.

Люди прокричали "слава!" п'ятнадцять разів, і навіть Колесуни, з яких кілька було тут, голосно пообіцяли, що слухатимуться нового Короля.

Тоді Королева поклала на голову Евардо велику золоту корону, оздоблену рубінами, накинула йому на плечі горностаєву мантію й проголосила його Королем; а він вдячно вклонився всім своїм підданцям, а потім пішов з балкона подивитись, чи в королівській буфетній не знайдеться шматка якого-небудь печива.

Озму з Озу та її людей, а також Дороті, Тік-Така й Біліну розкішно пригостила Королева-мати, яка завдячувала їхнім ласкавим послугам усім своїм щастям, і того ж таки вечора Рудій Курці прилюдно було піднесено розкішне намисто з перлів і сапфірів – знак поваги нового Короля.

СМАРАГДОВЕ МІСТО

Дороті вирішила прийняти запрошення Озми й повернутися з нею до країни Оз. Дістатися додому з Еву буде не легше, ніж із Озу, а дівчинці кортіло ще раз побачити край, де вона зазнала таких дивовижних пригод. На той час дядечко Генрі вже, певне, доплив до Австралії й думав, що Дороті зовсім пропала; отже, коли вона трохи довше затримається з поверненням, це не стурбує його ще більше.

Отже, вона поїде до Озу.

Вони попрощалися з евськими людьми, і Король запевнив Озму, що буде довіку вдячний їй і зробить країні Оз будь-яку послугу, на яку спроможеться.

І ось вони наблизились до краю грізної пустелі.

Озма кинула на землю Чарівний Килим, і він зразу розкотився настільки, щоб усі помістились на ньому вільно.

Тік-Такові, який називав себе відданим помічником Дороті, бо належав їй, дозволили приєднатись до гурту, тож перед тим, як

вирушати, дівчинка накрутила його механізм скільки змога, й Механічний Чоловік крокував не гірше за будь-кого з них.

Озма запросила й Біліну навідати країну Оз, і Руда Курка рада була помандрувати туди, де чекають її нові видовища й події.

В дорогу через пустелю вони вирушили рановранці, а що зупинялись тільки один раз – аби дати Біліні знести своє щоденне яйце, – до заходу сонця вони вже вгледіли зелені схили та лісисті пагорби прекрасної країни Оз. Вони вступили у її межі у краю Жвакунів, і Король Жвакунів зустрів їх на кордоні й привітав Озму з великою повагою, дуже радий, що вона повернулася жива й здорова. Бо Озма з Озу була владаркою над Королем Жвакунів, Королем Моргунів, Королем Стовбунів і Королем Лісняків так само, як ті владарювали над своїми народами, і ця Найвища Правителька країни Оз мешкала у власному великому місті, що називалося Смарагдовим містом і лежало точно посеред чотирьох королівств країни Оз.

Того вечора Король Жвакунів прийняв їх як гостей, а вранці вони рушили далі до Смарагдового міста шляхом із жовтої цегли, що вів просто до оздобленої самоцвітами брами. Скрізь до шляху висипали люди вітати свою улюбленицю Озму й радісно славити Страхопуда, Залізного Дроворуба та Лева-Боягуза, що були народними героями. Дороті теж пам'ятала декого з людей, що зустрічали її приязно, коли вона вперше опинилась у країні Оз, та й вони раді були знов побачити дівчинку з Канзасу й засипали її поздоровленнями та добрими побажаннями.

В одному селищі, де вони зупинились набратися сили, Озма взяла чашку молока з рук гарненької жіночки, а тоді глянула на неї й вигукнула:

– Ой, таж ти Джінджара! Так?

– Так, Ваша Ясновельможносте, – відповіла жінка і вклонилась у низенькому реверансі. А Дороті зчудовано втупилась у цю жваву молоду жіночку, яка колись скликала жіноче військо й скинула Страхопуда з трону Смарагдового міста, а потім навіть зітнулась у бою з могутнім військом Глінди-Чаклунки.

– Я вийшла заміж за чоловіка, що мав дев'ять корів, – пояснила Джінджара Озмі, – й тепер я щаслива, задоволена й хочу жити спокійно, дбаючи тільки про свої справи.

– А де твій чоловік? – спитала Озма.

– Він у хаті, кладе примочку до синця під оком, – незворушно відповіла Джінджара. – Дурень, уперся, що треба доїти руду корову, коли я сказала, щоб видоїв білу. Та іншим разом буде розумніший.

Потім загін рушив далі, і, переправившись на поромі через велику річку й проминувши багато гарних сільських осель з банястими покрівлями, помальованими у гарний зелений колір, вони побачили велику будівлю, рясно прикрашену знаменами.

– Я не пам'ятаю цього будинку, – сказала Дороті. – Що це таке?

– Це Вища Школа Мистецтва й Атлетики, – відповіла Озма. – Я наказала збудувати її недавно, і за президента тут – Жук-Хитун. Так він зайнятий якимсь ділом, а юнаки, що вчаться тут, нічого на цьому не програють. Розумієш, у цій країні є багато молодих людей, які не люблять працювати, то ця школа – саме місце для них.

І ось нарешті вони під'їхали до Смарагдового міста. Люди висипали надвір зустрічати свою милу Правительку. Було там кілька оркестрів, багато офіцерів та державних урядовців, а городян у святкових убраннях – цілий натовп.

Отож Озму супроводив до її столиці блискучий провід, і вітання лунали так часто, що вона мусила весь час кланятись то направо, то наліво, дякуючи підданцям.

Того вечора до королівського палацу прийшли найповажніші чиновники Озу, і Джек Гарбуз – трохи перестиглий, але ще діяльний, зачитав адрес, у якому Озму з Озу поздоровляли з успіхом у її великодушних заходах для врятування королівської родини сусіднього королівства.

Тоді кожного з двадцяти шести Офіцерів та Генералів нагородили великою золотою медаллю з коштовними самоцвітами, Залізного Дроворуба – новою сокирою, прикрашеною діамантами, Страхопуда – срібною вазою з пудрою тілесного кольору, Дороті дістала гарненьку коронку й титул Принцеси Озької, а Тік-Так – два браслети, оздоблені вісьмома рядами дуже прозорих, іскристих смарагдів.

Потім усі пішли до розкішного бенкетного столу, і Озма посадила Дороті праворуч себе, а Біліну – ліворуч, де Курка сиділа на золотому сідалі, а їла з тареля, оздобленого самоцвітами. Далі посадили Страхопуда, Залізного Дроворуба й Тік-Така, поставивши перед ними по кошику найкращих квіток, бо їжі вони не потребували. Двадцять шість Генералів та Офіцерів сиділи за дальшим кінцем столу; знайшлось місце і для Лева та Тигра, яким подавали їжу в золотих тарелях, куди поміщалося зразу двоє відер страви.

Найбагатші, найповажніші громадяни Смарагдового міста були горді, що можуть прислуговувати за столом цим уславленим мандрівникам, а допомагала їм жвава маленька служниця на ім'я Желея Джемо, яку Страхопуд щипав за рожеву щічку і, видно, знав дуже добре.

Під час бенкету Озма чомусь задумалась, а тоді раптом спитала:

– А де ж Рядовий?

– А він замітає казарму, – відповів один з Генералів, що саме обгризав індиче стегенце. – Але я наказав, щоб йому, коли скінчить роботу, дали хліба з мелясою.

– Пошліть когось по нього, – наказала юна Правителька.

Поки всі чекали виконання цього наказу, вона спокійно запитала:

– А в нас у війську ще є Рядові?

– Та є, – відповів Залізний Дроворуб. – Здається, їх троє.

Та ось Рядовий увійшов і дуже шанобливо відсалютував Офіцерам, Генералам і Правительці Озмі.

– Як вас звуть, вояче? – спитала дівчинка.

– Омбі Ембі, – відповів Рядовий.

– Отже, Омбі Ембі, – сказала вона, – я надаю тобі звання генерал-капітана всіх військ мого Королівства, а зокрема призначаю тебе Командиром моєї Особистої охорони в королівському палаці.

– Але ж це страшенно дороге діло – утримувати стільки офіцерів, – нерішуче мовив Рядовий. – Я от і мундира собі купити не маю за що.

– Ти дістанеш платню з королівської скарбниці, – пообіцяла Озма.

Потім Рядового посадовили за стіл, де інші воєначальники щиро поздоровили його, і всі весело бенкетували.

Раптом Желея Джемо скрикнула:

– Більш нема чого подавати! Голодний Тигр поїв усе!

– Та це ще не найгірше, – скорботно мовив Голодний Тигр. – Не знаю, де й коли, але я втратив свій апетит!..

ЧАРІВНИЙ ПОЯС ДОРОТІ

Дороті пробула кілька дуже щасливих тижнів у Країні Оз як гостя Правительки Озми, якій дуже приємно було розважати дівчинку з Канзасу й догоджати їй. У неї з'явилося багато нових знайомих, вона зустріла багатьох давніх, і скрізь – хоч би куди пішла Дороті, – вона була серед друзів.

Та одного дня, сидячи в Озминому будуарі, вона звернула увагу на картину, що висіла на стіні. Та картина весь час мінялась: на ній з'являлися то луг, то ліс, а то озеро чи село.

– Що за диво! – вигукнула вона, не відводячи очей від тієї картини.

– Так, – погодилась Озма, – це справді велике диво й великі чари. Коли я захочу побачити будьяке місце в світі чи будь-яку людину, мені треба тільки висловити це бажання, і вони з'являться на картині.

– А я можу щось побачити? – зацікавилась Дороті.

– Звичайно, люба.

– Тоді я хочу побачити стару канзаську ферму й тітоньку Ем, – сказала дівчинка.

І зразу на картині з'явилася так добре знайома дівчинці хата; добре видно було й тітоньку Ем.

Вона саме перемивала тарілки біля кухонного вікна і була наче цілком здорова й задоволена. За хатою видно було поле, де, збираючи врожай, працювали наймити з кіньми. А кукурудза та пшениця, як здалося дівчинці, вродили пречудово. На бічному ґанку Доротин мазунчик, песик Тото, куняв на осонні, а стара Зозулька, на Доротин подив, водила по подвір'ю дванадцятеро малесеньких курчаток.

– Удома наче все гаразд, – сказала Дороті, зітхнувши з полегкістю. – А тепер мені цікаво, що робить дядечко Генрі.

На картині вмить з'явилась гарна кімнатка в австралійському місті Сіднеї. Дядько Генрі сидів у кріслі й поважно курив свою вересову люльку. На вигляд він був сумний і самотній; голова в нього вже зовсім посивіла, руки були худі, а обличчя – змарніле.

– Ой! – схвильовано зойкнула Дороті. – Дядькові Генрі не краще, і це тому, що він журиться за мною. Озмо, люба, мені треба якомога швидше бути в нього!

– Як же ти туди потрапиш? – спитала Озма.

– Не знаю, – відказала Дороті. – Але поїдьмо до Глінди Доброї. Я певна, вона мені допоможе й порадить, як дістатись до дядечка Генрі.

Озма одразу погодилась і наказала, щоб Кобилицю запрягли в гарний фаетон, зелений з рожевим, і обидві дівчинки поїхали відвідати уславлену Чарівницю.

Глінда люб'язно прийняла їх і уважно вислухала історію Дороті.

– Знаєте, в мене є чародійний пояс, – сказала дівчинка. – Коли я підпережуся ним, то накажу йому, щоб він переніс мене.

– Мабуть, що так, – усміхнулася Глінда.

– А потім, – провадила Дороті, – коли я захочу вернутися, пояс перенесе мене сюди.

– Отут ти помиляєшся, – сказала Чарівниця. – Пояс має чарівну силу тільки в Чарівному краю, якої країна Оз чи країна Ев. Так, маленька моя подружко, якщо на тобі буде цей пояс і ти захочеш перенестися в Австралію, до свого дядька, твоє бажання, безперечно, буде виконане, бо воно висловлене в Чарівній країні. Та коли ти прибудеш, куди хотіла, пояса на тобі вже не буде.

– А що ж із ним станеться? – спитала дівчинка.

– Він пропаде, як пропали твої срібні черевички, коли ти попала до Озу вперше, і ніхто ніколи більш не побачить його. Але ж хіба не шкода таким чином знищувати чародійну силу пояса?

Дороті на хвильку замислилась.

– Ну, тоді я віддам чародійний пояс Озмі, бо вона зможе користатися ним у своїй країні. А вона хай побажає, щоб мене перенесло до дядечка Генрі, і пояс не пропаде.

– Розумно придумала, – похвалила Глінда.

Вони вернулися до Смарагдового міста і дорогою домовилися, що кожної суботи вранці Озма бачитиме Дороті на своїй чарівній картині, хоч би де була в ту мить дівчинка. І коли вона побачить, що Дороті подає їй певний умовний знак, Озма дізнається, що канзаській дівчинці

захотілося знов побувати в країні Оз, і за допомогою чародійного пояса Короля Номів негайно перенесе її туди.

Домовившись про це, Дороті попрощалася з усіма своїми друзями. Тік-Так захотів теж перенестись до Австралії, але Дороті знала, що механічний чоловік ніколи не знайде служби в цивілізованій країні, та й можливо, що його механізми там узагалі не діятимуть. Тому вона лишила його під Озминою опікою.

Біліні, навпаки, Країна Оз сподобалась найдужче з усіх країв, і вона відмовилась супроводити Дороті.

– Таких смачних кузьок і мурашок, як тут, немає більш ніде в світі, – сказала Руда Курка, – і є їх удосталь. Тому я скінчу свої дні тут і мушу сказати, моя люба Дороті, що ти чиниш дуже нерозумно, вертаючись у той дурний безладний світ.

– Я потрібна дядечкові Генрі, – просто відказала Дороті, і всі, крім Біліни, подумали, що їй справді треба вернутись.

Усі Доротині друзі в Країні Оз – давні й нові – зібралися перед палацом засмучені, щоб попрощатися з нею й побажати довгого життя і щастя.

Потиснувши руки всім, Дороті ще раз поцілувала Озму, а потім вручила їй чародійний пояс Короля Номів зі словами:

– Ну, люба моя Принцесо, коли я махну хусточкою, будь ласка, побажайте, щоб я опинилась біля дядечка Генрі. Мені страшенно шкода покидати вас – і Страхопуда, і Залізного Дроворуба, і Лева-Боягуза, і Тік-Така, і… І всіх… але я мушу бути з дядечком Генрі. Прощавайте всі!

А потім дівчинка стала ногами на один з величезних смарагдів, що прикрашали подвір'я, і, глянувши ще раз на кожного зі своїх друзів, махнула хусточкою.

* * *

– Ні, – сказала Дороті, – я зовсім не потонула.

Я прибула, щоб доглядати вас і дбати про вас, дядечку Генрі, і ви мені пообіцяйте, що видужаєте якомога скоріше.

Дядько Генрі всміхнувся й пригорнув до себе маленьку небогу.

– Мені вже краще, рибонько моя.

Примітка

1

Ви, може, здивуєтесь, що Принцеса робить таку буденну річ, – штопає панчохи. Та коли ви задумаєтесь, то зрозумієте, що й принцеси протирають на панчохах дірки, як і всі люди; просто згадувати про це вважається нечемним.